tuli crudelitatem inimicorum, scelus infidelium, frau-
146 dem invidorum. si hoc non est satis quod haec omnia deleta videntur reditu meo, multo mihi, multo inquam iudices praestat in eandem illam recidere fortunam, quam tantam inportare meis defensoribus et conservatoribus calamitatem. an ego in hac urbe esse possim his pulsis qui me huius urbis conpotem fecerunt? non ero, non potero esse iudices; neque hic umquam puer qui his lacrumis qua sit pietate declarat, amisso patre suo propter me me ipsum incolumem videbit, nec quotienscumque me viderit ingemescet, ac pestem suam ac patris sui se dicet videre. ego vero hos in omni fortuna quaecumque erit oblata conplectar, nec me ab iis quos meo nomine sordidatos videtis, umquam ulla fortuna divellet, neque eae nationes quibus me senatus commendavit, quibus de me gratias egit, hunc exulem
147 propter me sine me videbunt. Sed haec di immortales qui me suis templis advenientem receperunt stipatum ab his viris et P. Lentulo consule, atque ipsa res publica qua nihil est sanctius, vestrae potestati iudices commiserunt. vos hoc iudicio omnium bonorum mentes confirmare, inproborum reprimere potestis, vos his civibus uti optumis, vos me reficere et renovare rem publicam. quare vos obtestor atque obsecro, ut si me salvom esse voluistis, eos conservetis per quos me recuperavistis.

---

3 dele∗ta (c *eras.*) G re∗ditu P 4 eandem G eadem P 9 lacrumis P^c lacrimis P^1G 10 incolomem P^1 incolumen G nec P et G cotienscumque P 12 se P^1 sese P^c esse G hoc ς vos ω eos *Mdv. p. 394* 20 potestate P^1 commixserunt P 21 hoc PG^1 autem G^c 22 inproborum ⟨impetum⟩ *Probst p. 354; haud scio an praestet* impetus potestis *ex* potestates P^1 23 me∗∗recuperavistis P

M. TULLI CICERONIS
SCRIPTA QUAE MANSERUNT OMNIA

FASC. 23

ORATIONES

IN P. VATINIUM · PRO M. CAELIO

RECOGNOVIT

A. KLOTZ

LIPSIAE IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI MCMXV

LIPSIAE: TYPIS B. G. TEUBNERI

M. TULLI CICERONIS

IN P. VATINIUM TESTEM ORATIO

SIGLA

P = codex Parisinus 7794 *saec. IX*
  P^c = correcturae eiusdem fere aetatis
  P^r = correcturae multo recentiores
G = codex Bruxellensis 5345 *saec. XII*
  G^c = codicis corrector
E = codex Erfurtensis (nunc Berolinensis 252) *saec. XII*
H = codex Harleianus 4927 *saec. XII* in hac oratione excerpta tantum continet

ς = codices recentiores aut omnes aut singuli
ω = codices omnes

Schol. B = Scholiasta Bobiensis

NOTAE

Bai. = *Baiter, Ba.* = *Bake, Mnem. VIII 1859 p. 198—201 et Scholica hypomnemata V 1862 p. 212—219, Gul.* = *Gulielmius, Ha.* = *Halm, AKl.* = *A. Klotz, RKl.* = *R. Klotz, Lb.* = *Lambinus, Mdv.* = *Madvig, Mue.* = *C. F. W. Mueller, Naug.* = *Naugerius, Or.* = *Orelli, Pet.* = *Peterson, Schue.* = *Schuetzius*

TESTIMONIA

Cic. ad Q. fr. 2, 4, 1 (mense Martio anni 56 a. Chr. n.) Sestius noster absolutus est a. d. V Id. Mart. et quod vehementer interfuit rei publicae, nullam videri in eiusmodi causa dissensionem esse, omnibus sententiis absolutus est. illud quod tibi curae saepe esse intellexeram, necui iniquo relinqueremus vituperandi locum, qui nos ingratos esse diceret, nisi illius perversitatem quibusdam in rebus humanissime ferremus, scito hoc nos in eo iudicio consecutos esse, ut omnium gratissimi iudicaremur. nam defendendo

moroso homine cumulatissime satisfecimus, et id quod maxime cupiebat, Vatinium a quo palam oppugnabatur, arbitratu nostro concidimus dis hominibusque plaudentibus.

Cic. epist. 1, 9, 7 (mense Decembri anni 54 a. Chr. n.) ego sedente Cn. Pompeio cum ut laudaret P. Sestium, introisset in urbem, dixissetque testis Vatinius me fortuna et felicitate C. Caesaris commotum illi amicum esse coepisse, dixi me Bibuli fortunam qui ille adflictam putaret, omnium triumphis victoriisque anteferre, dixique eodem teste alio loco eosdem esse qui Bibulum exire domo prohibuissent, et qui me coegissent: tota vero interrogatio mea nihil habuit nisi reprensionem illius tribunatus, in quo omnia dicta sunt libertate animoque maximo de vi, de auspiciis, de donatione regnorum, neque vero hac in causa modo, sed constanter saepe in senatu.

Quint. 5, 7, 6 interim adversus singulos derigitur actio. quod insectationis genus et permixtum defensioni legimus in orationibus plurimis et separatim editum, sicut in Vatinium testem.

Schol. Bob. p. 170, 6 erat alia praeterea interrogatio testium, sicut ipse M. Tullius P. Vatinium olim testem interrogavit. proprie namque interrogatio dicebatur qua testes redarguebantur.

1 Si tua tantummodo Vatini quid indignitas postu-
1 laret spectare voluissem, fecissem id quod his vehementer placebat, ut te cuius testimonium propter turpitudinem vitae sordesque domesticas nullius momenti putaretur, tacitus dimitterem. nemo enim horum aut ita te refutandum ut gravem adversarium, aut ita rogandum ut religiosum testem arbitrabatur. sed fui paulo in te intemperantior fortasse quam debui. odio enim tui, in quo etsi omnis propter tuum

---

inscribunt codices: INCIPIT IN P̄· VATINIVM TESTEM P M· TVLLII· CICER̄· IN VATINIV̄ INCIP̄ ORATIO G Incipit oratio M. T. Ciceronis in Vatinium E. *cf. Quint. 5, 7, 6* separatim editum sicut in Vatinium testem.

1 tua GE *om.* P *Pet. sed videtur pronomen utique necessarium; aliter se habet locus Sest. 60* quae id E 2 id∗ (-em *eras.*) P 3 placeat E cui E 6 ∗ut P (*fuit* aut) 7 ita G ira E *om.* P 8 in te ς ante ω ante in te *Lb.* intemperantior ς intemperatior ω

in me scelus superare debeo, tamen ab omnibus paene
vincor, sic sum incitatus ut cum te non minus con-
temnerem quam odissem, tamen vexatum potius quam
despectum vellem dimittere. quare ne tibi hunc ho- 2
norem a me haberi forte mirere, quod interrogem quem
nemo congressu, nemo aditu, nemo suffragio, nemo
civitate, nemo luce dignum putet, nulla me causa in-
pulisset, nisi ut ferocitatem istam tuam comprimerem,
et audaciam frangerem, et loquacitatem paucis meis
interrogationibus inretitam retardarem. etenim de-
buisti Vatini, etiamsi falso venisses in suspicionem
P. Sestio, tamen mihi ignoscere si in tanto hominis de
me optime meriti periculo et tempori eius et voluntati
parere voluissem. sed hesterno ⟨die te⟩ pro testimonio 3
esse mentitum, cum adfirmares nullum tibi omnino
cum Albinovano sermonem non modo de Sestio accu-
sando, sed nulla umquam de re fuisse, paulo ante in-
prudens indicasti, qui et T. Claudium tecum com-
municasse, et a te consilium P. Sesti accusandi petisse,
et Albinovanum quem antea vix tibi notum esse dixis-
ses, domum tuam venisse, multa tecum locutum di-
xeris, denique contiones P. Sesti scriptas, quas neque
nosset neque reperire posset, te Albinovano dedisse,
easque in hoc iudicio esse recitatas. in quo alterum
es confessus, a te accusatores esse instructos et sub-
ornatos, in altero inconstantiam tuam cum levitate,

---

2 contempnerem P 6 esuffragio P^1 7 me∗ P meạ G mea E 9 paucis meis P paucissimis GE 11 venisset E 13 periculo GE periculum P eius *om.* E 14 sed PG si E hesterno ⟨die te⟩ *AKl.* hesterno *ω (cf. Madvig, Epistula critica ad Orellium 1828 p. 60)* ⟨te⟩ hesterno *Lb.* ⟨te⟩ hesterno ⟨die⟩ *edd. vett.* ⟨te die⟩ hesterno *Mue. falsa collocatione adiectivi* 16 albino vano PG^c albino vario G^1E 18 qui et *RKl.* qui et vel quia GE et *in ras. etiam antecedente rasura* P (quia *sscr.* P^c) cum et ς *Ha.* Ti. *Or. cl. off. 3, 66* cludium P^1 communicasset a te P^1 20 albinum vanum P^c vix tibi PG^c vix ti G^1 vinxisti E dixisses P dedisses GE 24 in quo alterum P^1 in quorum altero P^cGE

tum etiam periurio implicatam refellisti, cum quem a te alienissimum esse dixisses, eum domi tuae fuisse, quem praevaricatorem esse ab initio iudicasses, ei te quos rogasset ad accusandum libros dixeris dedisse.

2 4 Nimium es vehemens feroxque natura; non putas fas esse verbum ex ore exire cuiusquam, quod non iucundum et honorificum ad auris tuas accidat. venisti iratus omnibus, quod ego simulac te aspexi, priusquam loqui coepisti, cum ante Gellius nutricula seditiosorum omnium testimonium diceret, sensi atque providi. repente enim te tamquam serpens e latibulis oculis eminentibus, inflato collo, tumidis cervicibus intulisti, ut mihi renovatus ille tuus in to * * *

5 *** veterem meum amicum, sed tamen tuum familiarem defenderim, cum in hac civitate oppugnatio soleat, qua tu nunc uteris, nonnumquam, defensio numquam vituperari. sed quaero a te cur C. Cornelium non defenderem; num legem aliquam Cornelius contra auspicia tulerit, num Aeliam, num Fufiam legem neclexerit, num consuli vim attulerit, num armatis hominibus templum tenuerit, num intercessorem vi deiecerit, num religiones polluerit, aerarium exhauserit, rem publicam compilarit. tua sunt, tua sunt haec omnia; Cornelio eiusmodi nihil obiectum est. codicem legisse dicebatur; defendebat testibus conlegis suis non

---

1 implicatam GE inplicam P refellisti ω *(cf. Ha. in edit. Lips. 1845 p. 40)* praetulisti *Busche* cumque E 3 [ab initio] *Lehmann, Herm. XIV 1879 p. 215* iudicasse *idem, turbata membrorum aequabilitate* et te G 4 dixieris G^c 5 nimium GE nimi P^1 nimis P^c es* P 6 fas esse P esse fas GE exire ex ore GE 7 accidat *Pantagathus* accidit P accedat GE 13 in to P^1 in te P^cGE *post has litteras in* P *magna lacuna (e versibus triginta sex huius columnae viginti tribus vacuis et praeterea duabus columnis i. una pagina), contra nullum in* GE *lacunae indicium* 15 in ac P^1 16 qua* P 19 fufiam P^cGE fiam P^1 20 consuli P consulibus GE 21 num *ex* non P^1 vi deicerit P inde eiecerit E 25 defendebat *Mdv. Op.*^{2} *p. 395* defendebatur ω. *quamquam Mdv. ipse con-*

se recitandi causa legisse, sed recognoscendi. consta-
bat tamen Cornelium concilium illo die dimisisse, inter-
cessioni paruisse. tu vero cui Corneli defensio dis-
plicet, quam causam ad patronos tuos aut quod os ad-
feres? quibus iam praescribis quanto illis probro fu-
turum sit si te defenderint, cum tu mihi Corneli defen-
sionem in maledictis obiciendam putaris. ac ta- 6
men hoc Vatini memento, paulo post istam defen-
sionem meam quam tu bonis viris displicuisse dicis,
me cum universi populi Romani summa voluntate, tum
optumi cuiusque singulari studio magnificentissime
post hominum memoriam consulem factum, omniaque
ea me pudenter vivendo consecutum esse quae tu in-
pudenter vaticinando sperare te saepe dixisti.

Nam quod mihi discessum obiecisti meum, et quod 3
horum quibus ille dies acerbissimus fuit, qui idem tibi
laetissimus, luctum et gemitum renovare voluisti, tan-
tum tibi respondeo, me cum tu ceteraeque rei publicae
pestes armorum causam quaereretis, et cum per meum
nomen fortunas locupletium diripere, sanguinem prin-
cipum civitatis exsorbere, crudelitatem vestram odium-
que diuturnum, quod in bonos iam inveteratum habe-
batis, saturare cuperetis, scelus et furorem vestrum
cedendo maluisse frangere quam resistendo. quare 7

---

fert inv. 2, 98 cum vi quadam reus id quod fecerit fecisse defenditur, *tamen hoc loco Cornelius ipse se defendit, nec enim in iudicio res agebatur, sed intercessioni statim paruit*

1 cau*sa P 2 dimisisse *ex* dimisse E[2] intercessione G 3 cornelii *ex* cornelio P[c] 4 quam *ex* qm̃ (*i.* quoniam) G afferes P 7 ac tamen P[1] at tamen P[c]GE 8 hoc PG huius E 9 tu bonis *om.* P[1] *add.* P[c] 11 singulare P[1] 12 consulem PG eos E omniaque ... dixisti *Schol. B* 13 ea *om. Schol.* a me PG[1] pudenter *Schol. B* PG[c] prudenter G[1]E esse *om. Schol. B* tu ω tuum *Schol. B* 14 dix**ti P *unde fort.* dixti *recipiendum* 16 qui idem P[c]GE quidem P[1] 18 respondeo P respondebo GE 19 causa* P 20 principum GE prin P *(in fine versus) del.* P[c] 21 exsorrebere P[1] (*quod natum videtur* ex -sor^be^rere) 23 cuperatis P[1] 24 cedendo G c*edendo P credendo E

peto a te ut mihi ignoscas Vatini, ei quod patriae pepercerim quam servaram, et si ego te perditorem et vexatorem rei publicae fero, tu me conservatorem et custodem feras. deinde eius viri discessum increpas quem vides omnium civium desiderio, ipsius denique rei publicae luctu esse revocatum. At enim dixisti non mea, sed rei publicae causa homines de meo reditu laborasse. quasi vero quisquam vir excellenti animo in rem publicam ingressus optabilius quicquam arbitretur quam se a suis civibus rei publicae causa di-
8 ligi. scilicet aspera mea natura, difficilis aditus, gravis voltus, superba responsa, insolens vita; nemo consuetudinem meam, nemo humanitatem, nemo consilium, nemo auxilium requirebat; cuius desiderio — ut haec minima dicam — forum maestum, muta curia, omnia denique bonarum artium studia siluerunt. sed nihil sit factum mea causa; omnia illa senatus consulta, populi iussa, Italiae totius, cunctarum societatum, collegiorum omnium decreta de me rei publicae causa facta fateamur. quid ergo homo inperitissime solidae laudis ac verae dignitatis, praestantius mihi potuit accidere, quid optabilius ad inmortalitatem gloriae atque in memoriam mei nominis sempiternam, quam omnis hoc civis meos iudicare, civitatis salutem cum
9 unius mea salute esse coniunctam? quod quidem ego tibi reddo tuum. nam ut tu me carum esse dixisti

---

1 ei quod *AKl.* et cum ω cum ei *Schol. B* ei cum *Pet.* quod ei *Mdv. Op.*² *p. 396* 2 pepercerim ω pepercissem *Schol. B* peperci *C. F. Hermann (turbata clausula)* quam *om. Schol. B ex* inquam Gᶜ servaveram *Schol. B* te *om.* GE 4 decessum E 5 vides *om.* GE 6 luctu* P ita enim *Ba. p. 212* 9 arbitraretur G 10 quam GE quem P 14 cuius desiderio forum mutum fuit *Schol. B* ⟨eius⟩ cuius *Ba. p. 212* 15 minima PGᶜ minica G¹ inimica E mu*ta (l. *eras.*) P multa G¹ 17 factumen P¹ 18 totius (to- *s. v. add.*) P 20 facta esse E 21 ac *inter scrib. ex* au- G¹ 23 in PG¹E *del.* Gᶜ ad ς 24 hoc civis meos PG homines E 25 unius GE ṇịụṣ P esse *om.* E 26 reddo mutuum *Pluygers, Mnem. N.S. IX 1881 p. 141*

senatui populoque Romano non tam mea causa quam rei publicae, sic ego te quamquam sis omni diritate atque inmanitate taeterrimus, tamen dico esse odio civitati non tam tuo quam rei publicae nomine.

Atque ut aliquando ad te veniam, de me hoc sit 4
extremum. quid quisque nostrum de se ipse loquatur, non sane est requirendum: boni viri ⟨quid⟩ iudicent, id est maximi momenti et ponderis. Duo sunt tempora 10
quibus nostrorum civium spectentur iudicia de nobis, unum honoris, alterum salutis. honos tali populi Romani voluntate paucis est delatus ac mihi, salus tanto studio civitatis nemini reddita. de te autem homines quid sentiant, in honore experti sumus, in salute expectamus. sed tamen ne me cum his principibus civitatis qui adsunt P. Sestio, sed ut tecum, cum homine uno non solum inpudentissimo *** atque infimo conferam, de te ipso homine et adrogantissimo et mihi inimicissimo quaero Vatini, utrum tandem putes huic civitati, huic rei publicae, huic urbi, his templis aerario curiae viris his quos vides, horum bonis fortunis liberis, civibus ceteris, denique deorum immorta-

1 roma P^{1} 2 sis (*sed ex* sit *ut vid.* P^{1}) ω es *Wesenberg, Emend. Tuscul. I p. 11* diritate *ex* claritate G^{c} 3 deterrimus E 5 hoc sit PG sit huius E 7 non sane est *AKl. (ad commodiorem clausulam efficiendam)* non est sane est G non est sane * (*eras.* ẽ) P non est sane non est E *add. Iordan;* quid dicant *Pet. deleta gradatione verborum loquendi et iudicandi* 10 honos PG^{c} hoc nos $G^{1}E$ tali *ed. Hervag.* talis ω 11 *ac P 12 de ... expectamus *Schol. B* autem P autem *ex* hoc G^{c} huius E 13 quid *ex* qui G^{c} sententiant P 14 ne ς de ω 15 cum *om.* GE *non male* 16 *lac. statuit Ha. sed ante* inpudentissimo, *perperam abiecto supplemento* P^{c}; *excidisse velut* ⟨sed contemptissimo⟩ *Mdv.* $Op.^{2}$ *p. 397 cognovit.* ⟨sed etiam sordidissimo⟩ *Pet.* atque infimo ... adrogantissimo *om.* P^{1} *suppl.* (*sed* abrog-) P^{c} *mg. itaque hoc loco plures versus a* P^{1} *omissi, ex quibus unum non explet supplementum* P^{c}GE. *eadem res est Cael. 24, quo de loco cf. Rhein. Mus. LXVII 1912 p. 359* 17 mihi *om.* GE 18 quaero *ex* -que vero G^{c} utrum *om.* GE eandem E 20 horum bonis P bonis horum GE

lium delubris auspiciis religionibus melius fuisse et praestabilius me civem in hac civitate nasci an te. cum mihi hoc responderis aut ita inpudenter ut manus a te homines vix abstinere possint, aut ita dolenter ut aliquando ista quae sunt inflata rumpantur, tum memoriter respondeto ad ea quae te de te ipso rogaro.
5 atque illud tenebricosissimum tempus ineuntis aeta-
11 tis tuae patiar latere. licet inpune per me parietes in adulescentia perfoderis, vicinos compilaris, matrem verberaris; habeat hoc praemi tua indignitas ut adulescentiae turpitudo obscuritate et sordibus optegatur.

Quaesturam petisti cum P. Sestio, cum hic nihil loqueretur nisi quod agebat, tu de altero consulatu gerendo te diceres cogitare. quaero aps te teneasne memoria cum P. Sestius quaestor sit cunctis suffragiis factus, tunc te vix invitis omnibus non populi
12 beneficio, sed consulis extremum adhaesisse; in eo magistratu cum tibi magno clamore aquaria provincia sorte optigisset, missusne sis a me consule Puteolos ut inde aurum exportari argentumque prohiberes; in eo negotio cum te non custodem ad continendas, sed portitorem ad partiendas merces missum putares, cumque omnium domos apothecas navis furacissime scrutarere, hominesque negotii gerentes iudiciis iniquissi-

---

1 auspicis P^1 3 hoc PG huius E 4 te *scriptum in rasura paulo ampliore in* P ut aliquando (-to *cod.*) ... rumpantur *Schol. B* 5 ista ⟨ilia⟩ *ed. Iuntina ante* inflata *add.* rogante P^c *mg.* 6 ea* P rogaro *ex* -bo E rogavero G 7 tenebrosissimum G incunctis G 8 tuae P^cGE *om.* P^1 *fort. recte* [in adulescentia] *Ba. p. 213* 10 habeat ... obtegatur *Schol. B* hoc praemi (-ii P^c *Schol. B corr.*) P^1 *Schol. B* hoc praemium G huius praemium E dignitas *Schol. B* ut *om. Schol. B. quod probari posset, si* obtegatur *initio membri collocatum esset* 11 sordibus *Schol. B* sordibus tuis *ω (cf. Mdv. Op.*[2] *p. 397)* sordibus suis *Ba. p. 213* 12 nihil PG nobis E 15 esset *Ba. p. 214* suffragis factis P^1 17 consulum adhesisse extremum E in eo ... obtigisset (*om.* magno clamore) *Schol. B* 19 sis EG^c sit PG^1 23 apotecas P 24 negótium *ex* -tii G^c negocia E *cf. Sest. 97 p. 220, 10*

mis inretires, mercatores e navi egredientis terreres, conscendentis morarere, teneasne memoria tibi in conventu Puteolis manus esse adlatas, ad me consulem querellas Puteolanorum esse delatas; post quaesturam exierisne legatus in ulteriorem Hispaniam C. Cosconio pro consule; cum illud iter Hispaniense pedibus fere confici soleat, aut siqui navigare velit certa sit ratio navigandi, venerisne in Sardiniam atque inde in Africam, fuerisne — quod sine senatus consulto tibi facere non licuit — in regno Hiempsalis, fuerisne in regno Mastanesosi, venerisne ad fretum per Mauretaniam; quem scias umquam legatum Hispaniensem istis itineribus in illam provinciam pervenisse.

Factus es tribunus plebis — quid enim te de Hispa- 13
niensibus flagitiis tuis sordidissimisque furtis interrogem? —: quaero aps te primum universe quod genus improbitatis et sceleris in eo magistratu praetermiseris. ac tibi iam inde praescribo ne tuas sordes cum clarissimorum virorum splendore permisceas. ego te quaecumque rogabo, de te ipso rogabo, neque te ex amplissimi viri dignitate, sed ex tuis tenebris extraham, omniaque mea tela sic in te coicientur ut nemo
per tuum latus — quod soles dicere — saucietur; in 6
tuis pulmonibus ac visceribus haerebunt. et quoniam 14
omnium rerum magnarum ab dis immortalibus principia ducuntur, volo ut mihi respondeas, tu qui te Pythagoreum soles dicere, et hominis doctissimi no-

---

1 terreres conscendentes *om.* P^1 *add.* P^c *mg.* 2 conscendentis *ex* conscentis G^c morarere $P^c G^c$ morare $P^1 G^1$ conscendentis morarere *om.* E 3 ablatas E 5 consul conio E 6 procos. P *unde* proconsuli *coni. Pet.* illud P illuc GE iter *om.* P^1 *add.* P^c ferre P^1 7 soleant G siqui P^cGE *om.* P^1 siquis ς 9 sine ·SC· PG 11 mastasosi G mauretiniam P 14 es *ex* est G^c 15 flagitis P^1 16 aps te P *om.* GE primo G universae P *om.* GE 18 perscribo P 19 ego ... saucietur *Schol. B* 22 coicientur *Schol. B* conicientur ω 26 tu ... dicere *Schol. B* 27 Pythogoraeum *Schol. B* pythagoricum ω

men tuis inmanibus et barbaris moribus praetendere, quae te tanta pravitas mentis tenuerit, qui tantus furor ut cum inaudita ac nefaria sacra succeperis, cum inferorum animas elicere, cum puerorum extis deos manis mactare soleas, auspicia quibus haec urbs condita est, quibus omnis res publica atque imperium tenetur contempseris, initioque tribunatus tui senatui denuntiaris, tuis actionibus augurum responsa atque
15 eius collegi adrogantiam inpedimento non futura. secundum ea quaero servarisne in eo fidem; numquando tibi moram adtulerit quominus concilium advocares legemque ferres, quod eo die scires de caelo esse servatum. et quoniam hic locus est unus quem tibi cum Caesare communem esse dicas, seiungam te ab illo non solum rei publicae causa, verum etiam Caesaris, nequa ex tua summa indignitate labes illius dignitati aspersa videatur. primum quaero num tu senatui causam tuam permittas quod facit Caesar; deinde quae sit auctoritas eius qui se alterius facto, non suo defendat; deinde — erumpet enim aliquando ex me vera vox, et dicam sine cunctatione quod sentio — si iam violentior aliqua in re C. Caesar fuisset, si eum magnitudo contentionis studium gloriae praestans animus excellens nobilitas aliquo impulisset, quod in illo viro et tum ferendum esset et maximis rebus quas postea gessit obliterandum: id tu tibi furcifer sumes, et Vatini latronis ac sacrilegi vox audietur hoc postu-

---

3 succeperis P susceperis GE 4 eligere P dicere E extos P^1 duos manes E 5 auspicia (-o *cod.*) contempseris *Schol. B* 8 auctionibus E 9 collegia *rogantiam (*sscr.* ad P^c) *ex* collegi adrogantiam P (collegi *etiam* GE) 10 servarisne ς servare ne Pω; *an* -rine? nunc quando ω 11 adtulerit *ex* adtolerit P consilium GE 15 nequa *ex* neque G^c 16 dignitate P^1 17 primum ... Caesar *Schol. B* tu *om. Schol. B* 18 quid E 21 si iam PG suam E 22 G. P 24 nobilitatis P^1 aliquando G 26 ges- *s. v. add.* P obliterandum P^1 oblitterandum P^cGE 27 vati*ni P hoc PG huius E

lantis ut idem sibi concedatur quod Caesari? sic enim 7
ex te quaero. tribunus plebis fuisti — seiunge te a consule —, collegas habuisti viros fortis novem. ex iis 16
tres erant quos tu cotidie sciebas servare de caelo, quos irridebas, quos privatos esse dicebas; de quibus duos praetextatos sedentis vides, te aediliciam praetextam togam quam frustra confeceras vendidisse, tertium scis ex illo obsesso atque adflicto tribunatu consularem auctoritatem hominem esse adulescentem consecutum. reliqui sex fuerunt e quibus partim plane tecum sentiebant, partim medium quendam cursum tenebant; omnes habuerunt leges promulgatas, in eis multas meus necessarius etiam de mea sententia C. Cosconius iudex noster, quem tu dirrumperis cum aedilicium vides. volo uti mihi respondeas nunquis ex 17
toto collegio *** legem sit ausus ferre praeter unum te; quae tanta in te fuerit audacia, quae tanta vis ut quod novem tui conlegae sibi timendum esse duxe-

---

1 ut idem ** P (*an fuit* ut? *tunc* idem ut *non peius quam* ut idem) 2 consulibus E 3 ex iis ... caelo *Schol. B* 4 tres *om. Schol. B* siciebas P sciebas *om.* G' de caelo servare GE 5 quos privatos ... dicebas *om.* P[1], *add.* P[c] e *(sic)* quibus ... consecutum *Schol. B* 6 duos ω hos *Schol. B* aedilitiam P aedilitia G *om. Schol. B. Mdv. Op.*[2] *p. 397* te aediliciam ... vendidisse *post* aedilicium vides *(v. 14) transposuit Schue. sed non recte illa de aedilicia toga divelluntur a verbo* praetextatos. *membrum* te ... vendidisse! *parenthetice dictum censet Pet., sed ille infinitivus exclamandi, nisi me fallit opinio, alienus ab huius loci colore. nec magis procedit Lambini coniectura* tu ... vendidisti *inter* vides *et* scis. de quibus ⟨cum⟩ duos ... vides te ... vendidisse ⟨meministi⟩ *Ba. p. 215* 8 scis *Schol. B* scies ω 9 hominem ω neminem *Schol. B* 11 consentiebant E 12 habuerunt *ed. Romana* habuerant ω in eis *Ha.* inte is ω (*quod natum videtur ex* in is *[te supra scr.]*) 13 ·C· consul conius E 14 dirrumperis P disrumperis GE *(cf. F. Stolz, Arch. f. Lex. XIII 1904 p. 101)* aedicilium E aedilium G[1] 16 legem ⟨sine auspiciis⟩ (*vel* ⟨auspiciis sublatis⟩) *Busche. ac sane talis notio desideratur. sed vide ne praestet eam ante vocem* legem *supplere* 18 quod *Goveanus* cum ω dixerint GE

rint, id unus tu emersus e caeno, omnium facile omnibus rebus infimus contemnendum despiciendum inridendum putares; numquem post urbem conditam scias tribunum plebis egisse cum plebe, cum constaret
18 servatum esse de caelo. simul etiam illud volo uti respondeas, cum te tribuno plebis esset etiam tum in re publica lex Aelia et Fufia, quae leges saepe numero tribunicios furores debilitarunt et represserunt, quas contra praeter te nemo umquam est facere conatus — quae quidem leges anno post sedentibus in templo duobus non consulibus, sed proditoribus huius civitatis ac pestibus una cum auspiciis, cum intercessionibus, cum omni iure publico conflagraverunt —, ecquando dubitaris contra eas leges cum plebe agere et concilium convocare; numquem ex omnibus tribunis plebis quicumque seditiosi fuerunt tam audacem audieris fuisse, ut umquam contra legem Aeliam aut Fufiam concilium advocaret.

8
19 Quaero illud etiam ex te conatusne sis, voluerisne, denique cogitaris — est enim res eiusmodi ut si tibi in mentem modo venit nemo sit qui te ullo cruciatu esse indignum putet — cogitarisne in illo tuo intolerabili non regno — nam cupis id audire —, sed latrocinio augur fieri in Q. Metelli locum, ut quicumque te aspexisset, duplicem dolorem gemitumque susciperet, et ex desiderio clarissimi et fortissimi civis, et ex ho-

---

1 omnibus rebus *om.* E rebus *om.* G 3 putaris *Wesenberg, Observ. ad Cic. Sest. p. 46 minime necessario* 6 esset ... re publica *om.* GE *(unus archetypi versus ut videtur omissus)* 10 quae ... conflagraverunt *del. Ba. p. 216* post sedentibus P praesidentibus GE sedentibus ... proditoribus *Schol. B* 11 duobus non *Schol. B* P non duobus GE 13 ecquando P haec quando GE 15 nunc quem P 19 etiam illud E 20 cogitaris *del. Mdv. Op.*[2] *p. 398. sed cf. Mue. p. XXIX et Sest. 85 p. 213, 19* 22 *ante* in illo *duae tresve litterae in* P *erasae, unde* ⟨inquam⟩ *Ha.* 24 augur ... locum *Schol. B* Metelli locum *Schol. B* metello cum ω 25 susciperet ** et * ex P
26 et fortissimi GE *om.* P *Ha. Pet. sed* et fortissimi *plane necessarium propter aequabilitatem membrorum*

nore turpissimi atque inprobissimi; adeone non labefactatam rem publicam te tribuno neque conquassatam civitatem, sed captam hanc urbem atque perversam putaris, ut augurem Vatinium ferre possemus. Hoc 20
loco quaero si id quod concupieras augur factus esses — in qua tua cogitatione nos qui te oderamus, vix dolorem ferebamus, illi autem quibus eras in deliciis, vix risum tenebant —; sed quaero si ad cetera volnera quibus rem publicam putasti deleri, hanc quoque mortiferam plagam inflixisses auguratus tui, utrum decreturus fueris id quod augures omnes usque ab Romulo decreverunt, Iove fulgente cum populo agi nefas esse, an quia tu semper sic egisses, auspicia fueris augur dissoluturus.

9 21
Ac ne diutius loquar de auguratu tuo — quod invitus facio ut recorder ruinas rei publicae; neque enim tu umquam stante non modo maiestate horum, sed etiam urbe te augurem fore putasti — verum tamen ut somnia tua relinquam, ad scelera veniam, volo uti mihi respondeas, cum M. Bibulum consulem non dicam bene de re publica sentientem, ne tu mihi homo potens irascare qui ab eo dissensisti, sed hominem certe nusquam progredientem, nihil in re publica molientem, tantum animo ab actionibus tuis dissentientem, cum eum tu consulem in vincula duceres, et a tabula Valeria collegae tui mitti iuberent, fecerisne ante rostra pontem continuatis tribunalibus, per quem consul po-

---

1 labefactatam P labefactam GE 3 perversam P eversam G eū ā E *cf. 23 p. 264, 22* 4 putaris P *Man.* putares ω possemus P putemus GE hoc loquo G^1 huius loco E 7 autem PG^c hoc G^1 huius E 9 ⟨posse⟩ deleri *Lb.* delectum iri *Ern.*, *cf. har. resp. 46 p. 148, 28 Sest. 114 p. 230, 5* 10 infixisses G 21 de ·R· p. bene sentientem (*ex* sentem G^c) GE 22 ab eo quod sensisti E (*error natus videtur e compendio* đ = dis) 23 in re p. P re p. GE 25 et … iuberent *Schol. B* a tabula *Schol. B* ab tabula P ad tabula (stab- G^c) GE 26 college *ex* -gi G^1 miti P^1 27 consul … perditorum *Schol. B* cos. P. R. P quos P. R. E

puli Romani moderatissimus et constantissimus sublato auxilio, exclusis amicis, vi perditorum hominum incitata turpissimo miserrimoque spectaculo non in carcerem, sed ad supplicium et ad necem duceretur.
22 quaero numquis ante te tam fuerit nefarius qui id fecerit, ut sciamus utrum veterum facinorum sis imitator an inventor novorum; idemque tu cum his atque huiusmodi consiliis ac facineribus nomine C. Caesaris clementissimi atque optimi viri, scelere vero atque audacia tua M. Bibulum foro curia templis locis publicis omnibus expulisses, inclusum domi contineres, cumque non maiestate imperii, non iure legum, sed ianuae praesidio et parietum custodiis consulis vita tegeretur, miserisne viatorem qui M. Bibulum domo vi extraheret, ut quod in privatis semper est servatum, id te tribuno plebis consuli domus exilium esse non pos-
23 set. simulque mihi respondeto tu qui nos de communi salute qui consentimus tyrannos vocas, fuerisne non tribunus plebis, sed intolerandus ex caeno nescioqui atque ex tenebris tyrannus, qui primum eam rem publicam quae auspiciis inventis constituta est, isdem auspiciis sublatis conarere pervertere, deinde sanctissimas leges — Aeliam et Fufiam dico — quae in Gracchorum ferocitate et in audacia Saturnini et in conluvione Drusi et in contentione Sulpici et in cruore Cinnano, etiam inter

---

1 et constantissimus *om. Schol. B* 2 vi *Schol. B* ut PE at *ex* ut G 3 incitata P[1] incitatu P[c]GE 5 qui id *ex* quid G[c] 8 facineribus P -oribus GE nomen e E G. P 10 [locis ... omnibus] *Ba. p. 218* 11 ** omnibus *(eras. ex?)* G 12 maiestate E maiestate * (-m *eras.*) G maiestatem P 13 consulis ** vita P 14 domo G[c] domum PG[1]E domu *Pet. (cl. Verr. 5, 128)* 15 ut consuli domus ... posset *Schol. B* 16 [id] *Gar. Mdv. op.[2] p. 399, defendit Ha. in edit. Lips. anni 1845 p. 76* consuli *Schol. B* consili P consulis GE 17 qui *om.* P[1]GE *add. s. v.* P[c] 18 qui G[1]E qua G[c] *om.* P 19 intolerandum E 20 primum ς primam ω 21 eam ... constituta est (*om.* publicam *et* inventis) *Schol. B* 22 pervertere P evertere GE 23 craccorum P 24 coluvione P 25 sulpici P sulpicii *ex* supici G[c] supplici E etiam ... vixerunt *Schol. B*

Sullana arma vixerunt, solus conculcaris ac pro nihilo putaris, qui consulem morti obieceris, inclusum opsederis, extrahere ex suis tectis conatus sis, qui in eo magistratu non ⟨modo⟩ emerseris ex mendicitate, sed 10
etiam divitiis nos iam tuis terreas; fuerisne tanta cru- 24
delitate ut delectos viros et principes civitatis tollere et delere tua rogatione conarere, cum L. Vettium qui in senatu confessus esset se cum telo fuisse, mortem Cn. Pompeio summo et clarissimo civi suis manibus offerre voluisse, in contionem produxeris, indicem in rostris, in illo inquam augurato templo ac loco conlocaris, quo auctoritatis exquirendae causa ceteri tribuni plebis principes civitatis producere consuerunt; ibi tu indicem Vettium linguam et vocem suam sceleri et menti tuae praebere voluisti; dixeritne L. Vettius in contione tua rogatus a te sese auctores et inpulsores et socios habuisse sceleris illius eos viros quibus e civitate sublatis, quod tu eo tempore moliebare, civitas stare non posset. M. Bibulum cuius inclusione contentus non eras, interficere volueras, spoliaras consulatu, patria privare cupiebas. L. Lucullum cuius tu rebus gestis quod ipse ad imperatorias laudes a puero videlicet spectaras, vehementius invidebas, C. Curionem perpetuum hostem inproborum omnium, auctorem publici

---

1 syllana G^c ẹṭ ac P^1 nihilo putaris P^c nihiloptaris P^1 nihilo optaris GE 2 mortem P^1 4 *add. Angelius* 5 fuerisne ... conarere *Schol. B* 6 delectos *ex* delictos P et *om. Schol. B quod defendit Stangl cl. de orat. 1, 225 loco alieno ab hoc. cf. dom. 97 Verr. 1, 90. 4, 84. 92 Sulla 3* civitatis om. GE tollere et *om. Schol. B* 7 conarere *Schol. B* conareris *ω* vectium GE 8 mortem P *om.* GE 9 ·C·N· ponpeio P 10 voluisset GE 11 collocans G 14 vectium *ex* vetrum G^c vetonum E menti *ω* dementiae *Gul. (cf. ad Brut. 9, 23, 6 = 1, 15, 6* statim me obtuli Antoni sceleri atque dementiae). *sed recte Ha. confert non tam Pis. 46* sua quemque fraus ... de sanitate ac mente deturbat *quam Hor. epist. 1, 2, 59* qui non moderabitur irae, infectum volet esse dolor quod suaserit et mens 15 contentione E 20 spoliaras P^c *s. v.* GE *om.* P^1 21 lucullus E 23 C. Curionem ... inproborum *Schol. B*

consilii ⟨in⟩ libertate communi tuenda maxime libe-
rum, cum filio principe iuventutis cum re publica
coniunctiore etiam quam ab illa aetate postulandum
25 fuit, delere voluisti. L. Domitium cuius dignitas et
splendor praestringebat credo oculos Vatini, quem tu
propter commune odium in bonos oderas, in posterum
autem propter omnium spem quae de illo est atque
erat, ante aliquanto timebas, L. Lentulum hunc iudi-
cem nostrum, flaminem Martialem, quod erat eo tem-
pore Gabini tui competitor, eiusdem Vetti indicio op-
primere voluisti; qui si tum illam labem pestemque
vicisset — quod ei tuo scelere non licuit —, res pu-
blica victa non esset. huius etiam filium eodem indicio
et crimine ad patris interitum adgregare voluisti. L.
Paulum qui tum quaestor Macedoniam optinebat, quem
civem, quem virum! qui duo nefarios patriae prodi-
tores domesticos hostis legibus exterminarat, hominem
ad conservandam rem publicam natum, in idem Vetti
indicium atque in eundem hunc numerum congregasti.
26 quid ergo de me querar? qui etiam gratias tibi agere
debeo quod me ex fortissimorum civium numero seiun-
11 gendum non putasti. Sed qui fuit tuus ille tantus fu-
ror, ut cum iam Vettius ad arbitrium tuum perorasset,
et civitatis lumina notasset, descendissetque de rostris,
eum repente revocares, conloquerere populo Romano
vidente, deinde interrogares, ecquosnam alios posset
nominare? inculcarisne ut C. Pisonem generum meum
nominaret, qui in summa copia optimorum adulescen-
tium pari continentia virtute pietate reliquit nemi-

1 *add. Angelius* tuendam E 3 coniuntiore P coniunctione E quem ς cum ω 5 praestringebat GE perstringebat P credos E Vatini *del. Ern.; recte Pet. confert 19 p. 263, 4, 15 p. 260, 2* ⟨tuos⟩ Vatini *Iordan* tum *Lb.* 7 autem *ex* hoc G^c huius E 10 vetti *ex* venti P^1 vectii *ex* vetii G^c vetii E 11 si tū ilā E 16 qui ... exterminarat *Schol. B* duo ω duos *Schol. B* 17 domesticos hostis *om. Schol. B* 25 cum loquerere P 26 rogares G haecquosnam G^1E 27 nominaret (*om.* posset) G inconculcarisne G

nem, itemque M. Laterensem hominem dies atque noctes de laude et de re publica cogitantem; promulgarisne inpurissime et perditissime hostis, quaestionem de tot [amplissimis] et talibus viris, indicium Vettio, praemia amplissuma; quibus rebus omnium mortalium non voluntate, sed convicio repudiatis fregerisne in carcere cervices ipsi illi Vettio, nequod indicium corrupti iudici extaret, eiusque sceleris in te ipsum quaestio flagitaretur.

Et quoniam crebro usurpas legem te de alternis 27
consiliis reiciendis tulisse, ut omnes intellegant te ne recte quidem facere sine scelere potuisse, quaero cum lex esset aequa promulgata initio magistratus, multas iam alias tulisses, expectarisne dum C. Antonius reus fieret apud Cn. Lentulum Clodianum, et posteaquam ille est reus factus, statim tuleris: QUICUMQUE TUAM POST LEGEM REUS FACTUS ESSET, ut homo consularis exclusus miser puncto temporis spoliaretur beneficio et aequitate legis tuae. dices fa- 28
miliaritatem tibi fuisse cum Q. Maximo. praeclara defensio facinoris tui! nam Maximi quidem summa laus est sumptis inimicitiis, suscepta causa, quaesitore consilioque delecto commodiorem inimico suo condicionem reiectionis dare noluisse. nihil Maximus fecit alienum aut sua virtute aut illis clarissimis Paulis Maxumis Africanis, quorum gloriam huius virtute renova-

---

1 M. *om.* E 3 et perditissime GE *om.* P; *cf. 19 p. 262, 26* 4 *del. Lb.* 6 voluntates E 10 ti de P cede GE 13 multas iam PG^c multa sed iam G^1 multam suam E 14 dum *Man.* cum ω 16 quicumque *Cobet, Mnem. VII 1858 p. 218* in eum (eam P^1) qui ω *cf. Rab. Post. 14* 18 spoliaretur ... tuae *Schol. B* 20 cumq*** P 23 commodiorem inimico suo condicionem reiectionis *edd.* ** commodiore iectionis P^1 (inimico suo contionem re *ante* iectionis *add.* P^c) commodiore inimico suo contione (-nem G^c contionem E) reiectionis GE; *in* P *unus archetypi versus omissus erat* 25 illis cl. GE illius cl. P illius familiarissimis cl. viris (*vel* viris cl.) ς; *cf. si tanti est Arch. 22*

tam non modo speramus, verum etiam iam videmus; tua fraus, tuum maleficium, tuum scelus illud est, te id quod promulgasses misericordiae nomine, ad crudelitatis tempus distulisse. ac nunc quidem C. Antonius hac una re miseriam suam consolatur, quod imagines patris et fratris sui fratrisque filiam non in familia, sed in carcere conlocatam audire maluit quam
12 videre.

29 Et quoniam pecunias aliorum despicis, de tuis divitiis intolerantissime gloriaris, volo uti mihi respondeas, fecerisne foedera tribunus plebis cum civitatibus, cum regibus, cum tetrarchis, erogarisne pecunias ex aerario tuis legibus, eripuerisne partis illo tempore carissimas partim a Caesare, partim a publicanis. quae cum ita sint, quaero ex te sisne ex pauperrimo dives factus illo ipso anno quo lex lata est de pecuniis repetundis acerrima, ut omnes intellegere possent a te non modo nostra acta quos tyrannos vocas, sed etiam amicissimi tui legem esse contemptam; apud quem tu etiam nos criminari soles, qui illi sumus amicissimi. cum tu ei contumeliosissime totiens male dicas, quotiens te illi adfinem esse dicis.

30 Atque etiam illud scire ex te cupio quo consilio aut qua mente feceris ut in epulo Q. Arri familiaris mei cum toga pulla accumberes; quem umquam videris, quem audieris; quo exemplo, quo more feceris. dices supplicationes te illas non probasse. optume; nullae fuerint supplicationes. videsne me nihil de anni illius causa, nihil de eo quod tibi commune cum summis viris esse videatur, sed de tuis propriis sceleribus ex te quaerere? nulla supplicatio fuerit. cedo quis umquam

---

1 iam *om.* G 3 nomine P nomen GE 5 hanc P 7 quam *ex* quant P 12 ·xu· *pro* cum G 16 illo ... repetundis *Schol. B* quo *Schol. B* GE quod P pecunis P 20 solet P^1 21 cui totiens maledicas ... dicis *Schol. B* ei G^c et PG^1E 24 ut ... accumberes *Schol. B* 27 illas P^c *las P^1 28 fuerint *Angelius* fuerunt ω 29 cum summis viris commune GE

cenarit atratus. ita enim illud epulum est funebre ut 13
munus sit funeris, epulae quidem ipsae dignitatis. sed 31
omitto epulum populi Romani, festum diem argento veste omni apparatu ornatuque visendo; quis unquam in luctu domestico, quis in funere familiari cenavit cum toga pulla, cui de balineis exeunti praeter te toga pulla umquam data est? cum tot hominum milia accumberent, cum ipse epuli dominus [Q. Arrius] albatus esset, tu in templum Castoris te cum C. Fibulo atrato ceterisque tuis furiis funestum intulisti. quis tum non ingemuit, quis non doluit rei publicae casum? qui sermo alius in illo epulo fuit nisi hanc tantam et tam gravem civitatem subiectam esse non modo furori, verum etiam inrisioni tuae? hunc tu morem ignorabas? 32
numquam epulum videras, numquam puer aut adulescens inter cocos fueras? Fausti adulescentis nobilissimi paulo ante ex epulo magnificentissimo famem illam veterem tuam non expleras? quem accumbere atratum videras? ⟨videras⟩ dominum cum toga pulla et eius amicos ante convivium. quae tanta tenuit amentia, ut nisi id fecisses quod fas non fuit, nisi violasses templum Castoris, nomen epuli, oculos civium, morem veterem, eius qui te invitarat auctoritatem, parum putares testificatum esse supplicationes te illas non putare?

---

1 atractus G^1 attractus G^cE est P esse GE 2 minus E 3 ·R· p. E 4 omnia E omni* G visendum *Bai.* 6 balineis P^1G balneis P^cE exeunti *ex* exiente P^c 7 millia P^1 accumberent ⟨cum togis albis⟩ *Busche vix recte* 8 *del. Pluygers, Mnem. N. S. IX 1881 p. 141* albatus P ablatus GE 9 fibulo P fidulo GE Fidulio *Gul.* 11 *huc spectare videtur Arus. GL VII 464, 7* doleo vicem tuam id est pro (per *codd.*) te doleo (*haec pertinent ad Phil. 10, 6* tuam vicem dolere soleo). et te doleo (de domo et *codd.*) rep. vicem lugeo. lugeo *alienum a lemmate nec* vicem *probum. itaque restituo* rei p. casum doleo 12 tantam *ex* -tum G^c 14 tu morem *ex* tumerem G^c 17 paul*o P 18 expleras *Naug.* expieras P^1GE expiaras P^c 19 *add. Mdv. Adv. III 1884 p. 143* 20 ⟨te⟩ tenuit *Bai.* amen*ta P^1 21 ut nisi P ut tamen nisi (nisi *s. v. add.* G^c) GE 23 auctoritate G parum P purum GE

14 33 Quaero etiam illud ex te quod privatus admisisti, in quo certe iam tibi dicere non licebit cum clarissimi viri causa tuam esse coniunctam, postulatusne sis lege Licinia et Iunia; edixeritne C. Memmius praetor ex ea lege, ut adesses die tricensimo; cum is dies venisset, fecerisne quod in hac re publica non modo factum antea numquam est, sed in omni memoriast omnino inauditum, appellarisne tribunos plebis ne causam diceres — levius dixi; quamquam id ipsum esset et novom et non ferendum —, sed appellarisne nominatim pestem illius anni, furiam patriae, tempestatem rei publicae, Clodium. qui tamen cum iure, cum more, cum potestate iudicium impedire non posset, rediit ad illam vim et furorem suum ducemque se militibus tuis praebuit. in quo nequid a me dictum in te potius putes quam aps te esse quaesitum, nullum onus inponam mihi testimonii; quae mihi brevi tempore ex eodem isto loco video esse dicenda, servabo teque non ar-
34 guam, sed ut in ceteris rebus feci rogabo. Quaero ex te Vatini, numquis in hac civitate post urbem conditam tribunos plebis appellarit ne causam diceret, numquis reus in tribunal sui quaesitoris ascenderit, eumque vi deturbarit, subsellia dissuparit, urnas deiecerit, eas denique omnis res in iudicio disturbando commiserit,

---

1 illud etiam GE 2 clarissimi viri causa *Mdv. Op.*^{2} *p. 405* clarissimi viri causam P^1 clarissimis viris causam P^cGE 3 postulatusne ... Licinia *Schol. B* 4 **sis P 4 C. *om.* GE *in* P *super* ·c· *est rasura* 6 tricensimo P^1 -esimo P^cGE his G^1 7 antea* P memoria est *Lb.* memoria sit *ω* 8 appellarisne ... diceres *Schol. B* ne *om. Schol. B* nec E 9 diceret *ex* -es G^c ad ipsum E 11 anne E 12 [Clodium] *Ba. p. 218 quo nomine aegri caremus;* ⟨P.⟩ Clodium *Bai.* 13 potestate GE tempestate P 15 ne quit *** (a me *super rasuram add.* P^c) P 17 testimonii quae mihi *s. v. add.* P^c 21 appellaret GE numquis (quit *cod.*) ... deiecerit *Schol. B* 22 quaestoris *Schol. B* ascenderit *ω* exciderit *Schol. B* escenderit *Gul. cf. ad sen. grat. 12 p. 8, 11* 23 vide turbarit G^1 inde turbarit E deiecerit *Schol. B* delegerit *ω*

quarum rerum causa iudicia sunt constituta; sciasne tum fugisse Memmium, accusatores esse tuos de tuis tuorumque manibus ereptos, iudices quaestionum de proximis tribunalibus esse depulsos, in foro luce inspectante populo Romano quaestionem magistratus morem maiorum leges iudices reum poenam esse sublatam; haec omnia sciasne diligentia C. Memmi publicis tabulis esse notata atque testata. atque illud etiam quaero quom posteaquam es postulatus, ex legatione redieris, nequis te iudicia defugere arbitraretur, teque cum tibi utrum velles liceret, dictitaris causam dicere maluisse, qui consentaneum fuerit, cum legationis perfugio uti noluisses, appellatione improbissuma te ad auxilium nefarium confugisse.

Et quoniam legationis tuae facta mentio est, volo 15
audire de te quo tandem senatus consulto legatus sis. 35
de gestu intellego quid respondeas; tua lege dicis. esne igitur patriae certissimus parricida? spectarasne id ut patres conscripti ex re publica funditus tollerentur? ne hoc quidem senatui relinquebas, quod nemo umquam ademit, ut legati ex eius ordinis auctoritate legarentur? adeone tibi sordidum consilium publicum visum est, adeo adflictus senatus, adeo misera et prostrata res publica, ut non nuntios pacis ac belli, non oratores, non interpretes, non bellici consilii auctores, non ministros muneris provincialis senatus more ma-

---

1 causa GE causam P 2 accusatores ς accusatorem *ω* 3 iudices quaestionum *Schol. B* iud.[es] G vides E 4 spectante (*sed* in- *add.* E[1]) E 5 quaestionum G 6 more GE iudices in|reum G 9 cum *Aldus nepos* quod *ω* 10 nequis te PG neque ista E arbitraretur *edd.* (*praeter Pet.*) arbitretur *ω* 11 utrum velles P velles utrum GE liceret *edd.* licere *ω* 13 improbis sum∗a P 14 perfugisse E 17 gesto *ex* -tu G[c] 18 spectarasne ς spectarisne *ω* 21 ut ... legarentur *Schol. B* 24 ut non ... interpretes *Schol. B* 25 oratores *Schol. B* curatores PG accusatores E; curatores *cum ministris fortasse coniungere liceat, inter* nuntios *et* interpretes *ferri non posse vidit Gul.* 26 ministros PG[c] ministri G[1]E maiorem P[1]

36 iorum deligere posset? eripueras senatui provinciae decernendae potestatem, imperatoris deligendi iudicium, aerari dispensationem, quae numquam sibi populus Romanus appetivit, qui numquam *** aut summi consilii gubernationem auferre conatus est. age, factum est horum aliquid in aliis; raro, sed tamen factum est ut populus deligeret imperatorem: quis legatos umquam audivit sine senatus consulto? ante te nemo, post continuo fecit idem in duobus prodigiis rei publicae Clodius. quo etiam maiore es malo mactandus quod non solum facto tuo, sed etiam exemplo rem publicam vulnerasti, neque tantum ipse es improbus, sed etiam alios docere voluisti. ob hasce omnis res sciasne te severissimorum hominum Sabinorum, fortissimorum virorum Marsorum et Paelignorum tribulium tuorum iudicio notatum, nec post Romam conditam praeter te tribulem quemquam tribum Sergiam perdidisse.

37 Atque illud etiam audire ⟨de⟩ te cupio quare cum ego legem de ambitu tulerim ex senatus consulto, tulerim sine vi, tulerim salvis auspiciis, tulerim salva lege Aelia et Fufia, tu eam esse legem non putes, praesertim cum ego legibus tuis quoquo modo latae sunt paream; cum mea lex dilucide vetet BIENNIO QUO QUIS PETAT PETITURUSVE SIT, GLADIATO-

---

1 deligere GE diligere P posset *edd.* possit ω 4 aut ω a senatu *Mdv. De Q. Asconii Pediani ... commentariis disputatio critica 1828 p. 39 adn.* senatui *Pet. vix peius* (*cf. Sulla 90* Sullae consulatum. *Verr. 1,23* ab senatu iudicia) ut tu *Or. tamen cum non bene coniungi videantur notiones* senatus *et* summi consilii (i. *senatus*) gubernatio *aliquid excidisse crediderim ad hunc fere sensum si hariolari libet* ⟨omnia ad suum arbitrium redigere⟩ 5 auferre (aut ferre G) transferre *Mue. qui* ad se *pro* aut *scripsit* 7 diligeret E 9 post idem fecit ... Clodius (*om.* rei p.) *Schol. B* prodigiis *om.* E 10 maiore* (*eras.* s) *om.* es G 11 quod *ex* quo G^c 17 neminem tribum Sergiam perdidisse *Schol. B* quemquam ς quem ω 19 ⟨de⟩ te *Or.* ⟨ex⟩ te G^c 21 salvis *edd.* salutis ω auspicis P 22 esse legem P legem esse GE

RES DARE NISI EX TESTAMENTO PRAESTITUTA DIE, quae tanta in te sit amentia, ut in ipsa petitione gladiatores audeas dare; numquem putes illius tui certissimi gladiatoris similem tribunum plebis posse reperiri, qui se interponat quominus reus mea lege fias.

Ac si haec omnia contemnis ac despicis, quod ita 16 38
tibi persuaseris ut palam dictitas, te dis hominibusque invitis amore in te incredibili quodam C. Caesaris omnia quae velis consecuturum, ecquid audieris, ecquisnam tibi dixerit C. Caesarem nuper Aquileiae, cum de quibusdam esset mentio facta, dixisse C. Alfium praeteritum permoleste tulisse, quod in homine summam fidem probitatemque cognosset, graviterque etiam se ferre praetorem aliquem esse factum qui a suis rationibus dissensisset; tum quaesisse quendam de Vatinio quemadmodum ferret; illum respondisse Vatinium in tribunatu gratis nihil fecisse; qui omnia in pecunia posuisset, honore animo aequo carere debere.
quodsi ipse qui te suae dignitatis augendae causa peri- 39
culo tuo nullo suo delicto ferri praecipitem est facile passus, tamen te omni honore indignissimum iudicat, si te vicini, si adfines, si tribules ita oderunt ut repulsam tuam triumphum suum duxerint, si nemo aspicit quin ingemescat, nemo mentionem facit quin execretur, si vitant fugiunt audire de te nolunt, cum viderunt, tanquam auspicium malum detestantur, si cognati respuunt, tribules execrantur, vicini metuunt, adfines eru-

3 num quem G^c nunc quem PG^1E 4 posse *ed. Hervag.* esse *ω* 5 fias *Lb.* fiat *ω* 6 contempnis PG 7 dictites *ex* -as G^c hominibusque *ex* -nisque G^c 9 quae petieris *ex* quae tielis (*i.* uelis) G^c haec quid (qui G) GE haecquis nam GE 10 tibi *om.* E vel G C. .... tulisse *Schol. B* G. P *om.* GE nuper *om. Schol. B* tum E 11 dixisse ⟨se⟩ *Bai.* 12 homine P hominem GE 13 cognosceret *ex* cognoscet G^c cognovisset E graviterque ... dissensisset *Schol. B* 14 se *add.* G^c 16 illum ... fecisse *Schol. B* illum *Schol. B* ipsum *ω* respondit se E 18 posuisset P posset GE 23 dixerint E 24 qui non (*pro* quin) *utroque loco* GE ingemiscat P^cGE 25 [de] *Lb.* viderint E 27 metunt P^1

bescunt, strumae denique ab ore improbo demigrarunt, et aliis iam se locis conlocarunt, si es odium publicum populi senatus universorum hominum rusticanorum: quid est quamobrem praeturam potius exoptes quam mortem, praesertim cum popularem te velis esse neque ulla re populo gratius facere possis?

40 Sed ut aliquando audiamus quam copiose mihi ad rogata respondeas, concludam iam interrogationem meam, teque in extremo pauca de ipsa causa rogabo.
17 quaero quae tanta in te vanitas, tanta levitas fuerit ut in hoc iudicio T. Annium isdem verbis laudares quibus eum verbis laudare et boni viri et boni cives consuerunt, cum in eundem nuper ab eadem illa taeterrima furia productus ad populum cupidissime falsum testimonium dixeris. an erit haec optio et potestas tua, ut cum Clodianas operas et facinerosorum hominum et perditorum manum videris, Milonem dicas — id quod in contione dixisti — gladiatoribus et bestiariis opsedisse rem publicam; cum autem ad tales viros veneris, non audeas civem singulari virtute fide
41 constantia vituperare? sed cum T. Annium tanto opere laudes et clarissimo viro nonnullam laudatione tua labeculam adspergas — in illorum enim numero mavult T. Annius esse qui a te vituperantur —, verum tamen quaero, cum in re publica administranda T. Annio cum P. Sestio consiliorum omnium societas fuerit

---

1 stramae E abhorrent pro probro E 2 si e*s P 3 populi publicum E hominem P^1 rusticanorum ⟨urbanorum⟩ *Mdv. Adv. III 1884 p. 144; si addendum, malim ante* rust. *addi* 4 quid es P 7 mihi *s. v. add.* G^c 8 roga P^1 9 teque **in P rogabo *om.* P^1 11 *isdem P iisdem G^c 13 ab illa (*om.* eadem) ... furia (filia *cod.*) productus *Schol. B* 16 et *ex* set P 17 manus E 19 bestiaris P^1 autem P *ex* hoc G^c huius E opsedisse *ex* opsidisse P re p. E 21 tanto opere PG^1 tantopere G^cE 23 labeculam *Schol. B* mavult *ex* mavo** G^c (*fort.* -volt) 24 vituperatur P^1 25 tamen quaero *Lb.* etiamen quaero P^1 etiam inquaero P^cG^1 etiam inquiro G^cE cum ... fuerit (*om.* in *et* omnium) *Schol. B* 26 fuit G

— id quod non solum bonorum, verum etiam inpro-
borum iudicio declaratum est; est enim reus uterque
ob eandem causam et eodem crimine, alter die dicta
ab eo quem tu unum improbiorem esse quam te ⟨non⟩-
numquam soles confiteri, alter tuis consiliis, illo ta-
men adiuvante — quaero qui possis eos quos crimine
coniungis, testimonio diiungere. extremum illud est 42
quod mihi abs te responderi velim, cum multa in Al-
binovanum de praevaricatione diceres, dixerisne nec
tibi placuisse nec oportuisse Sestium de vi reum fieri;
quavis lege, quovis crimine accusandum potius fuisse;
etiam illud dixeris causam Milonis fortissimi viri con-
iunctam cum hoc existimari; quae pro me a Sestio
facta sint, bonis esse grata. non coarguo inconstantiam
orationis ac testimonii tui — quas enim huius actiones
probatas bonis esse dicis, in eas plurimis verbis testi-
monium dixisti; quicum autem eius causam periculum-
que coniungis, eum summis laudibus extulisti — sed
hoc quaero num P. Sestium qua lege accusandum om-
nino fuisse negas, ea lege condemnari putes oportere,
aut si te in testimonio consuli noles, nequid tibi aucto-
ritatis a me tributum esse videatur, dixerisne in eum
testimonium de vi, quem negaris reum omnino de vi
fieri debuisse.

---

2 uterque reus GE 4 nonnumquam *ed. Hervag.* numquam ω 7 diiungere P disiungere. Vel GE 8 responderi abs te E 8 albinum vanum P^{c}E 13 haec E 15 rationis G 17 autem P hoc G huius E 18 coniungis *edd.* coniungas ω 21 nolis E 22 dixerisne ... debuisse *Schol. B* 23 negaveris *Schol. B*

M. TULLI CICERONIS

PRO M. CAELIO ORATIO

SIGLA

Π = Papyrus Oxyrhynchites *saec. V ed. Grenfell-Hunt, Oxyrhynchus Papyri X 1914 No. 1251. continet fragmenta paragraphorum 26—55*
T = Palimpsestus Taurinensis. *exstant vestigia 38 (304, 8) — 42 (308, 12), 54 (315, 13) — 56 (317, 9), 66 (323, 18) — 69 (325, 9).*
A = fragmentum palimpsesti Ambrosiani *exstat ad 71 (326, 9) — 75 (328, 13)*
C = codex Cluniacensis 496 deperditus. *restituitur ex his fontibus:*
  B excerptis Bartholomaei de Monte Politiano in codice Laurentiano plut. LIV 5
  V notis in codice S. Victoris *saec. XV* (nunc Paris. 17497) adscriptis
P = codex Parisinus 7794 *saec. IX*
  P^c = correcturae fere aequales
  P^r = correcturae recentiores
G = codex Gemblacensis (nunc Bruxellensis 5345) *saec. XII*
  G^c = corrector codicis
E = codex Erfurtensis (nunc Berolinensis 252) *saec. XII*
H = codex Harleianus 4927 *saec. XII* (*finit 70 p. 326, 1 verbis* commissa vobis)
π = GEH
ω = codices omnes
ς = codices recentiores vel omnes vel singuli

NOTAE

Bae. = Baehrens, Revue de Philol. VIII 1884 p. 33—54, Bai. = Baiter, Ba. = Bake, Scholica hypomnemata III 1844 p. 266—310, Cl. = Clark, Da. = Damsté, Mnem. N. S. XXXVI 1908 p. 119—125, Ern. = Ernesti, Fra. = Francken, Mnem. N. S.

VIII 1880 p. 201—229, Gar. = Garatoni, Gru. = Gruter, Gul. = Gulielmius, Ha. = Halm, Kay. = Kayser, AKl. = A. Klotz, Koch = H. A. Koch, Coniectanea Tulliana, Progr. Pforta 1868, Kra. = Kraffert, Beiträge zur Kritik und Erklärung lateinischer Autoren III. Progr. Aurich 1883, Mdv. = Madvig, Man. = Manutius, Mue. = C. F. W. Mueller, Mur. = Muretus, Norden = E. Norden, Sitz. der preuß. Akad. 1913 p. 2—32, Oetl. = Oetling, Librorum manuscriptorum qui Ciceronis orationem pro Caelio continent qualis sit conditio examinatur eqs. 1868, Or. = Orelli, Pluy. = Pluygers, Mnem. X 1861 p. 100 et Mnem. N. S. IX 1881 p. 141—142, Schoe. = F. Schoell, Rhein. Mus. XXXV 1880 p. 543—563, Schoenb. = Schoenberger, Tulliana 1911, Vo. = Vollgraff, Wa. = van Wageningen

Siquis iudices forte nunc adsit, ignarus legum iudi- 1 1
ciorum consuetudinis nostrae, miretur profecto quae sit tanta atrocitas huiusce causae, quod diebus festis ludisque publicis, omnibus forensibus negotiis intermissis, unum hoc iudicium exerceatur, nec dubitet quin tanti facinoris reus arguatur, ut eo neglecto civitas stare non possit. idem cum audiat esse legem quae de seditiosis consceleratisque civibus qui armati senatum obsederint, magistratibus vim attulerint, rem publicam oppugnarint, cotidie quaeri iubeat: legem non improbet, crimen quod versetur in iudicio requirat. cum audiat nullum facinus, nullam audaciam, nullam vim in iudicium vocari, sed adulescentem nobilem inlustri ingenio industria gratia accusari ab eius filio quem ipse in iudicium et vocet et vocarit, oppugnari autem opibus meretriciis: [Atratini] illius

---

1 Siquis ... *p. 278, 3* liceat esse B

Inscribunt: INCIPIT PRO CAELIO P; M. TVLLII CICERONIS ORATIO PRO M. CELIO INCIPIT G; Orat̃ ·M· T· Ciceronis pro celio E; pro M. Caelio V 2 consuetudinis P*π* consuetudinisque C 3 quod P*π* quia C 4 negotiis forensibus H 6 arguatur P*π* accusatus C 8 seditiosis P[1] (e *in ras.* P[c]) 9 magistratibus C*π* *om.* P; *cf. dom. 89 p. 88, 10* viam P[1]G[1]E 13 nobilem C *om.* P*π* 16 *del. Mur.*

pietatem non reprehendat, libidinem muliebrem com-
primendam putet, vos laboriosos existimet, quibus otio-
2 sis ne in communi quidem otio liceat esse. Etenim si
adtendere diligenter atque existimare vere de omni hac
causa volueritis, sic constituetis iudices, nec descensu-
rum quemquam ad hanc accusationem fuisse cui utrum
vellet liceret, nec cum descendisset quicquam habitu-
rum spei fuisse, nisi alicuius intolerabili lubidine et
nimis acerbo odio niteretur. sed ego Atratino humanis-
sumo atque optumo adulescenti meo necessario igno-
sco, qui habet excusationem vel pietatis vel necessita-
tis vel aetatis. si voluit accusare, pietati tribuo, si ius-
sus est, necessitati, si speravit aliquid, pueritiae. cete-
ris non modo nihil ignoscendum, sed etiam acriter est
2 resistendum.
3 Ac mihi quidem videtur iudices hic introitus defen-
sionis adulescentiae M. Caeli maxime convenire, ut ad
ea quae accusatores deformandi huius causa, detrahen-
dae spoliandaeque dignitatis gratia dixerunt, primum
respondeam. obiectus est pater varie, quod aut parum

---

17 ut ad ea ... dixerunt B

1 libidinem muliebrem C muliebrem libidinem Pπ; *at opponuntur notiones* pietas *et* libido repraehendat P^1 2 existimet *del. Fra. p. 202 deleta enuntiati compositione* vos ... liceat esse *post p. 277, 5* exerceatur *traicit Ba. p. 285 speciose, tamen non recte; membrum et hic necessarium ut transitus fiat ad sequentia et ibi turbat ordinem sententiarum* 3 licet GE et enim ... volueritis *Grill. RL 602, 32* 4 adtendere diligenter atque *om. Grill. unde verba suspecta habet Fra. p. 202* atque V *om.* Pπ et ς; *si sine copulativa particula asyndeton in gradatione praetulisset orator, haud scio an melius si iterato membra oppositurus fuerit; gradatio autem optime in* atque *cernitur* 5 cusa P^1 casu E 6 cui ... spei fuisse *om.* G 7 cum ω qui *Bae. p. 39* discendisset P^1 8 nisi $P^c\pi$ et si P^1 14 nihil *om.* V agriter P^1 18 quae *om.* P^1 deformandi huius causa PπB deformandi huius cause V d. h. causa et *Ba. p. 285* deformandae huius causae *Cobet Mnem. III 1854 p. 262* 20 pater *om.* GE pa*rum P

splendidus ipse aut parum pie tractatus a filio diceretur. De dignitate M. Caelius notis ac maioribus natu et sine mea oratione et tacitus facile ipse respondet; quibus autem propter senectutem, quod iam diu minus in foro nobiscumque versatur, non aeque est cognitus, ii sic habeant: quaecumque in equite Romano dignitas esse possit — quae certe potest esse maxuma —, eam semper in M. Caelio habitam esse summamque hodie haberi non solum a suis, sed etiam ab omnibus quibus potuerit aliqua de causa esse notus. equitis Ro- 4
mani autem esse filium criminis loco poni ab accusatoribus neque his iudicantibus oportuit neque defendentibus nobis. nam quod de pietate dixistis, est ista quidem nostra existimatio, sed iudicium certe parentis. quid nos opinemur, audietis ex iuratis, quid parentes sentiant, lacrimae matris incredibilisque maeror, squalor patris et haec praesens maestitia quam cernitis luctusque declarat. nam quod est obiectum municipibus esse 5
adulescentem non probatum suis, nemini umquam praesenti † praestutiani maiores honores habuerunt

---

1 splendidus ... parum *om.* GE 2 de *om.* P^1 M. V *om.* $P\pi$ 3 ea P^1 et tacitus $P\pi$ tacitus V *unde* etiam sine mea oratione tacitus *ed. Rom. tunc* tacitus *sensu destitutum;* [tacitus] *Vo. quo deleto* respondebit *dicendum fuit* respondet $P\pi$ respondit V 5 aequae P^1 (ae- *in ras. paulo ampliore*) 6 ei P hi π 8 summamque (-aque G) P^cGE summam V summa* P^1 9 hodie P^c hodieque P^1GEV *quod probat deleto* [summam] *Schoe. p. 559* 10 equitis Romani autem *(sic)* ... nobis *Quint. 11, 1, 28.* equitis Romani autem ... iudicantibus *Rufin. RL 42, 10* 11 criminis ** *(ex* -ness *teste Clarkio)* P criminosis E criminis ⟨in⟩ *coni. Ha.* 12 his ω *Quint. cod. B* vobis *Quint. cod.* M nec def. *Quint.* 13 ista quidem nostra V quidem ista nostra $P\pi$ quidem nostra *Schoe. p. 555* iusta q. n. *Da. p. 119. nobis qui alieni sumus existimare licet de illa pietate* (*cf.* quid nos opinemur), *iudicare licet soli patri* 14 parentum *Vo. sed non sine consilio iudicium patris solius commemoratur, in sequentibus paulo aliter* quid parentes sentiant 17 [quam cernitis] *Pluy. 1881 p. 141* 20 praesenti *om.* G praestutiani V praetoriani (-tori *in ras.* P^c) $P\pi$ Praetuttiani *Gru. (cf. etiam Thomas, Rev. crit. 1906 p. 283 at est*

iudices quam absenti M. Caelio. quem et absentem in amplissimum ordinem cooptarunt, et ea non petenti detulerunt quae multis petentibus denegarunt. idemque nunc lectissimos viros et nostri ordinis et equites Romanos cum legatione ad hoc iudicium et cum gravissuma atque ornatissuma laudatione miserunt. Videor mihi iecisse fundamenta defensionis meae, quae firmissima sunt, si nituntur iudicio suorum. neque enim vobis satis commendata huius aetas esse posset, si non modo parenti tali viro, verum etiam municipio
3 tam inlustri ac tam gravi displiceret. equidem — ut
6 ad me revortar — ab his fontibus profluxi [ad hominum famam], et meus hic forensis labor vitaeque ratio dimanavit ad existimationem hominum paulo latius commendatione ac iudicio meorum.

---

11 equidem ... 15 meorum B

Praetuttianus ager *Plin. nat. 3, 13, non municipium Praetuttianum):* Puteolani *edd. vett. (quod oppidum colonia erat):* Tusculani *Bai. (propter CIL. XIV 2622; quod probat Groebe, Herm. XXXVI 1901 p. 612)* Formiani *Luterbacher, Jahresber. d. philol. Vereins 1905 p. 285, del. Vollenhoven (at nomen solet adferri)* habuerunt honores GE

1 iudices *om.* Pπ quam absenti P quam H *om.* GE per absenti V quom *Schoe. p. 561 adn. 2* absentem *necessarium propter ea quae in altero membro extant* non petenti. *sed ne antecedentes quidem voces* praesenti *et* absenti *licet abicere propter antithesin quaesitam. iusta autem gradatio fit a* praesenti *ad* absentem *et inde ad* non petenti 4 equites VE equitis PG 6 ornatissima VGE ordinatissuma P videor ... meae *Diom. GL I 389, 13* 7 iecisse VP^{c}G *Diom.* legisse P^{1}E egisse *Ha. (aliter Mil. 75* sic agere fundamenta *i. dirigere)* 8 [si ... suorum] *Schoe. p. 550. vide ne Cicero addito pronomine* meae *indicaverit se coniungere* quae firmissima sunt tum cum nituntur iudicio suorum. sui *pro necessariis (cf. Schoenb. p. 22), quod genuinum esse comprobatur opposito* iudicio meorum *(v. 15)* nitantur H 11 [ut ... revortar] *Schoe. p. 550* devortar *vel* -am *Bae. p. 40, sed cf. Mue. p. XXXII* 12 *del. AKl.* 13 torrensis P^1 14 dimanavit (*quod verum esse apparet propter* latius) Pπ demanavit C [ad ex. hom.] *Schwarz, Miscell. philol. 1878 p. 26; sed verba hoc membro ita necessaria, ut priore inutilia* existimationem GE

Nam quod obiectum est de pudicitia, quodque om-
nium accusatorum non criminibus, sed vocibus male-
dictisque celebratum est, id numquam tam acerbe feret
M. Caelius ut eum paeniteat non deformem esse na-
tum. sunt enim ista maledicta pervolgata in omnes
quorum in adulescentia forma et species fuit liberalis.
sed aliud est maledicere, aliud accusare. accusatio
crimen desiderat, rem ut definiat, hominem ut notet,
argumento probet, teste confirmet. maledictio autem
nihil habet propositi praeter contumeliam. quae si pe-
tulantius iactatur, convicium, si facetius, urbanitas
nominatur. quam quidem partem accusationis admi- 7
ratus sum et moleste tuli potissimum esse Atratino
datam. neque enim decebat neque aetas illa postulabat,
neque — id quod animum advertere poteratis — pudor
patiebatur optumi adulescentis in tali illum oratione
versari. vellem aliquis ex vobis robustioribus hunc
maledicendi locum suscepisset; aliquanto liberius et
fortius et magis more nostro refutaremus istam male-
dicendi licentiam. tecum Atratine agam lenius, quod
et pudor tuus moderatur orationi meae, et meum erga
te parentemque tuum beneficium tueri debeo. illud 8

---

7 sed ... 12 nominatur B 20 tecum ... erga te B

1 Nam ... natum *Gell. 17, 1, 4* 2 maledictis quae P[1] 5 in Pπ per V 6 fuit forma et species V 7 aliud est ... accusare *Ennod. opusc. II (CSEL VI) p. 308, 1* 8 *ad hunc locum respicere Min. Fel. 31, 2* sic de isto et tuus Fronto non ut adfirmator testimonium fecit, sed convicium ut orator adspersit *non temere adnotat Schoenb. p. 67* hominem ut Pπ hominem C nomine ut *Man.* nomine *Fra. p. 205* nomine et *Bae. p. 41 necesse est quid factum sit exponere, deinde quis fecerit; hoc argumentis testibusque firmandum. itaque recte priora membra iterato* ut *coniuncta opponuntur tertio quartoque item coniunctis* 9 teste (es *in ras.*) P autem PGHV enim E 11 iaciatur *Mur.* 15 animum advertere V animadvertere Pπ 17 aliquis Vπ aliqui P 18 [maledicendi] *Schoe. p. 553; at consulto hoc verbo non semel usus esse videtur Cicero, ut nil nisi maledixisse Atratinum significaret* 20 agam lenius Pπ lenius agam C 21 tuus *om.* C meum *om.* C

tamen te esse admonitum volo, primum ut qualis es, talem te homines esse existument, ut quantum a rerum turpitudine abes, tantum te a verborum libertate seiungas; deinde ut ea in alterum ne dicas quae cum tibi falso responsa sint, erubescas. quis est enim cui via ista non pateat, qui isti aetati atque isti dignitati non possit quam velit petulanter, etiam sine ulla suspicione, at non sine argumento maledicere? sed istarum partium culpa est eorum qui te agere voluerunt; laus pudoris tui quod ea te invitum dicere videbamus, ingenii quod ornate politeque dixisti.
4 9 verum ad istam omnem orationem brevis est defensio. nam quod aetas M. Caeli dare potuit isti suspicioni locum, fuit primum ipsius pudore, deinde etiam patris diligentia disciplinaque munita. qui ut huic togam virilem dedit — nihil dicam hoc loco de me; tantum sit quantum vos existumatis — hoc dicam, hunc a patre continuo ad

---

2 ut quantum ... seiungas B

1 ut qualis **V** qualis **P**π [ut qualis ... existument] *Schoe. p. 553 de duplici* ut *cf. Verr. 4, 100* 2 talem te homines esse *AKl.* talem te omnes esse **V** talem (-e- *in ras.* **P**) te (*om.* **P**^{1}**E**) **P**π talem te esse homines **H** 3 a verborum π**V** aveorum **P**^{1} ab eorum **P**^{c} 5 falso *del. Vo.*, cum *est* '*quamvis*' 6 qui **P**π quis est qui **V**. *certe relativa* cui *et* qui *minime coordinantur. sed vide ne citata oratione Cicero potuerit iterare geminationis figura illud* quis est quis non possit huic aetati ... maledicere *Agroec. GL VII 118, 28 (vocem* dignitas *pro pulchritudine virili testatus)* 6 isti aetati atque isti dignitati *AKl.* huic aetati atque isti dignitati **V** isti aetati atque etiam isti dignitati **GE** isti aetati **PH** *(uno versu archetypi ut videtur omisso)*: huic aetati atque huic dignitati *Agroec.* iste *pronomine utitur quia digito monstrat Caelium*, hic *ubi pro eo tamquam patronus loquitur (cf. 28 p. 296, 8 Mil. 68 Sex. Rosc. 2)*
7 quam velit *om.* **GE** quam ... petulanter *om. Agroec.* etiam **GE** *Agroecii cod. Montepess. s. IX* etiamsi **PV** *Agroecii reliqui codd.* 8 sine **P**π sine ullo **V** [at ... argumento] *Schoe. p. 554* 11 omnem *om.* **V** 12 quoad **PV** quod **GE**
13 potuit isti **V** potuisti **PE** potuit *ex* potuisti **G**^{c} potuit **H**
14 disciplina quae **P**^{1} 15 togam virilem **V** virilem togam **P**π 16 dicam *om.* **GE** 17 existimetis *Ern. cf. Quint.*

me esse deductum. nemo hunc M. Caelium in illo aetatis flore vidit nisi aut cum patre aut mecum aut in M. Crassi castissuma domo, cum artibus honestissumis erudiretur.

Nam quod Catilinae familiaritas obiecta Caelio est, 10
longe ab ista suspicione abhorrere debet. hoc enim adulescente scitis consulatum mecum petisse Catilinam. ad quem si accessit aut si a me discessit umquam — quamquam multi boni adulescentes illi homini nequam atque improbo studuerunt —, tum existimetur Caelius Catilinae nimium familiaris fuisse. at enim postea scimus et vidimus esse hunc in illius etiam amicis. quis negat? sed ego illud tempus aetatis, quod ipsum sua sponte infirmum, aliorum autem lubidine infestum est, id hoc loco defendo. fuit adsiduus mecum praetore me; non noverat Catilinam; Africam tum praetor ille optinebat. secutus est tum annus *** causam de pecuniis repetundis Catilina dixit. mecum erat hic; illi ne advocatus quidem venit umquam. deinceps fuit annus quo ego consulatum petivi; petebat Catilina

---

9 quamquam ... studuerunt B 13 sed ... infestum est B

12, 11, 6 sic ad se Caelium deductum a patre Cicero profitetur a patre hunc *Fra. p. 206; at sensus non effert notionem* a patre

1 [hunc] *Schoe. p. 556* [M. Caelium] *Wrampelmeyer. sed utrumque necessarium ut cliens a patre distingueretur* 5 est Caelio H 6 *post* suspicione *in* P *breve spatium in fine paginae relictum. quod ut expleretur* iudices *inseruit Vo. qui* debet⟨is⟩ *cum Oetlingio 1868 p. 19;* debet *sc. Caelius* 8 at quem P[1] ⟨tum⟩ si *Lehmann, Herm. XIV 1879 p. 216* aut si Pπ aut V numquam H *Bae. p. 42* 10 tum V tamen Pπ 11 omnium familiarissimus *Da. p. 120* 12 scimus *ex* sciaius P etiam V *om.* Pπ; *gradatio fit a voce* familiaris *ad vocem* amicus 13 negat Pπ neget V 14 aliorum autem C aliorum Pπ libidini V (*non* B) 15 [id] *Havet, Manuel de critique verbale 1911 p. 378 nulla idonea causa* 17 tum annus V annus Pπ annus cum *Gar.* annus quo *Weiske. sed mihi plura videntur periisse, ita ut* causam ... dixit *enuntiatum primarium sit. e. g.* ⟨L. Cottae L. Torquati⟩ 19 [umquam] *Fra. p. 207*

mecum. numquam ad illum accessit, a me numquam
5 11 recessit. tot igitur annos versatus in foro sine suspi-
cione, sine infamia, studuit Catilinae iterum petenti.
quem ergo ad finem putas custodiendam illam aetatem
fuisse? nobis quidem olim annus erat unus ad cohiben-
dum brachium toga constitutus, et ut exercitatione lu-
doque campestri tunicati uteremur, eademque erat, si
statim merere stipendia coeperamus, castrensis ratio ac
militaris. qua in aetate nisi qui se ipse sua gravitate et
castimonia et cum disciplina domestica, tum etiam na-
turali quodam bono defenderet, quoquo modo a suis
custoditus esset, tamen infamiam veram effugere non
poterat. sed qui prima illa initia aetatis integra atque
inviolata praestitisset, de eius fama ac pudicitia, cum
is iam sese corroboravisset ac vir inter viros esset,
12 nemo loquebatur. At studuit Catilinae cum iam aliquot
annos esset in foro Caelius: et multi hoc idem ex omni
ordine atque ex omni aetate fecerunt. habuit enim
ille — sicuti meminisse vos arbitror — permulta maxu-
marum non expressa signa, sed adumbrata virtutum.
utebatur hominibus improbis multis, et quidem optu-

---

5 nobis ... militaris B 9 sua gravitate es castimonia B 18 habuit ... virtutum B

2 annos versatus (-o- *et* versatus *in ras. scripsit* P[c]; *videtur* P[1] *scripsisse* annus in foro (*om.* -os versat-) 3 ⟨at⟩ studuit *Fra. p. 207* studuit ... petenti *Arus. GL VII 508, 3* 4 puta⟨ti⟩s *Bae. p. 42; at res est oratori cum adversario, non cum iudicibus* 8 merere C mereri Pπ; *de stipendiis activa forma utitur Cicero Mur. 11. 12 Verr. 5, 161 Rab. perd. 21 Balb. 47 Phil. 1, 20* 9 quam in P[1] 11 defenderet GE defenderat P defenderit H quomodo P[1] 12 infamiae ventum *Ba. p. 289. coniecturas enumerant Vo. et Wa.* 13 illa prima V initia aetatis P impietatis E initia G 14 ac Pπ et V 15 is *om.* V sese V se Pπ 16 at *Cl.* ac V *om.* Pπ aliquod annus P[1] 17 omni ordine Pπ ordine omni V 20 ⟨simulacra⟩ virtutum *Koch p. 14* ⟨lineamenta⟩ v. *Fra. p. 208. sed tunc* signa *ante* expressa *collocandum fuit. nec novit Hier. epist. 60, 7* in parvo isto volumine cernas adumbrata non expressa signa virtutum. *Ambr. fuga saec. 3, 14 Symm. orat. 3, 7* 21 et quidem ω atque idem *Oetl. p. 20*

mis se viris deditum esse simulabat. erant apud illum inlecebrae lubidinum multae: erant etiam industriae quidam stimuli ac laboris. flagrabant vitia lubidinis apud illum: vigebant etiam studia rei militaris. neque ego umquam fuisse tale monstrum in terris ullum puto, tam ex contrariis diversisque ⟨et⟩ inter se pugnantibus naturae studiis cupiditatibusque conflatum.

6 13

quis clarioribus viris quodam tempore iucundior, quis turpioribus coniunctior? quis civis meliorum partium aliquando, quis taetrior hostis huic civitati? quis in voluptatibus inquinatior, quis in laboribus patientior? quis in rapacitate avarior, quis in largitione effusior? illa vero iudices in illo homine admirabilia fuerunt, comprehendere multos amicitia, tueri obsequio, cum omnibus communicare quod habebat, servire temporibus suorum omnium pecunia gratia labore corporis, scelere etiam, si opus esset, et audacia, versare suam naturam et regere ad tempus atque huc et illuc torquere ac flectere, cum tristibus severe, cum remissis iucunde, cum senibus graviter, cum iuventute comiter, cum facinerosis audaciter, cum libidinosis luxuriose vivere.

14

hac ille tam varia multiplicique natura, cum

---

10 quis in voluptatibus ... effusior B 14 tueri obsequio B 19 cum tristibus ... vivere B

1 viris deditum se GE simulabat Pπ simulaverat V illum Pπ eum V 3 [flagrabant ... militaris] *Kay., Heid. Jahrb. 1870 p. 422* vitia luxuriae *Bae. p. 43* 5 monstr∗ P[1] 6 tam ex Vπ tamen P ⟨et⟩ inter ς ∗inter P inter πV [inter se pugnantibus] *Wa.* repugnantibus H 7 naturis *Pluy. Mnem. X 1861 p. 100* quis ... effusior *Fronto p. 108 N.* 8 quodam tempore Pπ *Fronto* quondam V turpioribus Pπ *Fronto* turpioribus viris V 9 quis (-s *in ras.*) ∗∗civis P 13 admirabilia V mirabilia Pπ *(cf. Schoenb. p. 27)* 14 cum omnibus ... habebat *Fronto p. 108 N.* 16 corporibus V 17 sceleris (*sine* et *post* esset) *Oetl. p. 19 fort. recte. Vo. confert Sest. 19* quorum sceleris furore violatus essem esset et V esset ∗∗ P esset π 18 tegere ς *Grae.* 16 ac Pπ et V 21 facinerosis P -orosis Vπ audaciter CGE audacter PH; *cf. Thes. II 1248, 81*

omnis omnibus ex terris homines improbos audacesque collegerat, tum etiam multos fortis viros et bonos specie quadam virtutis adsimulatae tenebat. neque umquam ex illo delendi huius imperii tam consceleratus impetus extitisset, nisi tot vitiorum tanta immanitas quibusdam facultatis et patientiae radicibus niteretur. quare ista condicio iudices respuatur, nec Catilinae familiaritatis crimen haereat; est enim commune cum multis, et cum quibusdam etiam bonis. me ipsum, me inquam quondam paene ille decepit, cum et civis mihi bonus et optumi cuiusque cupidus et firmus amicus ac fidelis videretur. cuius ego facinora oculis prius quam opinione, manibus ante quam suspicione deprendi. cuius in magnis catervis amicorum si fuit etiam Caelius, magis est ut ipse moleste ferat errasse se, sicuti nonnumquam in eodem homine me quoque erroris mei paenitet, quam ut istius amicitiae crimen reformidet.

7 15 Itaque a maledictis pudicitiae ad coniurationis in-

---

12 cuius ego ... deprendi B

1 omnibus *ex* Pπ ex omnibus V 3 virtutis adsimulatae Pπ rei p. adsimulatam V 3 neque Pπ ne V 4 delendi πV tenendi P *(ex* tenebat *repetitum)* 6 facultatis *Mdv. Adv. III 1884 p. 144* facillitatis P^1 facilitatis P^cπV 7 ista condicio ... respiciatur *Bae. p. 43* ista suspicio ... respuatis *Cornelissen, Coni. lat. 1870 p. 81* ista convicia ... respuatis *Fra. p. 208. cf. Mue. p. XXXIV* 9 etiam bonis Pπ bonis V. etiam *necessarium, nam* boni *sunt optumates. nec clausula melior omisso* etiam: cum quibúsdām ĕtiám bŏnìs *quod Mue. coni.* cum multis, tum quibusdam *sensui obest. dicit Cicero* est commune *Caelio* cum multis 10 paene *del.* V 11 optumi: opt- *in ras.* P 17 istius Pπ ipsius V 19 pudicitiae Pπ impudicitiae V *Gar. propter Quint. 4, 2, 27* ut si defendendus sit M. Caelius, nonne optime patronus occurrat prius conviciis luxuriae petulantiae inpudicitiae quam veneficii. *genetivus dictus est non secus atque* amicitiae culpam *(Dei. 10),* simulatione rei publicae *(D. Brut. Cic. epist. 11, 13, 5),* rei frumentariae simulationem *(Caes. Gall. 1, 40, 10),* maiestatis crimine *(Val. Max. 8, 5, 2 Thes. IV 1192, 68)* crimine Pario *(Nep. Milt. 8, 1) al.*

vidiam oratio est vestra delapsa. posuistis enim, atque id tamen titubanter et strictim, coniurationis hunc propter amicitiam Catilinae participem fuisse. in quo non modo crimen non haerebat, sed vix diserti adulescentis cohaerebat oratio. qui enim tantus furor in Caelio, quod tantum aut in moribus naturaque volnus aut in re atque fortuna? ubi denique est in ista suspicione Caeli nomen auditum? nimium multa de re minime dubia loquor, hoc tamen dico: non modo si socius coniurationis, sed nisi inimicissimus istius sceleris fuisset, numquam coniurationis accusatione adulescentiam suam potissimum commendare voluisset.
quod haud scio an de ambitu et de criminibus istis so- 16
dalium ac sequestrium, quoniam huc incidi, similiter respondendum putem. numquam enim tam Caelius amens fuisset, ut si se isto infinito ambitu commaculasset, ambitus alterum accusaret, neque eius facti in altero suspicionem quaereret cuius ipse sibi perpetuam licentiam optaret, nec si sibi semel periculum ambitus subeundum putaret, ipse alterum iterum ambitus crimine arcesseret. quod quanquam nec sapienter et me invito facit, tamen est eiusmodi cupiditatis ut

---

2 titubanter et strictim B 13 sodalium ac sequestrum B

1 oratio delapsa est V 3 propter amicitiam hunc V 4 crimine non inhaerebat *Lb. cf. Verr. 3, 106* in eo crimen et culpa haerebit deserti P 6 naturae quae P 9 tamen Pπ tantam *Lb.* 10 [coniurationis] *Ba. p. 291, at vox necessaria, ut gradatio fiat in altero membro* istius sceleris 11 coniurationem E -ni G potissimum *post* coniurationis *transposuit Bae. p. 44* accusationi G 13 et de ... 18 cuius ipse *om.* E et de ... 17 ambitus *om.* G; *videntur librarii in* G *octo, in* E *decem versus archetypi transiluisse* 14 sequestrum B 16 si se isto Pπ ses se isto V si sese isto *Cl.* si se ⟨ipse⟩ isto *Vo.* si se ipse *Oetl. p. 20* 18 quaereret ω quereretur *Ba. p. 291 vix latine* 22 est *om.* GE cupiditatis V cupidus PE cupidinis G cupiditas ς *(sic* eius *necessario adderetur cum Kochio 1868 p. 15)* cupide *Pluy. Mnem. X 1861 p. 101 (cf. Mdv. Op.² p. 318; scil. ita ut ad* insectari *pertineat quod ne probem, impedit ordo verborum), del. Lb.*

magis insectari alterius innocentiam quam de se timide cogitare videatur.

17 Nam quod aes alienum obiectumst, sumptus reprehensi, tabulae flagitatae, videte quam pauca respondeam. tabulas qui in patris potestate est nullas conficit. versuram numquam omnino fecit ullam. sumptus unius generis obiectus est, habitationis; triginta milibus dixistis habitare. nunc demum intellego P. Clodi insulam esse venalem, cuius hic in aediculis habitat decem ut opinor milibus. vos autem dum illi placere voltis, ad tempus eius mendacium vostrum accommodavistis.

18 Reprehendistis a patre quod semigrarit. quod quidem iam in hac aetate minime reprehendendum est.

---

4 videte ... fecit ullam B 13 reprehendistis ... reprehendendum est B

3 obiectum est P*π* obiectum sit V 7 habitationibus GE 8 dixistis V *Cl.* dixistis eum P*π* *post* demum *rasura in* P; iudices *scriptum fuisse coni. Ha. non inepte* intelego P^1 10 militibus P^1 11 eius P ei *π* eris V 12 accommodatis E commendatis G *(unde* -dastis *ς fort. recte)* *post* vostrum *sequitur in* P *27 (p. 295, 19)* remierit qui unguenta ... *36 (p. 302, 15)* timiditatem et noc (et noc *in marginem evagatur). quibus verbis subsequuntur 17 (v. 12)* accommodavistis. reprehendistis ... *27 (p. 295, 19)* nullum convivium. *his adhaerent 36 (p. 302, 15)* et nocturnos quosdam et inanes metus *eqs. sed ordo notis adpictis restitutus. in* GE *post* accommodatis *sequitur 27 (p. 295, 19)* qui rem inierit (inierto E) ... *36 (p. 302, 15)* nocturnos metus (*om.* quosdam inanes). *subsequuntur 18 (v. 13),* reprehendistis ... *27 (p. 295, 19)* convivium inierit. *pergitur his 36 (p. 302, 15)* et propter nocturnos quosdam inanes metus *eqs. apparet in archetypo duos quaterniones locum mutasse, et computantur, si archetypi singulis versus viginti fere litterae scriptae fuerunt, paginae senum denum versuum. quod* P *et* GE *non plane eisdem verbis in transpositionis initio consentiunt, sic explico ut in* GE *custodes qui dicuntur adsumptos esse statuam* 13 semigravit *Ba. p. 292* [quod ... reprehendendum est] *Schoe. p. 551 cf. Mue. p. XXXIV* quidem iam P*π* quidem V *fort. recte, sed cf. Schoenb. p. 30* 14 in hoc iam aetate *Fra. p. 209*

qui cum ex publica causa iam esset mihi quidem molestam, sibi tamen gloriosam victoriam consecutus, et per aetatem magistratus petere posset, non modo permittente patre, sed etiam suadente ab eo semigravit, et cum domus patris a foro longe abesset, quo facilius et nostras domus obire et ipse a suis coli posset, conduxit in Palatio non magno domum. quo loco possum 8
dicere id quod vir clarissimus Marcus Crassus cum de adventu regis Ptolomaei quereretur, paulo ante dixit: ‘utinam ne in nemore Pelio —’ ac longius quidem mihi contexere hoc carmen liceret: ‘nam numquam era errans’ hanc molestiam nobis exhiberet ‘Medea animo aegro, amore saevo saucia.’ sic enim iudices reperietis, quod cum ad id loci venero ostendam, hanc migrationem Palatinamque Medeam huic adulescenti causam sive malorum omnium sive potius sermonum fuisse.

Quamobrem illa quae ex accusatorum oratione 19

---

1 ex Vπ et ex P publica V rei publicae Pπ; *non potuit victoriam ex rei publicae causa consequi Caelius Ciceroni molestam* causam iam P¹ 3 posset P^c G^c possit P¹G¹EH 5 [et] cum ... abesset ⟨et⟩ *Schwarz, Coniectanea critica in Ciceronis orationes. Progr. Hirschberg 1883 p. 9 male conlocato enuntiato causali* 6 nostras domus P nostras domos π nostros *Da. p. 121* (*quod deberet esse* nos) possit P¹ 7 magnam H^c *Ba. p. 292; hoc si Cicero voluisset, scripturum fuisse arbitror* domum non magnam locum P¹ 8 u. c. (c *in ras. ampliore* G¹) PG viri^c E¹ 9 ptholomei E tpholomei G ptolemei P 10 *Enn. TRF 246 sq.* peleo P polo E p∗elio G quidem mihi Pπ mihi quidem V 11 licet *Bae. p. 44, sed cf. Wa. ad h. l.* nam *s. v. add.* P^c 12 eram GE mede | animo P 15 *cf. Fortun. RL 124, 26 (ut translationis exempla)* cum Atratinus Caelium pulchellum Iasonem appellat et Cicero Clodiam Palatinam Medeam hanc migrationem Palatinamque Medeam *AKl.* hanc Palatinam Medeam migrationemque ω hanc Palatinam migrationem Medeamque *Bae. p. 44 (contra Fortun.)* h. P. Medeam eamque migrationem *Kay.* h. P. Medeam [migrationemque] *Schoe. p. 559. sed vereor ne* hanc *de Clodia quam nondum ne nominavit quidem dici nequeat. contra necessarium pronomen* hanc *ad substantivum* migrationem
19 *p. 289, 17 — 22 p. 292, 13 in ipsa actione ex tempore ab oratore addita esse demonstravit Norden*

praemuniri iam et fingi intellegebam, fretus vestra prudentia iudices non pertimesco. aiebant enim fore testem senatorem, qui se pontificiis comitiis pulsatum a Caelio diceret. a quo quaeram si prodierit primum cur statim nihil egerit, deinde si id queri quam agere maluerit, cur productus a vobis potius quam ipse per se, cur tanto post potius quam continuo queri maluerit. si mihi ad haec acute arguteque responderit, tum quaeram denique ex quo iste fonte senator emanet. nam si ipse orietur et nascetur ex sese, fortasse ut soleo commovebor; sin autem est rivolus arcessitus et ductus ab ipso capite accusationis vestrae, laetabor cum tanta gratia tantisque opibus accusatio vestra nitatur, unum senatorem solum esse qui vobis gratificari vellet inventum.

DE TESTE FUFIO.

20 nec tamen illud genus alterum nocturnorum testium perhorresco. est enim dictum ab illis fore qui dicerent

---

1 fretus vestra prudentia B   14 qui ... vellet B

2 aiebant (*ras. ante* a- *et* -i- *in ras.* P^c) $P\pi$ iaciebant V   4 quaenam E   proderit V   5 cur non lege egerit *Bae. p. 44 inutiliter*   id *del. Fra. p. 210*   age E agi *ex* age^{re} G^c 6 muluerit E   7 quod continuo V   [queri maluerit] *Ka. p. 12 periodo sic male exeunte*   8 accurateque *Oetl. p. 20*   9 quo iste ς quo te P^1G^1E quoto P^cH quo G^c 11 sin erit ex illo fonte rivulus *Don. Ter. Eun. 1072*   est P^c *in ras.* erit *Lb.* arcessitus V accersitus $P\pi$ *(cf. Rhein. Mus. LXVIII 1913 p. 482 adn. 2)*   14 solum esse $P\pi$ esse solum V   16 de teste fufio V *om.* $P\pi$ *(cf. Plin. epist. 1, 20, 7). a Cicerone in edita oratione quaedam omissa esse apparet ex particula* tamen. *quae ad antecedentia non accommodata est. senatorem autem illum qui supra v. 4 sq. commemoratur C. Scribonium Curionem patrem esse consentiunt. de quo si uno verba fecisset Cicero, non poterat dicere 20 v. 17 de altero genere testium. itaque illa de Fufio genuina esse apparet*   18 perhorresco V pertimesco $P\pi$; *illud praetuli et propter* tamen *cui fortior notio accommodata est et quia* pertimesco *ex v. 2 repetere potuit librarius*

uxores suas a cena redeuntis adtrectatas esse a Caelio. graves erunt homines qui hoc iurati dicere audebunt, cum sit iis confitendum numquam se ne congressu quidem et constituto coepisse de tantis iniuriis experiri. Sed totum genus oppugnationis huius iudices et iam 9
prospicitis animis, et cum inferetur propulsare debebitis. non enim ab isdem accusatur M. Caelius a quibus oppugnatur; palam in eum tela iaciuntur, clam subministrantur. neque ego id dico ut invidiosum sit 21
in eos quibus gloriosum etiam esse hoc debet: funguntur officio, defendunt suos, faciunt quod viri fortissumi solent; laesi dolent, irati efferuntur, pugnant lacessiti. sed vestrae sapientiae tamen est iudices, non si causa iusta est viris fortibus oppugnandi M. Caelium, ideo vobis quoque causam putare esse iustam alieno dolori potius quam vestrae fidei consulendi. nam quae sit multitudo in foro, quae genera, quae studia, quae varietas hominum videtis. ex hac copia quam multos esse arbitramini, qui hominibus potentibus gratiosis disertis cum aliquid eos velle arbitrentur, ultro

---

20 ultro ... polliceri B

1 uxores ... adtrectatas esse *Sever. RL 369, 27* uxores suas *Sever.* P*π* suas uxores V adtrectatas (-trac- E) *Sever.* GE attrectas PH 2 haec E audebunt *ex* -bant G^c audeant H 3 eis P nec GE 4 coepisse VGE caedisse PH 4 expediri GE 6 perspicitis *Bae. p. 44* propulsare debebitis P*π* debebitis propulsare V 8 iaciuntur ⟨ab aliis quam a quibus⟩ clam *Bae. p. 45 deleto antitheto* palam ... clam 9 sumministrantur P administrantur V ego id V id ego P*π* id eo ς *(quod necessarium videtur hac collocatione)* id ego ⟨eo⟩ *Rinkes, Mnem. VIII 1859 p. 441 cl. Sex. Rosc. 51* neque ego haec eo profero 10 etiam esse hoc V etiam hoc esse PH hoc etiam esse GE [hoc] *Schoe. p. 556 ne* etiam *ad* hoc *referri possit, sed vide ne vel opposito* invidiosum *vox* gloriosum *adeo efferatur ut* etiam *ultro arripiat* 11 fortis summis P[1] 12 ⟨re⟩-pugnant *Pluyg. Mnem. X 1861 p. 101* 14 sine (si** G^c) causa G[1]E Caeli *coni. Mue. nec melius nec idonea causa* 15 vobis quoque V vobis quoque vos P*π* 16 consulendi. nam *AKl.* consulendum V consulendi *ex* -nd*** P^c consulendi *π* cons. iam *Cl.* 18 varietatis *π* videtis P*π* vidistis V ac P[1] 20 desertis P divitissimis *Vo. superlativo ne ferendo quidem*

se offerre soleant, operam navare, testimonium polli-
22 ceri? hoc ex genere si qui se in hoc iudicium forte proiecerint, excluditote eorum cupiditatem iudices sapientia vestra, ut eodem tempore et huius saluti et religioni vestrae et contra periculosas hominum potentias condicioni omnium civium providisse videamini. equidem vos abducam a testibus neque huius iudicii veritatem, quae mutari nullo modo potest, in voluntate testium conlocari sinam, quae facillume fingi, nullo negotio flecti ac detorqueri potest. argumentis agemus, signis luce omni clarioribus crimina refellemus; res cum re, causa cum causa, ratio cum ratione pugnabit.

10 Itaque illam partem causae facile patior graviter
23 et ornate a M. Crasso peroratam de seditionibus Neapolitanis, de Alexandrinorum pulsatione Puteolana, de bonis Pallae. vellem dictum esset ab eodem etiam de Dione. de quo ipso tamen quid est quod expectetis? quod is qui fecit aut non timet, aut etiam fatetur; est enim rex. qui autem dictus est adiutor fuisse et conscius P. Asicius iudicio est liberatus. quod igitur est eiusmodi crimen, ut qui commisit non neget, qui negavit absolutus sit, id hic pertimescat qui non modo a

---

10 nullo ... potest B

1 navare (nava- *in ras.*) P *unde* commendare *Bae. p. 45* venditare *id. Rev. de Philol. VIII 1884 p. 170* 4 et huius πV huius P et religioni PG^c religioni G^1EH 5 periculosissimas H hominum ⟨paucorum⟩ *Vo., sed qui significentur, adiectivo* periculosas *indicatur* 6 conditione P 9 facillume fingi GE facillum ‖ effingi P^1 facillume effingi P^cH *del. Schoe. p. 560. fingitur voluntas testium, ubi antea nulla est voluntas, flectitur quae alio tendit ac vis* 10 argumentis ... refellemus *Victor. RL 250, 14* 17 paliae V vellem vellem V 18 ipso *(quo pronomine recte effertur relativum)* Pπ occiso *Vo.* quid *ex* qui P^c 20 autem PGH enim E fuisse et conscius (cons- *in ras.*) P et conscius fuisse G et socius fuisse E 21 p. asicius (p. asi- *in ras.*) P p. ascius GE 21 est *om.* GE 22 neget (ne- *in ras.*) P 23 [id] *Karsten*

facti, verum etiam a conscientiae suspicione afuit? et si Asicio causa plus profuit quam nocuit invidia, huic oberit maledictum tuum, qui istius facti non modo suspicione, sed ne infamia quidem est aspersus? At 24
praevaricationest Asicius liberatus. perfacile est isti loco respondere, mihi praesertim a quo illa causa defensa est. sed Caelius optimam causam Asici esse arbitratur; cuicuimodi autem sit, a sua putat esse seiunctam. Neque solum Caelius, sed etiam adulescentes humanissumi et doctissumi, rectissumis studiis atque optumis artibus praediti, Titus Gaiusque Coponii, qui ex omnibus maxime Dionis mortem doluerunt, cum doctrinae studio atque humanitatis, tum etiam hospitio Dionis tenebantur. habitabat is apud Titum ut audistis; fuerat ei cognitus Alexandriae. quid aut hic aut summo splendore praeditus frater eius de M. Caelio existimet, ex ipsis si producti erunt audietis. ergo haec removeantur, ut aliquando in quibus causa nititur ad ea veniamus.

---

3 non modo ... aspersus B

1 facti *Naug.* facto Pπ 2 asitio E ascio G ⟨in⟩ causa *Muc.* [causa] *Schoe. p. 560. opponuntur notiones* causa *et* invidia. *aliter hic ordo expectaretur* invidia plus profuit quam nocuit 3 maledictum tuum V tuum maledictum Pπ. *effertur notio* maledictum, *non persona maledicentis* 4 quidem *ex* qui* P^c at P^c ad P^1 ac G^1E hac G^c 5 praevaricatione (-nem P^1) est Pπ p. sit V asaius E ascius G 8 cuicuimodi *Aug.* cuiusmodi Pπ autem P hoc G enim E esse V eius esse Pπ 10 recti summis P^1 11 coponii ... 15 fuerat ei *om. in lacuna quattuor versuum et dimidii* P^1; *suppl.* P^c *non expleto spatio* omni cum doctrina homo atque humanitatis ... habitabat is apud l. luceium ut audistis fuerat ci. *idem exstat in* π *sed sine lacuna statim post* gaiusque (gravisque E) *et om.* cum (*ante* doctrina) *in* GE; omnis doctrinae G^c. *ut supra* V (*cf. Rhein. Mus. LXVII 1912 p. 359 sq.*) *nisi quid in sequentibus adnotatum est* 12 cum *AKl.* qui cum V omni cum (cum *om.* GE) P^cπ qui cum communi *Schoenb., Woch. f. Phil. 1913 p. 54* 14 is P^cπ *om.* V titum V l. luceium P^cπ 15 fuerat P^cπ Dio erat V quit *ut hic P 16 eiusdem (*pro* eius de M.) E Caelio existimet *om.* GE 18 removeantur V removentur Pπ causa nititur P conititur G conicitur E

11 25 Animadverti enim iudices, audiri a vobis meum familiarem L. Herennium perattente. in quo etsi magna ex parte ingenio eius et dicendi genere quodam tenebamini, tamen nonnumquam verebar ne illa suptiliter ad criminandum inducta oratio ad animos vestros sensim ac leviter accideret. dixit enim multa de luxurie, multa de libidine, multa de vitiis iuventutis, multa de moribus, et qui in reliqua vita mitis esset et in hac suavitate humanitatis qua prope iam delectantur omnes, versari periucunde soleret, fuit in hac causa pertristis quidam patruus censor magister; obiurgavit M. Caelium sicut neminem umquam parens; multa de incontinentia intemperantiaque disseruit. quid quaeritis iudices? ignoscebam vobis attente audientibus, propterea quod egomet tam triste illud, tam asperum genus
26 orationis horrebam. Ac prima pars fuit illa quae me minus movebat, fuisse meo necessario Bestiae Caelium familiarem, cenasse apud eum, ventitasse domum, studuisse praeturae. non me haec movent — quae perspicue falsa sunt. etenim eos una cenasse dixit qui aut absunt, aut quibus necesse est idem dicere. neque

---

4 subtiliter ... oratio B 6 multa ... libidine B

25 *p. 294, 1* — 30 *p. 297, 17 in ipsa actione ex tempore addita esse demonstravit Norden* 2 etsi *ex* e**i P^c 3 quodam ⟨modo⟩ *Vo. quod pugnare videtur cum* magna ex parte 4 subtilis et ad V 5 instructa *Vo.* ad *ex* at P^c *om.* H 6 ac leviter PEH et leniter G accideret ς accederet PGE accenderet H arreperet *Bae. p. 45* luxurie (*ex* -ae G^c) G luxoriae P luxuria (*ex* -rie H^c) EHB 8 et VG^c ut PG^1EH 9 homines H 11 *Schol. Pers. 1, 11* sic Cicero: obiurgavit Caelium ut quidam patruus censor quidam *om.* V 13 quid quaeritis ... 16 horrebam *post p. 295, 12* attentius *transposuit Da. p. 121* 14 ignoscebamus *(sic)* vobis iudices attente audientibus *Schol. Lucan. 2, 92* ⟨vix⟩ ignoscebam *v. Herwerden, Mnem. N. S. XXXVII 1909 p. 223* 15 illud tam V illud et tam Pπ 16 Hac P 17 movebat PH moverat GE 18 venditasse P^1E 19 [non ... movent] *Schoe. p. 557* quae Pπ quia *Bae. p. 45* 20 [eos] *Schoe. l. l.* cena se P quia ‖ ut absunt P ⟨de⟩ quibus *Abramius* dicere P^c (*in ras. praeter* d-) *cf. Mue. p. XXXV*

vero illud me commovet quod sibi in Lupercis sodalem esse Caelium dixit. fera quaedam sodalitas et plane pastoricia atque agrestis germanorum Lupercorum quorum coitio illa silvestris ante est instituta quam humanitas atque leges, siquidem non modo nomina deferunt inter se sodales, sed etiam commemorant sodalitatem in accusando, ut nequis id forte nesciat timere videantur! Sed haec omitto, ad illa quae me magis moverunt respondeo.

27 Deliciarum obiurgatio fuit longa et ea lenior plusque disputationis habuit quam atrocitatis, quo etiam audita est attentius. nam P. Clodius amicus meus cum se gravissume vehementissumeque iactaret, et omnia inflammatus ageret tristissumis verbis, voce maxima, tametsi probabam eius eloquentiam, tamen non pertimescebam; aliquot enim in causis eum videram frusta litigantem. tibi autem Balbe respondeo, primum precario, scilicet si fas est defendi a me eum qui nullum convivium renuerit, [qui in hortis fuerit,] qui unguenta

---

2 fera … Lupercorum B 4 *inde a* silves]tris *usque ad 55 p. 316, 3* nefa)ri(o) dic(itur *adsunt reliquiae* ***Π***

2 esse sodalem V Caelium esse G fera ista sodalitas germanorum Lupercorum *Schol. Lucan. 1, 602* 3 pastoricia BP^c^π pa******* P¹ *(unde* pastoralis *Ha. coni.)* 4 quorum P quo GE 5 legis P 5 siquidem P sed quidem EG¹ (*hinc* -d est G^c^) 7 nequis P¹ ne siquis P^c^π nequis si V 8 videantur *Abramius* videatur ***Π***Pπ 8 omitto V omittam Pπ *(de* ***Π*** *dubia res); cf. Schoenb. p. 36* 9 respondeo PπV respondebo ς *(male clausula)* 10 et ea Pπ et eo *Kay. (cf. Norden p. 20)* lenior ***Π***Pπ alienior V, *unde Cl. coni.* et a causa alienior, *deleta notione necessaria* lenior, *quam sequentia efflagitant* 11 disputationis *(scilicet non confutandi, sed disputandi causa deliciae obiurgatae sunt)* Pπ delectationis *Da. p. 121* disputatio ista humanitatis (suavitatis *Vo.*) *Fra. p. 215; at non disputavit adversarius* 14 inflammatius *Pantagathus* inflatius *Cl.* tristissumis verbis *quasi philosophus severus* 15 probabam Pπ probem ***Π***V 16 aliquod P 17 autem PGH enim E 18 scilicet ς si licet ***Π***Pπ [si licet] *Oetl. p. 15* 19 *cf. ad p. 288, 12* rennuerit H reminierit P *item* GE *priore loco;* inierit GE *altero loco;* i- *(littera incerta, sed editor* i- *quam*

12 28 sumpserit, qui Baias viderit. equidem multos et vidi in hac civitate et audivi, non modo qui primoribus labris gustassent genus hoc vitae et extremis ut dicitur digitis attigissent, sed qui totam adulescentiam voluptatibus dedissent, emersisse aliquando et se ad bonam frugem ut dicitur recepisse gravisque homines atque inlustris fuisse. datur enim concessu omnium huic aliqui ludus aetati, et ipsa natura profundit adulescentiae cupiditates. quae si ita erumpunt ut nullius vitam labefactent, nullius domum evertant, faciles et
29 tolerabiles haberi solent. sed tu mihi videbare ex communi infamia iuventutis aliquam invidiam Caelio velle conflare. itaque omne illud silentium quod est orationi tributum tuae, fuit ob eam causam quod uno reo proposito de multorum vitiis cogitabamus. facile est accusare luxuriem. dies iam me deficiat si quae dici in eam sententiam possunt, coner expromere; de corruptelis, de adulteriis, de protervitate, de sumptibus inmensa oratio est. ut tibi reum neminem, sed vitia proponas,

---

5 se ad ... fuisse B

r- *probabiliorem esse dicit)* Π qui in hortis ... viderit *Don. Ter. Hec. 551* qui in hortis fuerit *om.* ΠPπ; *quod membrum si genuinum esset, locum haberet post* qui unguenta sumpserit. *recte iudicavit de hoc loco Oetl. p. 13* ungenta P
1 ba∗ias P viserit *Bai. sed cf. Leo, Herm. XXXVII 1902 p. 315* Et quidem P^1 3 hoc genus H genus huius GE 5 dedissent *spatio in* Π *aptius quam* dedidissent dedidissent *Hervagius. ʻdare aetatem voluptatibus' significat ʻoccupatum esse voluptatibus'* 6 bonam f)rugem Π frugem bonam BPπ; *cf. Fest. 371, 2* ad bonam frugem tendere. *Gell. 13, 28, 2* ad bonam frugem ducentia. *Lampr. Heliog. 15, 1 Lact. inst. div. 6, 3, 7, sed* ad frugem meliorem *Apul. Met. 7, 9; dicitur etiam* bonae frugi (frugi bonae *Plautus in fine versus et semel in diaeresi: Poen. 845)* 7 inlustris Pπ industrios *Bae. p. 46 reclamante vel clausula* concesso GE 10 evertant Pπ eruant Π
11 habere P^1 13 atqui *Bae. p. 46* 14 tuae tributum GE proposit(o reo Π *non peius* 16 iam Pπ etiam *Fra. p. 216* deficiat P deficiet π confociat Π 17 coner (-er *in ras.*) P 18 adulteris G^1E 19 vitia Pπ *(et item videtur fuisse in*

res tamen ipsa et copiose et graviter accusari potest. sed vestrae sapientiae iudices est non abduci ab reo nec quos aculeos habet severitas gravitasque vestra, cum eos accusator erexerit in rem, in vitia, in mores, in tempora, emittere in hominem et in reum, cum is non suo crimine, sed multorum vitio sit in quoddam odium iniustum vocatus. Itaque ego severitati tuae ut 30
oportet ita respondere non audeo; erat enim meum deprecari vocationem adulescentiae veniamque petere. non inquam, audeo. perfugiis nihil utor aetatis, concessa omnibus iura dimitto: tantum peto ut siquaest invidia communis hoc tempore aeris alieni petulantiae libidinum iuventutis — quam video esse magnam —, ne huic aliena peccata, ne aetatis ac temporum vitia noceant. atque ego idem qui haec postulo, quin criminibus quae in hunc proprie conferuntur, diligentissime respondeam non recuso.

Sunt autem duo crimina, auri et veneni. in quibus 13
una atque eadem persona versatur: aurum sumptum a Clodia, venenum quaesitum quod Clodiae daretur

---

Π) vitia ipsa V vitia ista *Cl. sed hoc pronomine addito antitheton infringitur* [sed vitia] *Ba. p. 294 (deleta clausula)*
1 ipsa et copiose **Π**V ipsae P^{1} ipsa P^{c}π 2 iudices est (est *in ras.* P^{c}) **Π**PGH iudices E 3 habet $Π^{1}$V habeat $Π^{2}$Pπ 4 [in rem] *v. Leutsch, Philol. XXV 1866 p. 69*
5 tempore in hominem et in reum emittere **Π** mittere GE [in hominem et] *v. Leutsch, ibid.* [et in reum] *Kay.* 6 in quoddam ... vocatus *Sever. RL 366, 20* quodam P^{1} 7 ego V *om.* Pπ; *de* **Π** *dubia res* ut oportet ita Pπ ita ut oportet V; *de* **Π** *non liquet* 8 [ita] *Schoe. p. 558* deprecari vacationem P deprecationem G depraevaricatione E depraevari- **Π**
10 perfugiis nihil V perfugiis (*ex* -fusus G) non Pπ non perfugiis **Π** *cf. Quinct. 47 leg. agr. 2, 61 Balb. 26* 11 siquaest P si qua est π 14 ne **Π**Pπ tamne V tamen ne *Wrampelmeyer*
15 quae in crim. **Π** 16 in hunc PH in hunc mundum GE 18 *cf. Mart. Cap. 469 RL 463, 30* duplex tum ex rebus fit *(causa)* ut pro Caelio de auro et de veneno 19 versatur P urgetur (-gue- E) π [aurum ... dicitur] *Schoe. p. 552; erravi Rhein. Mus. LXVII 1912 p. 373* sumptum P emptum GE
20 a Clodia ... daretur *in* P *partim in ras. partim supra versum scripta sunt (ab ipso librario teste Halmio)*

ut dicitur. omnia sunt alia non crimina, sed maledicta, iurgii petulantis magis quam publicae quaestionis. ‘adulter inpudicus sequester’ convicium est, non accusatio. nullum est enim fundamentum horum criminum, nulla sedes. voces sunt contumeliosae temere ab irato
31 accusatore nullo auctore emissae. Horum duorum criminum video auctorem, video fontem, video certum nomen et caput. auro opus fuit; sumpsit a Clodia, sumpsit sine teste, habuit quamdiu voluit. maximum video signum cuiusdam egregiae familiaritatis. necare eandem voluit; quaesivit venenum, sollicitavit servos, potionem paravit, locum constituit, attulit. magnum rursus odium video cum crudelissimo discidio extitisse. res est omnis in hac causa nobis iudices cum Clodia, muliere non solum nobili verum etiam nota. de
32 qua ego nihil dicam nisi depellendi criminis causa. sed intellegis pro tua praestanti prudentia Cn. Domiti, cum

---

1 ut dicitur V dicitur Pπ; *de* Π *non liquet* omnia Pπ Somnia V alia Pπ talia ΠV [non crimina, sed maledicta] *Schoe. l. l.* 4 est *om.* GE criminum Pπ omnium *Vo. sed notio* criminum *hic necessaria* 5 nulla Pπ nullae ΠV; *pluralis propter singularem* fundamentum *parum aptus* 5 ab irato PG^c arbitrato G^1E 6 auctore missae P^1; *in* Π nullo auctore *omissum fuisse ex spatio conclusere editores* emis]so Π 7 auctorem video fontem V fontem video auctorem ΠPπ; *illud cum Clarkio praetuli, ut melius opponatur hoc enuntiatum antecedenti. nam oppositio fortior est, ubi* auctor *hic primo loco nominatur* 8 capud P^1H *cf. Quint. 4, 1, 39* 9 maximum Pπ magnum *Ba. p. 295* *cf. Quint. 5, 13, 30* ut in causa Caeliana Clodia aurum se Caelio commodasse dicit, quod signum magnae familiaris talis est. venenum sibi paratum, quod summi odii argumentum est 10 necare G^c negare PG^1EH *(hic etiam* eidem) 11 servos potionem *Bae. p. 47* quos potuit (potuit *ex* voluit Π^1) ΠPπ 12 paravit ΠP^c paruit $P^1\pi$ locum ΠPπ quam locum V; *unde Cl.* clam *addidit ante* attulit *quo additamento orationis vis imminuitur* 13 rursum GE exstisse Π 15 muliere ... nota *Quint. 9, 4, 98* mulieri Π nobili verum V *Quint.* nobi**** P^1 nobili sed $\Pi P^c\pi$ de qua ... criminis causa *Quint. 9, 4, 97* 17 domitium (*pro* -ti cum) E domitive G^1 domiti vel hanc solam G^c prudentia Pπ virtute Π

hac sola rem esse nobis. quae si se aurum M. Caelio commodasse non dicit, si venenum ab hoc sibi paratum esse non arguit, petulanter facimus si matrem familias secus quam matronarum sanctitas postulat nominamus. sin ista muliere remota nec crimen ullum nec opes ad oppugnandum M. Caelium illis relinquontur, quid est aliud quod nos patroni facere debeamus, nisi ut eos qui insectantur repellamus? quod quidem facerem vehementius, nisi intercederent mihi inimicitiae cum istius mulieris viro — fratre volui dicere; semper hic erro. nunc agam modice nec longius progrediar quam me mea fides et causa ipsa coget. nec enim muliebres umquam inimicitias mihi gerendas putavi, praesertim cum ea quam omnes semper amicam omnium potius quam cuiusquam inimicam putaverunt.

Sed tamen ex ipsa quaeram prius, utrum me secum 14 33
severe et graviter et prisce agere malit, an remisse et leniter et urbane. si illo austero more ac modo, aliquis mihi ab inferis excitandus est ex barbatis illis — non hac

---

3 petulanter ... nominamus B 9 nisi ... erro B 16 utrum me ... fuisse *(300, 12)* B

1 M. V *om.* Pπ 3 si matrem ... nominamus *Arus. GL VII 475, 3* patrem GE familias *(ut vid.) ex* -am Π 5 si in G^1E ist∗a P necrimen P 6 opes π opus P opugnandum P^1 M. V *om.* ΠPπ relinquontur P -quantur GE -quentur Hς 8 quod ... erro *Rufin. RL 40, 16* 9 mihi intercederent *Rufin.* mihi *om.* Π 10 cum ... erro *Sacerd. GL VI 468, 26* istis Π fratre Pπ *Rufin.* fratrem C *Sacerd. fort. recte* semper hic erro *Victor RL 435, 8* 11 erro (-ro *in ras.* P^c) P ergo H 12 me *om.* Π 12 coget PGH cogit V coegit E (*quod natum videtur ex* co^{e}git) nec V neque Pπ 13 umquam *videtur omissum fuisse in* Π praesertim ... putaverunt *Quint. 9, 2, 99* 14 cum ea *om. Quint.* (*habet* Π) ea *in ras.* P^c mihi inimicitias V ini(micitias mihi) *potius* Π semper *om. Quint.* 17 mallet Π 18 si *Ern.* sin PπB si enim *Bae. p. 47* 19 excitandum est E *(an fuit in archetypo* -dust*?)* hac barbula Pπ ex barbula illa C *(quae lectio nata videtur adscriptis in margine verbis* ex illa, *quae ad* sed illa horrida *pertinere voluerit qui adscripserit)*

barbula qua ista delectatur, sed illa horrida quam in statuis antiquis atque imaginibus videmus —, qui obiurget mulierem et pro me loquatur ne mihi ista forte succenseat. existat igitur ex hac ipsa familia aliquis ac potissimum Caecus ille; minimum enim dolorem ca-
34 piet qui istam non videbit. qui profecto si extiterit, sic aget ac sic loquetur: 'mulier, quid tibi cum Caelio, quid cum homine adulescentulo, quid cum alieno? cur aut tam familiaris huic fuisti ut aurum commodares, aut tam inimica ut venenum timeres? non patrem tuum videras, non patruum, non avom proavum ⟨abavum⟩ atavum audieras consules fuisse; non denique modo te Q. Metelli matrimonium tenuisse sciebas, clarissimi ac fortissimi viri patriaeque amantissimi, qui simulac pedem limine extulerat, omnis prope civis virtute gloria dignitate superabat? cum ex amplissimo genere in familiam clarissimam nupsisses, cur tibi Caelius tam coniunctus fuit? cognatus, adfinis, viri

---

1 sed illa C sed ex illa Pπ   3 et PπB et qui V; *de Π non liquet*   forte ista Π   4 succenseat CH suscenseat ΠP GE   5 *cf. Prisc. GL III 437, 34* est praeterea simulacri factio quam Graeci εἰδωλοποιίαν dicunt, quando mortuis verba dantur. quod facit Cicero pro Caelio, verba dare Appio Caeco contra Clodiam. *(item Prisc. RL 558, 2). cf. Quint. 3, 8, 54. 12, 10, 61 Victor RL 439, 36 Isid. orig. 2, 21, 32 RL 521, 1*   7 mulier ... alieno *Aquila RL 23, 26 Anom. RL 72, 19 cf. Victor RL 403, 27* si Appius ille Caecus loqueretur   7 cum Caelio quid *om. Anon.*
8 homine *om. Aquila*   *post* adulescentulo *in* P *duo vocabula erasa et ipsae litterae* -ulo *in ras. scriptae sunt*   cur aut ... timeres *Sever. RL 360, 27*   9 faliaris P   huic ΠPπ huius C *om. Sever. quod probat Cl.*   *ac sane pronomen hic mirum in Claudii ore. sed tamen sine damno sermonis vix omittere licet*   commodares Pπ accommodares C   10 ut ... timeres *Quint. 9, 4, 102*   11 proavum Pπ non proavum C *add. Or.*   atavum Pπ non atavum non C; *negationes repetitae parum commode obsunt sermonis celeritati, cf. Mdv. Op.*^{2} *p. 621; in* Π *spatium potius lectioni* Pπ *favet*   13 te Q. *ex* teque P^c 14 clarissimi ... amantissimi *Prisc. GL III 217, 13* (*propter* amans illius)   viri *om. Prisc.*   15 omnis prope cives ... superabat *Quint. 9, 4, 104*

tui familiaris? nihil eorum. quid igitur fuit nisi quaedam temeritas ac libido? nonne te si nostrae imagines viriles non commovebant, ne progenies quidem mea Quinta illa Claudia aemulam domesticae laudis in gloria muliebri esse admonebat, non virgo illa Vestalis Claudia quae patrem complexa triumphantem ab inimico tribuno plebei de curru detrahi passa non est? cur te fraterna vitia potius quam bona paterna et avita et usque a nobis cum in viris, tum etiam in feminis repetita moverunt? ideone ego pacem Pyrrhi diremi, ut tu amorum turpissimorum cotidie foedera ferires, ideo aquam adduxi ut ea tu inceste uterere, ideo viam munivi ut eam tu alienis viris comitata celebrares?'

15 35 Sed quid ego iudices ita gravem personam induxi, ut verear ne se idem Appius repente convertat, et Caelium incipiat accusare illa sua gravitate censoria? sed videro hoc posterius, atque ita iudices ut vel severissimis disceptatoribus M. Caeli vitam me probaturum esse confidam. tu vero mulier — iam enim ipse tecum nulla persona introducta loquor — si ea quae facis, quae dicis, quae insimulas, quae moliris, quae arguis, probare cogitas, rationem tantae familiaritatis, tantae

---

2 nonne te ... passa non est B   12 ideone ... celebrares B

1 horum *Ern., sed recte Ha. contulit Verr. 3, 140* neutrum facis eorum   3 ne ... quidem *om.* B   4 *cf. Val. Max. 5, 4, 6*   8 fraterna potius vitia G^1 vitia potius fraterna G^c; *neutrum probum*   10 moverunt *(sed mov- in ras. ampliore)* P; *nequid aliud substituamus, impedit clausula*   ego *ante* diremi G *sed rasura deletum*   deremi P^1 *Schol. Lucan. 5, 372* Cicero: cum tu amorum ... foedera aperires   11 ferrires P^1 14 sed quid ... personam introduxi *(sic, cf. v. 20) Quint. 9, 2, 60*   iudices *om. Quint.*   15 ut VH ut et PGE uti *Bae. p. 47* ut etiam *Wesenberg (ad Sestianam p. 2 not. 1)*   17 video G^1E iudices Pπ videro *coni. Ha. quia 'displicet appellatio iudicum post illam v. 14'*   ut vel V vel PE *om.* G ut *Ha.*   20 loquor Pπ loquar V   facis ... arguis (insimulas *ex* -ilas Π) ΠV *om.* P^1 *spatio unius versus et dimidii relicto* facis quae dicis quae in sororem tuam moliris quae argumenta $P^c\pi$

consuetudinis, tantae coniunctionis reddas atque exponas necesse est. accusatores quidem lubidines amores adulteria Baias actas convivia comissationes cantus symphonias navigia iactant, idemque significant nihil se te invita dicere. quae tu quoniam mente nescioqua effrenata atque praecipiti in forum deferri iudiciumque voluisti, aut diluas oportet ac falsa esse doceas, aut nihil neque crimini tuo neque testimonio credendum esse fateare.

36 Sin autem urbanius me agere mavis, sic agam tecum. removebo illum senem durum ac paene agrestem. ex his igitur tuis sumam aliquem ac potissimum minimum fratrem qui est in isto genere urbanissimus, qui te amat plurimuum, qui propter nescioquam credo timiditatem et nocturnos quosdam inanes metus tecum semper pusio cum maiore sorore cubitavit. eum putato tecum loqui: ʻquid tumultuaris soror? quid insanis? "quid clamorem exorsa verbis parvam rem magnam facis?" vicinum adulescentulum aspexisti, candor

---

2 accusatores ... iactant B 17 quid tumultuaris ... insanis B

1 tantae coniunctionis *om.* Π 2 amores *in* Π *aut defuit aut ante* libidines *legebatur* 3 [adulteria] ... [convivia] ... [cantus] *(hoc etiam Bae. p. 47)* ... [navigia] *Fra. p. 212* baias *(sed* ai *in ras.)* P actas P acta Π*π* comissationes P^1 comisa- P^c comersa- B comessa- (*ex* -esa- G^c) *π* 5 nescio quae frenata P^1 6 praecipiti P*π* praeceps ΠV 7 ac *Ha.* aut ΠP*π* [aut falsa ... doceas] *Bai.* 8 crimini *in ras.* P^c 11 illum P*π* illum illum V ex his (iis P^c) igitur tu[is ΠP^c*π* ex is igitur P^1 ex istis tuis *Mdv. Op.*² *p. 321. recte Mue. p. XXXVII adnotat* hi *ad Ciceronianae aetatis homines spectare, qui opponuntur Caeco. itaque ne* ex tuis *quidem solum sufficit, quod Schoe. p. 556 proposuit* 12 sumam P^c *in ras.* 14 plurimum qui GE plurima qui P^1 plurimumque P^c plurimum quid H credo *om.* G temeritatem H 15 cum propter nocturnos metus cum sorore cubitaret *Victor RL 435, 8* et propter GE *altero loco* quosdam inanes *om.* GE *altero loco* *cf. ad p. 288, 12* 16 pusio qui cum ... cubitabat *(sic) Quint. 8, 3, 22*
17 quitumultuaris P^1 quit t. P^c 18 clamorem *Ribbeck CRF 1855 p. 107 (pall. inc. 72)* clamore ΠP*π* parvam *π* parum P

huius te et proceritas, vultus oculique pepulerunt, saepius videre voluisti, fuisti nonnumquam in isdem hortis, vis nobilis mulier illum filium familias patre parco ac tenaci habere tuis copiis devinctum; non potes: calcitrat respuit repellit, non putat tua dona esse tanti; confer te alio. habes hortos ad Tiberim ac diligenter eo loco parasti, quo omnis iuventus natandi causa venit. hinc licet condiciones cotidie legas. cur huic qui te spernit molesta es?' 16

37 Redeo nunc ad te Caeli vicissim, ac mihi auctoritatem patriam severitatemque suscipio. sed dubito quem patrem potissimum sumam, Caecilianumne aliquem vehementem atque durum: 'nunc enim demum mi animus ardet, nunc meum cor cumulatur ira' aut illum: 'o infelix, o sceleste! egone quid dicam? egone quid velim? quae tu omnia tuis foedis factis facis ut nequiquam velim.' ferrei sunt isti patres, vix ferendi.

---

4 calcitrat respuit repellit B 6 confer te alio ... molesta es B 13 nunc ... ira B

1 pepulerunt Vπ perpulerunt P 2 in isdem hortis Pπ domi, in hortis *Ba. p. 295* eius domi, in hortis *Schoe. p. 557* (*expectarem* domi eius, *quia* domi *efferendum esset, non* eius) 3 vis ΠP^1 visa P$^c\pi$ mulier n(obilis) Π mobilis *Bae. p. 48; at* nobilis *hic in se comprehendit notiones* dives *et* potens [illum] *Ba. p. 296; sed* filium familias *quasi attributum est pronomini* illum; *quo indicatur Caelium in patris potestate esse* 4 devictum P^1 potes P$^c\pi$ potest VP^1; *an* potest *i. q.* fieri potest*?* calcitat P^1 calciat Π 5 repellit C *om.* Pπ *(de* Π *non satis liquet, sed videtur cum* Pπ *facere)* dona esse ΠPπ esse dona V 6 alio te Π te *in ras.* P^c *vide ne post* Tiberim *epitheton hortorum exciderit* 7 parasti ΠP praeparasti π paratos V *vix peius* 9 es *om.* P^1 12 celianumne GE 13 atque Pπ ac Π *non peius* *Caecil. CRF 230* demum mi *Ribbeck* demum mihi Pπ mihi demum B 15 ira Pπ cura B *Caecil. CRF 231 sq. duos octonarios iambicos traditos esse mihi persuasi, hiatu admisso post* sceleste; *alii aliter versus constituunt* quidicam P^1 16 [egone] *Ribbeck auctore Spengelio* 17 quid velim *om.* GE nequaquam velis Π ferrei ... patres *huc transposuit Bae. p. 48, in codd. leguntur post* sceleste *(unus versus archetypi litterarum XX falsum locum occupavit)* [vix ferendi] *Fra. p. 219. quae genuina*

diceret talis pater: ‘cur te in istam vicinitatem meretriciam contulisti? cur inlecebris cognitis non refugisti? cur alienam ullam mulierem nosti? dide ac disice, per me licebit. si egebis, tibi dolebit. mihi sat est qui aetatis
38 quod relicuom est oblectem meae.’ huic tristi ac derecto seni responderet Caelius se nulla cupiditate inductum de via decessisse. quid signi? nulli sumptus. nulla iactura, nulla versura. At fuit fama. quotusquisque istam effugere potest in tam maledica civitate? vicinum eius mulieris miraris maleaudisse cuius frater germanus sermones iniquorum effugere non potuit? leni vero et clementi patre cuiusmodi ille est: ‘fores ecfregit, restituentur; discidit vestem, resarcietur’, fili

---

1 cur te ... contulisti B 4 si egebis ... oblectem meae B 6 nulla ... inductum B 7 nulli ... civitate B *inde a p. 304, 8* quisque *usque ad p. 308, 12* rei *adest* T *praeter 41* se repugnantis ... relicti *(p. 307, 5—8), 42* -te inveneritis ... suavita- *(p. 307, 13—17), 42* -tionem dum- ... patrimoni- *(p. 308, 2—5)*

esse propter adnominationem verisimile est. potest etiam verbis vix ferendi *loco motis locus sic constitui ut* ferrei ... patres vix ferendi *post* sceleste *coniungantur sequentia in versus redigere conati sunt viri docti variis rationibus. sed propter* diceret talis pater *recte Ribbeckius sensit frustula versuum excerpsisse Ciceronem atque in ultimis tantum verbis inde a* si egebis *Caecilii servasse duos senarios fere integros (e. g. add. Ribb.* ⟨posthac⟩ si egebis)

1 civitatem G 2 incelebris P 3 alienam *om.* V habuit *Π* dide P[1] dede P[c] di deae G dii deae E decede *Π* (*videtur lectio librorum* GE *profecta esse ex* didae) dissice V disce *Π*P*π* -er *in ras. ampliore, item* lic- *in ras.* P licet *om. Π* 5 relicu]|um *Π* (um *initio versus*) reliquom P reliquum *π* seni tristi ac derecto *Π* derecto P directo GE decrepito H 6 seni PH seniori GE se nulla ... 9 in tam *om.* P[1] *in lacuna quattuor versuum; quam suppl.* P[c]; *habent* GE; *firmatur supplementum fragmento Taurinensi* 7 cessisse *ex* caessisse *Π* 8 iactura et GE quotusquisque *Π*P*π*B quotusquisque est qui T 9 istam *Π*P*π* istam praesertim C; praesertim *ferri posset post* potest potest effugere *Π* 10 minaris T[1] male audisse] miraris *Π* 12 patre ς *Schwarz, Miscell. philol. 1878 p. 27* patri *Π*P*π* *Ter. Ad. 120 sq.* 13 ecfregit (*vel* et-) P[1] effregit *Π*P[c]*π* 13 fili T -ii PH Caelii *Angelius* fili ... defenderet *om.* G[1] *(suppl.* G[c] *mg. quibusdam litteris recisis)*

causa est expeditissima. quid enim esset in quo se non facile defenderet? nihil iam in istam mulierem dico, sed si esset aliqua dissimilis istius quae se omnibus pervolgaret, quae haberet palam decretum semper aliquem cuius in hortos domum Baias iure suo libidines omnium commearent, quae etiam aleret adulescentis et parsimoniam patrum suis sumptibus sustentaret; si vidua libere, proterva petulanter, dives effuse, libidinosa meretricio more viveret, adulterum ego putarem, siquis hanc paulo liberius salutasset?

Dicet aliquis: ʽhaec igitur est tua disciplina? sic tu 17 39
instituis adulescentis? ob hanc causam tibi hunc puerum parens commendavit et tradidit, ut in amore atque in voluptatibus adulescentiam suam conlocaret, et ut hanc tu vitam atque haec studia defenderes?’ ego siqui iudices hoc robore animi atque hac indole virtutis ac continentiae fuit ut respueret omnis voluptatis om-

---

8 si vidua ... viveret B 15 ego ... *p. 306, 12* obsoleverunt B

1 esset TPH est E *Ba. p. 296; at recte Cicero irrealiter loquitur propterea quod causa est in iudicio, non apud patrem* a quo E 2 non *om. Π* se non ... aliqua *om.* E *cf. Rhein. Mus. LXVII 1912 p. 368* 4 delectum *Gar.* devinctum *(abusus loco 36 p. 303, 4) Vo.* 5 hortus P[1] balneas *Pantagathus* 6 cummearent P 7 parsimonia *Π* suste]nt[aret *Π*P*π* sustineret V *(Cl. confert Liv. 39, 9, 6* meretriculae munificentia sustinebatur. *sed de* sustentare *cf. Schoe. p. 42)* 8 si vidua ... salutasset *Quint. 8, 4, 1* 10 siqui *Quint.* 11 dicet ... adulescentis *Quint. 9, 2, 15* igitur est *Π*P*π Quint.* est igitur T disciplina P*π Quint.* discipulina V *fort. recte, cf. rep. 2, 34* discipulina C[1] 12 *ut supra Π*P*π* parens tibi hunc puerum V 13 amore P*π* amoribus V *(ad* voluptatibus *accommodata terminatione)* atque in P*π* et T*(?)* 14 ut hanc tu *Π*TV hanc tu PH hanc GE 15 ego ... continentiae fuit *Quint. 9, 2, 15* si qui PEH si quis GV siquid TB *(eadem varietas in Quintiliani codicibus)* 16 atque hac (ha- *ex* in *ut vid. Π*) *Π*P*π Quint.* atque in hac T 17 ac P*π*B *Quint.* ad T adq(ue) *Π* atque *Ha.* ac *ante* c- *Cicero ne post Verrinas quidem prorsus vitavit (cf. Thes. ling. lat. II 1048, 84 sq.). hoc certe loco non tam ideo ne iambi*

nemque vitae suae cursum in labore corporis atque in animi contentione conficeret, quem non quies, non remissio, non aequalium studia, non ludi, non convivia delectarent, ⟨qui⟩ nihil in vita expetundum putaret, nisi quod esset cum laude et cum dignitate coniunctum, hunc mea sententia divinis quibusdam bonis instructum atque ornatum puto. ex hoc genere illos fuisse arbitror Camillos Fabricios Curios omnisque eos
40 qui haec ex minimis tanta fecerunt. Verum haec genera virtutum non solum in moribus nostris, sed vix iam in libris reperiuntur. chartae quoque quae illam pristinam severitatem continebant obsoleverunt. neque solum apud nos qui hanc sectam rationemque vitae re magis quam verbis secuti sumus, sed etiam apud Graecos doctissimos homines, quibus cum facere non possent, loqui tamen et scribere honeste et magnifice licebat, alia quaedam mutatis Graeciae temporibus prae-

---

continuarentur quam ut notiones virtutis *et* continentiae *artius cohaererent, breviore forma usus esse videtur*

1 suae vitae *Π*C cursim P atque in P*π*T atque C 3 convivia P*π* (*hoc potius etiam Π*) convivium TB; *quo probato* delectaret *scribendum esse Wesenberg adnotavit (ad Sest. p. 31). sed singularis post* studia *et* ludi *minus aptus* 4 *add. Ha. fortasse non necessario* expetendum TGE 6 mea sententia ... puto *pleonasmus vulgaris non magis intolerabilis hic quam prov. cons. 18* tamen ego mea sententia C. Caesari succedendum non putarem. *cf. prov. cons. 2 Pis. 20. similia haud rara apud Ciceronem: Verr. 2, 45* neque enim permissum est ut impune nobis liceat *eqs. (Tull. 47 Arch. 3 Nep. Dat. 10, 1). rep. 2, 32* genus imperii proximum similitudini regiae. *Brut. 189* eligendi ... optio (*paulo post* eligendi potestas). *off. 1, 56* beneficiis ultro et citro datis acceptis. *Flacc. 26* intentis oculis ut aiunt accerrime contemplemini. *Verr. 1, 34* quadripertita distributio *al.* 7 hornatum T

8 *ut supra Π*P*π*; Fabricios *ante* fuisse T cum illos P^1G^1E

furios B omnesquae T 11 reperiuntur GE repperitur PH chartae ... obsoleverunt *Prisc. GL II 489, 15* chartae *Π*H carthae TP cartae GE quoque *ex* queque *Π* 12 continebant P*π* obtin- *Prisc.* 13 vita et re *vel* vita[e re] *Ba. p. 298 cl. fin. 1, 65; at* rationem *nude dicere vix licet* 15 doctissimus P^1 17 alia TVG^cH aliqua $ΠPG^1E$ [mutatis ... temporibus] *vel* [Graeciae] *Fra. p. 222*

cepta extiterunt. itaque alii voluptatis causa omnia sa- 41
pientes facere dixerunt, neque ab hac orationis
turpitudine eruditi homines refugerunt; alii cum
voluptate dignitatem coniungendam putaverunt, ut res
maxume inter se repugnantis dicendi facultate coniun-
gerent; illud unum derectum iter ad laudem cum la-
bore qui probaverunt, prope soli iam in scolis sunt re-
licti. multa enim nobis blandimenta natura ipsa ge-
nuit, quibus sopita virtus coniveret interdum; multas
vias adulescentiae lubricas ostendit quibus illa insistere
aut ingredi sine casu aliquo ac prolapsione vix posset:
multarum rerum iucundissimarum varietatem dedit,
qua non modo haec aetas, sed etiam iam corroborata
caperetur. quamobrem siquem forte inveneritis qui 42
aspernetur oculis pulchritudinem rerum, non odore
ullo, non tactu, non sapore capiatur, excludat auribus
omnem suavitatem, huic homini ego fortasse et pauci
deos propitios, plerique autem iratos putabunt. ergo 18
haec deserta via et inculta atque interclusa iam frondi-
bus et virgultis relinquatur; detur aliquid aetati; sit
adulescentia liberior; non omnia voluptatibus denegen-

---

8 multa ... coni(veret) B 10 quibus ... posset B

1 ali P sapientem *Ba. p. 298* 2 nec V orationes P[1] 3 re fugerunt *Kra. p. 119* 4 [con]iungendam *Bae. p. 49* (*ne* coniungere *bis extet et hic et v. 5)* 5 dicendi *Π*TP*π* verborum V 7 soli iam (i- *in ras.* P^c^) in scolis PH iam in scolis soli iam GE; *cf. Petron. 3, 2* nam nisi dixerint quae adulescentes probent, ut ait Cicero, soli in scholis relinquentur. 8 multae P[1] 9 coniberet G comburet E interdum V *Mdv. App. crit. ad Ascon. 1828 p. 47* et interdum TP*π* *(idem fort. Π)* 10 adulescentia P^c^ 11 casus P[1] ac TB aut P*π* prolesione GE vix *ex* via P 12 et multarum T*(?)*H 13 corroboratam T 14 inveniretis P[1] 15 odiore P[1] 16 iactu P[1] sa*ore P 18 propitius T ut autem P[1] hoc E putaverunt *Π*T (*ortum ex* putavunt) 20 et TP*π* ac V aliquid P*π* aliqui ludus *Π*T *(cf. p. 308, 10 et 28 p. 296, 8) recte Oetl. p. 8 monet* aliquid *melius convenire cum voce* omnia *(v. 21)* sit *in ras. paulo ampliore* P^c^ 21 voluptatibus TP*π* cupiditatibus V

tur; non semper superet severa illa et derecta ratio; vincat aliquando cupiditas voluptasque rationem, dummodo illa in hoc genere praescriptio moderatioque teneatur: parcat iuventus pudicitiae suae, ne spoliet alienam, ne effundat patrimonium, ne faenore trucidetur, ne incurrat in alterius domum atque familiam, ne probrum castis, labem integris, infamiam bonis inferat, nequem vi terreat, ne intersit insidiis, scelere careat; postremo cum paruerit voluptatibus, dederit aliquid temporis ad ludum aetatis atque ad inanis hasce adulescentiae cupiditates, revocet se aliquando ad curam rei domesticae, rei forensis reique publicae, ut ea quae ratione antea non perspexerat, satietate abiecisse et experiendo contempsisse videatur.

43 Ac multi et nostra et patrum maiorumque memoria iudices summi homines et clarissimi cives fuerunt, quorum cum adulescentiae cupiditates deferbuissent, eximiae virtutes firmata iam aetate extiterunt. ex quibus neminem mihi libet nominare; vosmet vobiscum recordamini. nolo enim cuiusquam fortis atque inlustris viri ne minimum quidem erratum cum maxuma laude coniungere. quod si facere vellem, multi a me summi atque ornatissimi viri praedicarentur, quorum

---

12 *post* ad curam rei *deest* T

1 superent V severa *Bae. p. 49* vera TPπ et TPπ ac V derecta PV di- π via et ratio V 3 in *om.* GE 4 teneatur ⟨ut⟩ parcat *Ba. p. 299* pergat G^1E 6 familiam V famam PH fanum GE; *de* Π *non liquet* 8 nequem vi terreat *in* Π *omissum fuisse probabile est* 9 [dederit ... cupiditates] *Fra. p. 222; sed tria membra tribus notionibus* rei domesticae, rei forensis, rei publicae *respondent* 10 tempori T 12 reique publicae P rei p. $\Pi\pi$ *fort. recte* 13 ⟨igno⟩ratione *Vo.* despexerat *Ba. p. 299* 14 et V *om.* Pπ *et ut vid.* Π 15 multi Pπ multi quidem V romanorumque P^1 17 deferbuissent ς deferuuissent P^1 defervissent $P^c\pi\Pi$ deseruissent V 19 libet ΠV *(sicut coni. Mdv. Op.² p. 320)* liquet P *(quod ex* liuet *natum esse apparet)* necesse est π *(cf. Phil. 2, 1)* recordamini vobiscum E 21 minimum P^cHG^c minum P^1 minimi G^1E 23 ornatissimi π ordinatissimi P

partim nimia libertas in adulescentia, partim profusa luxuries magnitudo aeris alieni sumptus libidines nominarentur, quae multis postea virtutibus obtecta adulescentiae qui vellet excusatione defenderet. At vero 19 44
in M. Caelio — dicam enim iam confidentius de studiis eius honestis quoniam audeo quaedam fretus vestra sapientia libere confiteri — nulla luxuries reperietur, nulli sumptus, nullum aes alienum, nulla conviviorum ac lustrorum lubido. quod quidem vitium ventris et gurgitis non modo non minuit aetas hominibus, sed etiam auget. amores autem et hae deliciae quae vocantur, quae firmiore animo praeditis diutius molestae non solent esse — mature enim et celeriter deflorescunt —, numquam hunc occupatum impeditumque tenuerunt. Audistis cum pro se diceret, audistis antea 45
cum accusaret — defendendi haec causa, non gloriandi loquor —; genus orationis, facultatem, copiam sententiarum atque verborum quae vestra prudentia est perspexistis. atque in eo non solum ingenium elucere eius videbatis, quod saepe etiamsi industria non ali-

---

1 aduliscentia P profusa PG^c^H profluxa G^1^EV 2 luxuria E alienis P^1^ sumptibus *Π* libidines P^1^ -nis P^c^π 3 obtecta (e *in ras.* P^c^) Pπ obiecta V *(idem fort. Π)* 4 Ad P^1^ 5 iam PH i[am] *Π om.* GE hoc V 6 quoniam *Π*V *(ut coniecerat Muretus)* quondam Pπ audebo *Ba. p. 300* 7 liberi P^1^ reperiretur P^1^ reperiatur G^1^ 9 lustrorum Pπ stuprorum V [quod ... etiam auget] *Da. p. 44* 11 set P *post* auget *in* P *dimidia pars versus vacua* enim E hae *om.* V; *videtur habuisse Π* dilitiae P^1^ 12 [quae ... deflorescunt] *Da. p. 44* quae π quam P quae iam *Ha.* (iam *ut 43* firmata iam aetate *aptum, ita ab hoc loco videtur alienum*) firmo ingenio V *non melius*; *in Π solum* f- *servatum* 13 [et celeriter] *Schoe. p. 559* 14 impeditumque P ne impeditumque V *unde Cl.* impeditumve *quod displicet* 16 causa haec H *Bae. p. 38*
17 [genus] *Fra. p. 223; sed sic falso vox* orationis *effertur collocatione* loquor *Π*V eloquor (eloquor quorum P^1^) Pπ *(quod verum esse potest)* orationum E 18 q]uae vestra (vera GE) pruden[tia e]st *Π*Pπ quae vestrae si prudentiae V *unde* quae vestra est prudentia *Cl. non male* 19 elucere (e- *fort. add.* P^c^) P

tur, valet tamen ipsum suis viribus, sed inerat nisi me propter benivolentiam forte fallebat, ratio et bonis artibus instituta et cura et vigiliis elaborata. atqui scitote iudices eas cupiditates quae obiciuntur Caelio, atque haec studia de quibus disputo, non facile in eodem homine esse posse. fieri enim non potest ut animus libidini deditus, amore desidia cupiditate saepe nimia copia, inopia etiam nonnumquam inpeditus hoc quicquid est quod nos facimus in dicendo, quoquo modo facimus non modo agendo, verum etiam cogitando possit sus-
46 tinere. an vos aliam causam esse ullam putatis cur in tantis praemiis eloquentiae, tanta voluptate dicendi, tanta laude, tanta gratia, tanto honore tam sint pauci semperque fuerint, qui in hoc labore versentur? opterendae sunt omnes voluptates, relinquenda studia delectationis, ludus iocus convivium sermo est paene familiarium deserendus. quare in hoc genere labor offendit homines a studioque deterret, non quo aut ingenia
47 deficiant aut doctrina puerilis. an hic si se isti vitae dedisset, consularem hominem admodum adulescens in iudicium vocavisset? hic si laborem fugeret, si obstrictus voluptatibus teneretur, in hac acie cotidie versare-

---

1 valet (-al- *in ras.*) P in ⟨eo⟩ erat *Lb.* 2 forte *post* me GE oratio *Vo. (sed* oratio *non inest)* 3 atqui *Π*V atque Pπ 5 disputo *Π*P[c]π disputato P[1] disputavi V 6 potes *Π* 7 desidia *Lehmann, Herm. XIV 1879 p. 216* desiderio Pπ cupidate *Π* 9 modo facinus non V *(sicut coniecerat Mdv. Op.[2] p. 321) om.* Pπ; *in Π videtur omissum fuisse* in dicendo quoquo modo facimus 11 ullam *om.* GE 13 tanta laude *om.* E 16 ludus ... deserendus *Non. 209, 24* iudices (*pro* ludus) E locus P[1]EH convivum P[1] *om. Non.* est paene V es]t paene etiam *Π* paene est Pπ -ne est *Non.* familiarum *Π* 17 labor offendit V *(item habuit Π; ut coniecerat Mdv. Op.[2] p. 323)* laborefiendi P labor confi∗endi G labor confitendi E; quae res in hoc genere homines a labore studioque deterret H 19 hic ... dedisset *Arus. GL VII 465, 14* (dedo illi rei) hic *Π*Pπ *Arus. om.* V se *Arus. Π*GE sese PH is]ti (-i *incerta*) *Π* dedisset *Π*PπV *Arus. codd.* dedidisset *vulgo propter Arusiani lemma, sed cf. Berl. Philol. Woch. 1914 p. 958* 22 in ha]c *Π*Pπ hac in V cotidie in hac acie E cotidie *om.* H

tur, adpeteret inimicitias, in iudicium vocaret, subiret periculum capitis, ipse inspectante populo Romano tot iam menses aut de salute aut de gloria dimicaret? nihilne 20
igitur illa vicinitas redolet, nihilne hominum fama, nihil Baiae denique ipsae loquuntur? illae vero non locuntur solum, verum etiam personant, huc unius mulieris libidinem esse prolapsam, ut ea non modo solitudinem ac tenebras atque haec flagitiorum integumenta non quaerat, sed in turpissimis rebus frequentissima celebritate et clarissima luce laetetur.

Verum siquis est qui etiam meretriciis amoribus 48
interdictum iuventuti putet, est ille quidem valde severus — negare non possum —, sed abhorret non modo ab huius saeculi licentia, verum etiam a maiorum consuetudine atque concessis. quando enim hoc non factitatum est, quando reprehensum, quando non permissum, quando denique fuit ut quod licet non liceret? hic ego iam rem definiam, mulierem nullam nominabo; totum in medio relinquam. siquae non nupta 49
mulier domum suam patefecerit omnium cupiditati, palamque sese in meretricia vita conlocarit, virorum

---

1 [in iudicium vocaret] *v. Leutsch, Philol. XXV 1866 p. 66 fort. recte* vocans *Bae. p. 69* 2 capitis, ipse Pπ capitis ipse, *Ha.; qua distinctione expectarem* populo Romano inspectante tot iam menses V *Lb.* tot tamenses P tot menses π; *de* Π *non liquet* 3 nihiln[e ... nihilne ΠV nihil ... nihil Pπ 5 loquntur P *utroque loco* loquantur Π 6 huc P^cGH hunc P^1 huius E 9 rebus Pπ viris V 11 *48 p. 311, 11 — 50 p. 312, 10 in ipsa actione ex tempore addita esse demonstravit Norden* etiam *om.* G ei iam E meretricis P 12 valde (-al- *in ras.* P) 13 [negare non possum] *Da. p. 122* 14 ab huius VG^c ab eius (-b *in ras. ex* -u P) PG^1EH 15 concessu *Ern.* consensu *Mue.* 16 factitatum V factum Pπ 17 fuit ubi *Ern.* 18 ergo GE iam rem (*haec in ras.* P^c) definiam PH rem iam d. GE iam d. rem V ipsam rem d. *Ha.* nullam rem d. *Mue.* [iam] rem d. *Schoe. p. 556* 19 totum *Koch p. 15* tantum Pπ tantummodo *Vo.* non nupta *(i. vidua)* Pπ nupta *Fra. p. 223* nupta P^c *in ras.* 21 collocaverit V [sese ... conlocarit] *Schoe. p. 155*

alienissimorum conviviis uti instituerit, si hoc in urbe, si in hortis, si in Baiarum illa celebritate faciat, si denique ita sese gerat non incessu solum, sed ornatu atque comitatu, non flagrantia oculorum, non libertate sermonum, sed etiam complexu osculatione actis navigatione conviviis, ut non solum meretrix, sed etiam proterva meretrix procaxque videatur: cum hac siqui adulescens forte fuerit, utrum hic tibi L. Herenni adulter an amator, expugnare pudicitiam an explere
50 libidinem voluisse videatur? Obliviscor iam iniurias tuas Clodia, depono memoriam doloris mei; quae abs te crudeliter in meos me absente facta sunt neglego; ne sint haec in te dicta quae dixi. sed ex te ipsa requiro, quoniam et crimen accusatores abs te et testem eius criminis te ipsam dicunt se habere: siquae mulier sit eiusmodi qualem ego paulo ante descripsi, tui dissimilis, vita institutoque meretricio, cum hac aliquid adulescentem hominem habuisse rationis num tibi perturpe aut perflagitiosum esse videatur? ea si tu non es — sicut ego malo —, quid est quod obiciant Caelio? sin eam te volunt esse, quid est cur nos crimen hoc si tu contemnis pertimescamus? Quare nobis da viam rationemque defensionis. aut enim pudor tuus defendet nihil a M. Caelio petulantius esse factum, aut

---

1 uti Pc *in ras.* hoc in VGc *(in ras.)* H hoc P hac E 2 sin hortis P¹ faciat ς facit P¹ faciet (*om.* E) Pcπ *fort. recte* 3 gerat V geret Pπ 5 sermonum V sermonis Pπ actis *Ern.* aquis Pπ [aquis ... conviviis] *Schoe. p. 552 aliud expulsum esse ratus. neque sufficiunt duae notiones* complexu osculatione, *neque ablativi locali vi positi offensioni sunt* 6 sed ... meretrix V *habuit Π om.* Pπ 7 procaxqui P¹ 8 quis E 10 obliviscor ... tuas *Arus. GL VII 495, 26 Serv. Aen. 1, 203 Serv. auct. Aen. 2, 148 Gloss. V 123, 33* 11 tuas *Arus. Serv. auct. Gloss. om.* Pπ *(sed in* P *ante* Clodia *aliquid erasum)* clodiae PcH 14 accusatoris Pπ 15 si q; P 16 discripsi P¹ 17 similis GE 18 num Pcπ non P¹ 20 obiciunt H 22 contempnis P 23 aut enim V nam aut Pπ *cf. div. Caec. 36 Phil. 13, 7.* aut enim ... aut *magis effert disiunctionem* 24 esse factum Pπ factum esse V

inpudentia et huic et ceteris magnam ad se defendendum facultatem dabit.

Sed quoniam emersisse iam e vadis et scopulos prae- 21
tervecta videtur esse oratio mea, perfacilis mihi reli- 51
cuus cursus ostenditur. duo sunt enim crimina una in muliere summorum facinorum, auri quod sumptum a Clodia dicitur, et veneni quod eiusdem Clodiae necandae causa parasse Caelium criminantur. aurum sumpsit ut dicitis, quod L. Luccei servis daret, per quos Alexandrinus Dio qui tum apud Lucceium habitabat necaretur. magnum crimen vel in legatis insidiandis vel in servis ad hospitem domini necandum sollicitandis, plenum sceleris consilium, plenum audaciae! quo quidem in crimine primum illud requiro 52
dixeritne Clodiae quam ad rem aurum sumeret, an non dixerit. si non dixit, cur dedit? si dixit, eodem se conscientiae scelere devinxit. tune aurum ex armario tuo promere ausa es, tune Venerem illam tuam spoliare ornamentis, spoliatricem ceterorum, cum scires quantum ad facinus aurum hoc quaereretur, ad necem legati, ad L. Luccei sanctissimi ho-

---

3 sed ... oratio mea B   11 magnum ... sollicitandis B

1 et ceteris magnam ad se V *om.* Pπ *(uno archetypi versu omisso)*   3 e vadis V evades P^1 evadens P$^c\pi$ 4 esse C *om.* Pπ (esse *si esset interpolatum, post praetervecta additum esset*)   reliquus π 6 aurium P^1 9 dicitis π dictis P   L. P$^c\pi$ *habuit* Π *om.* PV   lucei Pπ (*fere semper una* c)   per quod GE   10 habitabant necarentur P^1 11 insidiandis C (*hoc vel* -ntis Π) -insidiantes PE -antis GH   12 domini π domi P   14 requiro V *(et sic potius* Π *habuisse videtur)* requiram Pπ 15 quam ... si non ΠVP$^c\pi$ *om.* P^1 *in lacuna versus et dimidii (duo versus archetypi exciderant)*   ad P$^c\pi$ ob V in Π sumeret V tum iret P$^c\pi$; *de* Π *non liquet*   17 conscientia *coni. AKl. sed de genetivo cf. ad p. 286, 19*   divinxit (x *in ras.*) P^1 18 tunc Pπ tu Π 19 tuam *om.* Π ceterorum VH *(ut coniecit Gul.)* ceterum PGE *(fort. etiam* Π*)*   21 ad necem scilicet H   [ad necem legati] *Ba. p. 303 parum probabiliter*   ad l. luceii G^c *(idem videtur habuisse* Π*)*   ad (a* P) l. lucullum (-ulum P^1) P$^c\pi$

minis atque integerrumi labem sceleris sempiternam? huic facinori tanto tua mens liberalis conscia, tua domus popularis ministra, tua denique hospitalis
53 illa Venus adiutrix esse non debuit. Vidit hoc Balbus; celatam esse Clodiam dixit, atque ita Caelium ad illam adtulisse, se ad ornatum ludorum aurum quaerere. si tam familiaris erat Clodiae quam tu esse vis, cum de lubidine eius tam multa dicis, dixit profecto quo vellet aurum; si tam familiaris non erat, non dedit. ita si verum tibi Caelius dixit, o immoderata mulier, sciens tu aurum ad facinus dedisti; si non est ausus dicere, non dedisti.

22 Quid ego nunc argumentis huic crimini quae sunt innumerabilia resistam? possum dicere mores M. Caeli longissime a tanti sceleris atrocitate esse disiunctos; minime esse credendum homini tam ingenioso tamque prudenti non venisse in mentem rem tanti sceleris ignotis alienisque servis non esse credendam. possum etiam illa et ceterorum patronorum et mea consuetudine ab accusatore perquirere, ubi sit congressus cum servis Luccei Caelius, qui ei fuerit aditus; si per se, qua temeritate; si per alium, per quem. possum omnes latebras suspicionum peragrare dicendo; non causa, non locus, non facultas, non conscius, non perficiendi, non occultandi male-

---

1 sempiternam *Pantagathus* sempiterni ΠPπ   2 facinore P^1 4 non *om.* Π   hoc PEH autem G   5 celata G   celium ita GE   7 era[t ΠPπ fuit V   9 dedit. ita P^cπ dedita P^1 ḍ- Π (*spatio convenit* dedit ita) petivit. ita *Pluy. Mnem. N. S. IX 1881 p. 141 abusus loco 317, 5. alloquitur Cicero Balbum verbis* quam tu esse vis. *ad Clodiam se convertit verbis* o immoderata mulier. *fort. verba* vidit hoc Balbus ... non dedit *postea in ipsa actione addita*   11 ausus VH rursus PGE
13 quid π quis (-s *in ras.* P^c) P   ergo GE   14 possum dicere *Quint. 9, 2, 47*   18 credendam HG^c credendum (-u- *in ras.* P) PG^1E credibile *Vo.*   19 illa ΠPπ alia V   21 luccaei P   fuerit ei V; *spatia in* Π *lectioni* Pπ *favent*   23 suspicio[nu]m [la]tebras Π

ficii spes, non ratio ulla, non vestigium maxumi facinoris reperietur. Sed haec quae sunt oratoris pro- 54
pria, quae mihi non propter ingenium meum, sed propter hanc exercitationem usumque dicendi fructum aliquem ferre potuissent, cum a me ipso elaborata proferri viderentur, brevitatis causa relinquo omnia. habeo enim iudices quem vos socium vestrae religionis iurisque iurandi facile esse patiamini, L. Lucceium sanctissimum hominem et gravissimum testem, qui tantum facinus in famam atque in fortunas suas neque non audisset inlatum [a M. Caelio] neque neclexisset ⟨auditum⟩ [neque tulisset]. an ille vir illa humanitate praeditus, illis studiis, illis artibus atque doctrina illius ipsius periculum, quem propter haec ipsa studia diligebat, neglegere potuisset, et quod facinus in alienum hominem intentum severe acciperet, id omisisset curare in hospitem? quod per ignotos actum si comperisset, doleret, id a suis servis temptatum esse neglegeret? quod in agris locisve publicis factum reprehenderet, id in urbe ac domi suae coeptum esse leniter ferret? quod in alicuius agrestis periculo non praetermitteret, id homo erudi-

---

13 -dis illis artibus ... *317, 9* Caelio *adest* T

5 elaborata *Π*V *(ut coni. Augustinus)* laborata P*π* 8 L. *Π*P*π* *om.* V 9 hominem et *et* testem *om.* *Π* 10 [testem] *Fra. p. 224; sed tunc vereor ne Cicero praelaturus fuerit* sanct. et grav. hominem in famam atque [in] V*Π* infamat atque P*π*

11 non *Π*P*π*, *om.* V *del. Da. p. 123* a *s. v. add.* P M. P^c^GV *om.* P[1]EH, *de Π dubia res, sed videtur omittere* M negleret T

12 *add. et del. Fra. l. l. de Π non liquet* 13 illis artibus TV artibus P*π* *(et fort. Π)* *unam notionem efficit* humanitas, *alteram* studia artes atque doctrina. *tamen* illis *ne abiciuam, impedit* atque *quo* artes atque doctrina *artius coniunguntur* 15 [et] *Da. p. 123* 16 in TVH *om.* P*π* per G^c^ intentum T inlatum P*π* 17 accipere P hospitem T *(ut Gar. coniecit)* hospite P*π* 18 si comperisset TV cumpelisset P compelisset G[1]E comperisset G^c^ cum comperisset H servis TV *om.* P*π* 19 neglegere PE locisve P*π* locisque *Π*T 20 id P*π* et id T domi suae TVH suae domi (-mui E) PGE 21 ferre P 22 praetermitteret TVE praemitteret PG[1] permitteret G^c^ postmitteret H

tus in insidiis doctissimi hominis dissmulandum putaret? Sed cur diutius vos iudices teneo? ipsius iurati religionem auctoritatemque percipite atque omnia diligenter testimoni verba cognoscite. recita L. Luccei testimonium.

⟨TESTIMONIUM L. LUCCEI⟩

Quid expectatis amplius? an aliquam vocem putatis ipsam pro se causam et veritatem posse mittere? haec est innocentiae defensio, haec ipsius causae oratio, haec una vox veritatis. in crimine ipso nulla suspicio est, in re nihil est argumenti, in negotio quod actum esse dicitur nullum vestigium sermonis loci temporis; nemo testis, nemo conscius nominatur, totum crimen profertur ex inimica, ex infami, ex crudeli, ex facinerosa, ex libidinosa domo; domus autem illa quae temptata esse scelere isto nefario dicitur, plena est integritatis dignitatis offici religionis; ex qua domo recitatur vobis iure iurando devincta auctoritas, ut res minime dubitanda in contentione ponatur, utrum temeraria procax irata mulier finxisse crimen, an gravis sapiens moderatusque vir religiose testimonium dixisse videatur.

17 *post* dic[itur *nihil iam servatum ex Π*

1 in TVH *om.* PGE insidis T nocentissimi T 3 percipite atque *om.* T *(fuisse haec verba in Π spatiis comprobatur)* 4 recita TP recitate GE; *in* H *desunt* verba ... luccei *ut supra AKl. (similiter iam Or.)* L. Luccei testimonium T *(idem fuisse videtur in Π, sed deesse videntur ad spatium explendum plus minus quindecim litterae)* testimonium Luccei Pπ 7 aliam *Ern.* aliam quam *Bae. p. 52* aliam aliquam *Rinkes, Mnem. VIII 1859 p. 453* 8 posse GE possem prose (-ro *in ras.*) P posse prose H pro se in P *ex antecedentibus perperam repetitum* esse *cognoscitur ex littera* -m *quae voci* posse *ex sequente verbo* mittere *accrevit* 10 una Pπ viva *Pluy. Mnem. N. S. IX 1881 p. 142* 11 est in re TGE in rea P^1 et in rea P^c est et in rem H 16 enim E temptata esse T temptata $P^c\pi$ tempta P^1; *de Π non liquet* 17 dignitatis TV *om.* Pπ 21 fincxisse P moderatusqui P^1 22 irreligiose *Fra. p. 225, cf. Mue. p. XL*

Relicuum est igitur crimen de veneno cuius ego 23
nec principium invenire neque evolvere exitum pos- 56
sum. quae fuit enim causa, quamobrem isti mulieri venenum vellet dare Caelius? ne aurum redderet? num petivit? ne crimen haereret? numquis obiecit? numquis denique fecisset mentionem, si hic nullius nomen detulisset? quin etiam L. Herennium dicere audistis verbo se molestum non futurum fuisse Caelio, nisi iterum eadem de re suo familiari absoluto nomen hic detulisset. credibile est igitur tantum facinus nullam ob causam esse commissum? et vos non videtis fingi sceleris maximi crimen, ut alterius sceleris suscipiendi fuisse causa videatur? cui denique 57
commisit, quo adiutore usus est, quo socio, quo conscio, cui tantum facinus, cui se, cui salutem suam credidit? servisne mulieris? sic enim est obiectum. et erat tam demens hic, cui vos ingenium certe tribuitis, etiamsi cetera inimica oratione detrahitis, ut omnis suas fortunas alienis servis committeret? at quibus servis? — refert enim magnopere id ipsum — iisne quos intellegebat non communi condicione servitutis uti, sed licentius liberius familiariusque cum domina vivere? quis enim hoc non videt iudices, aut quis ignorat, in eiusmodi domo, in qua mater familias meretricio more vivat, in qua nihil geratur quod

9 *inde ab* nisi *deest* T
1 relicuum P -quum Tπ 2 nec TV neque π de P^1 idem P^c evolvere TV volvere Pπ 3 causam P^1 4 vellet dare Pπ dare vellet T 5 habereret T (*natus ex commutatione litterarum* R *et* B) 6 nullius T nemini Pπ 7 L. V *om.* TPπ 8 ṣẹ verbo se T non fuisse futurum H fuisse *om.* T *unde male suspicatur Ha. scripsisse Ciceronem* futurum Caelio fuisse 11 nullam ob V ob nullam Pπ 13 causa V *om.* Pπ *(unde Ha. ante* alterius *addidit, certe minus commoda collocatione verborum)* 16 est obiectum V obiectum Pπ 17 hic Pπ is V tribuistis VGE 19 at *ex* ad P^c 20 magno opere G^1 21 iisne *Lb.* eiusne V hisne Pπ 22 uti sed V ut esset Pπ familiariusque V familiarius Pπ 23 vivere Pπ dere V 25 generatur P^1 (*natus error ex hac imagine* ge$\overset{er}{n}$atur)

foras proferundum sit, in qua inusitatae libidines luxu-
ries, omnia denique inaudita vitia ac flagitia vorsen-
tur, hic servos non esse servos, quibus omnia com-
mittantur, per quos gerantur, qui versentur isdem in
voluptatibus, quibus occulta credantur, ad quos ali-
quantum etiam ex cotidianis sumptibus ac luxurie
58 redundet? id igitur Caelius non videbat? si enim tam
familiaris erat mulieris quam vos voltis, istos quoque
servos familiares esse dominae sciebat. sin ei tanta
consuetudo quanta a vobis inducitur non erat, quae
cum servis eius potuit familiaritas esse tanta? Ipsius
24 autem veneni quae ratio fingitur? ubi quaesitum est,
quemadmodum paratum, quo pacto, cui, quo in loco
traditum? habuisse aiunt domi vimque eius esse ex-
pertum in servo quodam ad eam rem ipsam parato;
cuius perceleri interitu esse ab hoc comprobatum ve-
59 nenum. pro di immortales! cur interdum in homi-
num sceleribus maxumis aut conivetis aut praesentis
fraudis poenas in diem reservatis? vidi enim, vidi et
illum hausi dolorem vel acerbissimum in vita, cum
Quintus Metellus abstraheretur e sinu gremioque pa-
triae, cumque ille vir, qui se natum huic imperio pu-
tavit, tertio die post quam in curia, quam in rostris,

17 cur ... praesentis fraudis B

1 foras *om.* GE proferundum P^c proferuntur P^1 proferendum π inusitatae V inlustria Pπ lustra ς *quod substantivum non bene coniungi videtur cum verbo* versentur. *sed fortasse aliquid excidit post* libidines luxuriaes P^1 3 servus non esse servus P^1 [quibus ... voluptatibus] *Schoe. p. 549* 4 generantur P^1 *(cf. p. 317, 25)* isdem in PH isdem VG^1E in iisdem G^c 5 ad *om.* P 6 luxuriae P^1G^1E 7 tam V iam PH *om.* GE 8 istis E 9 servos ... quae cum *(v. 11) om.* E esse dominae E esse domina *(hic paginae finis)* esse P dominae esse VG 11 eius V *om.* Pπ 14 aiunt P^c *in ras.* 15 ad eam rem V *(ut coniecit Mdv. Op.² p. 326)* ad eadem rem P^1 ad rem $P^c\pi$ 17 o dii *(sic)* cur in maximis sceleribus aut conivetis interdum aut ... reservatis *Arus. GL VII 487, 26* pro di (di *in ras.*) P per deos E *collocatio adverbii* interdum *quae extat apud Arus., non illepida* 21 e sinu Pπ sinu V gremioque V eremioque P^1 e gremioque $P^c\pi$

quam in re publica floruisset, integerruma aetate, optumo habitu, maxumis viribus eriperetur indignissume bonis omnibus atque universae civitati. quo quidem tempore ille moriens, cum iam ceteris ex partibus oppressa mens esset, extremum sensum ad memoriam rei publicae reservabat, cum me intuens flentem significabat interruptis ac morientibus vocibus, quanta inpenderet procella mihi, quanta tempestas civitati, et cum parietem saepe feriens eum qui cum Quinto Catulo fuerat ei communis, crebro Catulum, saepe me, saepissime rem publicam nominabat, ut non tam se emori quam spoliari suo praesidio cum patriam, tum etiam me doleret. quem quidem virum 60 si nulla vis repentini sceleris sustulisset, quonam modo ille furenti fratri suo [patrueli] consularis restitisset, qui consul incipientem furere atque conantem sua se manu interfecturum audiente senatu dixerit? ex hac igitur domo progressa ista mulier de veneni celeritate dicere audebit? nonne ipsam domum metuet, nequam vocem eiciat, non parietes conscios, non noctem illam funestam ac luctuosam perhorrescet? sed revertor ad crimen; etenim haec facta illius clarissimi ac fortissimi viri mentio et vocem meam fletu debilitavit et mentem dolore impedivit.

Sed tamen venenum unde fuerit, quemadmodum sit 25 61

---

1 integerrima ... eriperetur B 7 significabat ... procella mihi B

5 esse P^1 7 interruitis P^1 8 mihi C *(ut coniecit Or.)* ibi PGE urbi H 12 emori π mori P 14 vis *ex* virum P repentino scelere *Bae. p. 52* 15 ille *om.* V *del. Or.* 16 consul *Man.* consulem Pπ consul eum *Vo.* conantem Pπ *(Thes. ling. lat. IV 349, 58 sq. potius contulerim quam 358, 12 sq.)* tonantem *Cl. (cl. Mur. 81), sed vide ne hoc verbum cum* incipientem *pugnet; post* conantem *verbum aliquod excidisse suspicatur Oetl. p. 16* se sua G 18 ista Pπ illa V 20 eiciat ς eliciat (-ceat P^1) Pπ illam V aliam Pπ 21 funestam *om.* GE revertor V revertar Pπ 22 etenim V *(ut coni. Gru.)* set enim P sed enim π 25 sit paratum V par atum sit Pπ

paratum non dicitur. datum esse aiunt huic P. Licinio, pudenti adulescenti et bono Caeli familiari; [constitutum] pactum esse cum servis, ut venirent ad balneas Senias; eodem Licinium esse venturum atque iis veneni pyxidem traditurum. hic primum illud requiro quid adtinuerit ferri in eum locum constitutum, cur illi servi non ad Caelium domum venerint. si manebat tanta illa consuetudo Caeli, tanta familiaritas cum Clodia, quid suspicionis esset si apud Caelium mulieris servus visus esset? sin autem iam suberat simultas, extincta erat consuetudo, discidium extiterat, 'hinc illae lacrumae' nimirum, et haec causa
62 est omnium horum scelerum atque criminum. 'immo' inquit 'cum servi ad dominam rem totam et maleficium Caeli detulissent, mulier ingeniosa praecepit iis ut omnia Caelio pollicerentur; sed ut venenum cum a Licinio traderetur, manifesto comprehendi posset, constitui locum iussit balneas Senias, ut eo mitteret amicos qui delitiscerent, dein repente, cum venisset Licinius venenumque traderet, prosilirent hominemque

---

5 veneni pyxidem B   6 quid ... constitutum B   10 sin autem ... extiterat B   18 balneas Senias publicas B

1 huic V *(ut coni. Mdv. Op.[2] p. 327)* hoc Pπ   lucinio P   2 prudenti E   *del. AKl.*   3 pactum V factum Pπ; *hoc del. Naug.*   5 veneni ... traditurum *Cledon. GL V 48, 16*   6 ferri ς fieri BPπ   *Wag. explicat.: 'constitutum esse ut in eum locum conveniretur'. quod ne probem, obstat ordo verborum* [constitutum] *Ern. fort. recte*   7 venirent GE   8 [Caeli] *(hoc iam Pluy. Mnem. N. S. IX 1881 p. 142) et 29* [cum Clodia] *Fra. p. 215*   9 cum Clodia *post* Caeli H *quod probat Bae. p. 38 sed* tantaque fam. H *interpolationem prodit*   10 sin enim E   iam C *(ut coni. Oetl. p. 15)* iam iam Pπ   12 *Ter. Andr. 126*   14 rem totam V remittam P^1 rem istam P^cπ   [et ... Caeli] *Bae. p. 52; sed post* totam rem *recte Caeli pars commemoratur*   15 his ut V suis Pπ *(sed non ad totam Clodiae familiam pertinent verba)*   16 ut V *om.* Pπ   18 [locum] *Ern.*   19 dein Pπ deinde V   20 venenumque V *(ut coni. Ba. p. 304)* venenum PEH ut venenum G

comprenderent.' quae quidem omnia iudices per- 26
facilem rationem habent reprehendendi. cur enim
potissimum balneas publicas constituerat? in quibus
non invenio quae latebra togatis hominibus esse pos-
set. nam si essent in vestibulo balnearum, non late-
rent; sin se in intimum coicere vellent, nec satis com-
mode calceati et vestiti id facere possent et fortasse
non reciperentur, nisi forte mulier potens quadran-
taria illa permutatione familiaris facta erat balnea-
tori. Atque equidem vehementer expectabam, quinam 63
isti viri boni testes huius manifesto deprehensi veneni
dicerentur; nulli enim sunt adhuc nominati. sed non
dubito quin sint pergraves qui primum sint talis fe-
minae familiares, deinde eam provinciam susceperint
ut in balneas contruderentur, quod illa nisi a viris
honestissimis ac plenissimis dignitatis, quam velit sit
potens, numquam impetravisset. sed quid ego de
dignitate istorum testium loquor? virtutem eorum
diligentiamque cognoscite. 'in balneis delituerunt.'
testis egregios! 'dein temere prosiluerunt.' homines
temperantes! sic enim fingitis, cum Licinius venisset,
pyxidem teneret in manu, conaretur tradere, nondum
tradidisset, tum repente evolasse istos praeclaros te-
stes sine nomine; Licinium autem cum iam manum ad
tradendam pyxidem porrexisset, retraxisse atque ex
illo repentino hominum impetu se in fugam conie-

---

1 quae quidem ... posset B 6 sin se ... balneatori B

3 constituebat V -eret G 4 possit *edd. vett., cf. Mue. Philol. XIX 1861 p. 627* 6 nec satis commode Pπ quomodo C 8 reciperentur V reciperetur Pπ 9 permustatione PGH *cf. Ambros. expos. Luc. 7, 157 (CSEL XXXIV p. 352, 7)* familiaris coeperat esse balneatori *(propter clausulam) Quint. 9, 4, 64* 10 e*quidem P quidem GE 13 sint π sit P 15 conducerentur V illam P 19 delituerant V 21 temperantes P gravitati deditos π (*quod fortasse corruptum est ex* gravitate praeditos) fingitis V fing*** P^1 fingunt $P^c\pi$ 25 trahendam GE ex illo V illo Pπ *vix peius*

cisse. o magnam vim veritatis, quae contra hominum ingenia calliditatem sollertiam, contraque fictas om-
27 nium insidias facile se per se ipsa defendat! velut
64 haec tota fabella veteris et plurimarum fabularum poëtriae quam est sine argumento, quam nullum invenire exitum potest! quid enim? isti tot viri — nam necesse est fuisse non paucos, ut et comprehendi Licinius facile posset et res multorum oculis esset testatior — cur Licinium de manibus amiserunt? qui minus enim Licinius comprehendi potuit, cum se retraxit ne pyxidem traderet, quam si tradidisset? erant enim illi positi, ut comprehenderent Licinium, ut manifesto Licinius teneretur, aut cum retineret venenum, aut cum tradidisset. hoc fuit totum consilium mulieris, haec istorum provincia qui rogati sunt; quos quidem tu quamobrem temere prosiluisse dicas atque ante tempus, non reperio. fuerant hoc rogati, fuerant ad hanc rem conlocati ut venenum, ut insidiae, facinus denique ipsum ut manifesto comprehenderetur.
65 potueruntne magis tempore prosilire, quam cum Licinius venisset, cum in manu teneret veneni pyxidem? quae cum iam erat tradita servis, ⟨si⟩ evasissent subito ex balneis mulieris amici Liciniumque comprehendissent, imploraret hominum fidem atque a se

---

8 et res ... testatior B 20 potuerunt ... quam cum B

1 magnam vim V magna vis Pπ hominum *ed. Ven.* omnium Pπ 2 solertiam P 3 ipsa P^1V ipsam $P^c\pi$ velut Pπ ut V 4 fabularum Pπ fabellarum V 5 quae est ... quae nullum G 7 non paucos fuisse V 9 Qur P de manibus *om.* GE 10 [enim Licinius] *Bae. p. 52,* [Licinius] *Karsten, Spicilegium criticum 1881 p. 14. sed luxuriatur Cicero in nomine ponendo* 12 illic G *sed* positi ut *dictum est non secus atque* ad hanc rem conlocati ut 15 istorum Pπ est horum V 17 hoc PH autem G enim E ad hoc V 20 magis CP^1 meliori P^cGE magis meliori H ⟨in⟩ tempore *Vo. sed cf. Schmalz, Syntax^4 1910 p. 392* 20 prosilere P^1 22 quae cum iam ... servis ⟨si⟩ *Ern.* quae si iam ... servis Pπ quae si iam ... servis ⟨si⟩ *Ha. fort. recte* 23 licinium quae P^1 24 hominum *Angelius* omnium Pπ

illam pyxidem traditam pernegaret. quem quomodo
illi reprehenderent? vidisse se dicerent? primum ad
se revocarent maximi facinoris crimen; deinde id se
vidisse dicerent quod quo loco conlocati fuerant non
potuissent videre. tempore igitur ipso se ostenderunt,
cum Licinius venisset, pyxidem expediret, manum
porrigeret, venenum traderet. mimi ergo iam exitus,
non fabulae; in quo cum clausula non invenitur,
fugit aliquis e manibus, dein scabilla concrepant, 28
aulaeum tollitur. quaero enim cur Licinium tituban- 66
tem haesitantem cedentem fugere conantem muliera-
ria manus ista de manibus emiserit, cur non compre-
henderint, cur non ipsius confessione, multorum ocu-
lis, facinoris denique voce tanti sceleris crimen ex-
presserint. an timebant ne tot unum, valentes in-
becillum, alacres perterritum superare non possent?

Nullum argumentum in re, nulla suspicio in causa,
nullus exitus criminis reperitur. itaque haec causa
ab argumentis, a coniectura, ab iis signis quibus veri-
tas inlustrari solet, ad testis tota traductast. quos qui-
dem ego testis iudices non modo sine ullo timore,
sed etiam cum aliqua spe delectationis exspecto.
praegestit animus iam videre primum lautos iuvenes 67

---

9 scabilla ... tollitur B 11 mulieraria manus B 15 valentes ... perterritum B 18 -lus exitus ... miramur si *(325, 5)* *adest* T 23 praegestit ... familiares B

1 illam *(scil. quam servi tenerent)* Pπ ullam *Fra. p. 228* 2 comprehenderent (-runt E) GE 3 ad se revocarent Pπ at rev. V ad se vocarent *Cl.* (revocare *scil. a Licinio*) id se PH ipsi GE (*hic etiam* vidisse se) 7 mimi *(sed -imi in ras.)* P minime E iam V est etiam Pπ 8 clausa E 9 dein V deinde Pπ scabilla concrepant *Plac. Gloss. V 40, 5 (V 98, 1. 147, 42)* 12 emiserit Vπ miserit P amiserit ς cur non comprehenderint (pre- E) Vπ *om.* P 13 qur *(bis)* P confessione P confessionem π 14 facinoris multorum oculis G 18 reperitur VG *(quod probavit Ern.)* reperietur PHE 19 ab his Pπ ab illis V 20 traducta ṣụṇṭ est T 21 testis iudices TV iudices testis Pπ *non peius;* [testis] *Beier non sine damno orationis* illo P[1] 23 prim. *(sic)* iam videre VB

mulieris beatae ac nobilis familiares, deinde fortis viros ab imperatrice in insidiis atque in praesidio balnearum locatos; ex quibus requiram quonam modo latuerint aut ubi, alveusne ille an equus Troianus fuerit qui tot invictos viros muliebre bellum gerentis tulerit ac texerit. illud vero respondere cogam cur tot viri ac tales hunc et unum et tam inbecillum quam videtis non aut stantem comprenderint, aut fugientem consecuti sint; qui se numquam profecto si in istum locum processerint explicabunt. quam volent in conviviis faceti dicaces, nonnumquam etiam ad vinum diserti sint, alia fori vis est, alia triclinii, alia subselliorum ratio, alia lectorum; non idem iudicum comissatorumque conspectus; lux denique longe alia est solis, alia lychnorum. quam ob rem excutiemus omnis istorum delicias, omnis ineptias si prodierint. sed me audiant: navent aliam operam, aliam ineant gratiam, in aliis se rebus ostentent, vigeant apud istam mulierem venustate, dominentur sumptibus, haereant iaceant deserviant; capiti vero innocentis fortunisque parcant.

29
68 At sunt servi illi de cognatorum sententia, nobilissimorum et clarissimorum hominum, manu missi. tandem aliquid invenimus, quod ista mulier de suo-

---

11 in conviviis ... lychnorum B 17 navent aliam operam B

2 imperatricis T atque in TPπ atque V 3 locatos Pπ collocatos T quonammodo Pπ quemadmodum T 4 albeusne T [an] *Fra. p. 227* illic ut equi Troiani *Ba. p. 306* 6 ⟨ad⟩ illud *Oetl. p. 17* cogar P^1E 7 quam PGH quem VE comprenderint (prehe- π) Pπ comprendiderint T 9 in istum TPH istum in GE 10 quam volent PH quam GE quamvis T 12 deserti P^1 14 comisatorumque T comessato- GE -que conspectus ... istorum *om.* E 15 alia B *(meliore clausula)* ac T et Pπ *cf. Fortun. RL 124,9* ut pro Caelio: aliut fori lumen est, aliut lychnorum lycnorum T 17 aliam *om.* T 18 ostendent T^1 ostendant V 19 ista muliere T 20 capti P^1 21 et fortunis H 22 ad sunt T 23 misit P^1 24 de TPπ e V

rum propinquorum fortissimorum virorum sententia
atque auctoritate fecisse dicatur. sed scire cupio quid
habeat argumenti ista manumissio. in qua aut cri-
men est Caelio quaesitum, aut quaestio sublata, aut
multarum rerum consciis servis cum causa praemium
persolutum. at 'propinquis' inquit 'placuit'. cur non
placeret, cum tu rem te ad eos non ab aliis tibi ad-
latam, sed a te ipsa conpertam deferre diceres? Hic 69
etiam miramur si illam commenticiam pyxidem ob-
scenissima sit fabula consecuta? nihil est quod in
eiusmodi mulierem non cadere videatur. audita et
percelebrata sermonibus res est. percipitis animis
iudices iamdudum, quid velim vel potius quid nolim
dicere. quod etiamsi est factum, certe a Caelio qui-
dem non est — quid enim attinebat —, est enim
ab aliquo adulescente fortasse non tam insulso quam
inverecundo. sin autem est fictum, non illud quidem
modestum, sed tamen est non infacetum mendacium.
quod profecto numquam hominum sermo atque opi-
nio comprobasset, nisi omnia quae cum turpitudine
aliqua dicerentur in istam quadrare apte viderentur.

Dicta est a me iudices causa et perorata. iam in- 70
tellegitis quantum iudicium sustineatis, quanta res sit

---

9 *post* miramur si *deest* T 20 nisi ... viderentur B

2 dicatur TPG^{c}H videatur G^{1}E 4 sublata TV sublevata Pπ 5 proemium P 6 ad T inquid T *om.* Pπ placui T 7 tu (tue P^{1}) rem te TPπ tute rem V ab eos P 9 obscenissimast *Ha. probabiliter cf. Quint. 6, 3, 25* interim sine respectu pudoris *(risus conciliatur)*, ut in illa puxide Caeliana, quod neque oratori neque ulli viro gravi conveniat *(haec ad Caeli ipsius orationem spectant)* 11 non *om.* GE et pervolgata et percelebrata H *manifesta interpolatione, quoniam oratio hic tres notiones synonymas non patitur; de verbo* percelebrare *cf. Verr. 5, 81* 13 iandudum P 14 quidem V *om.* Pπ 15 non est Pπ non est factum V 16 adulescente fortasse V fortasse adulescente Pπ 17 inverecundo V non verecundo Pπ; *illud melius respondet adi.* insulso sin enim E 18 molestum GE 20 nisi ... viderentur *Arus. GL VII 505, 5* 22 iudices causa V causa iudices Pπ

commissa vobis. de vi quaeritis. quae lex ad impe-
rium, ad maiestatem, ad statum patriae, ad salutem
omnium pertinet, quam legem Q. Catulus armata dis-
sensione civium rei publicae paene extremis tempo-
ribus tulit, quaeque lex sedata illa flamma consulatus
mei fumantis reliquias coniurationis extinxit, hac nunc
lege Caeli adulescentia non ad rei publicae poenas,
30 sed ad mulieris libidinosae delicias deposcitur. atque
71 hoc etiam loco M. Camurti et ⟨C.⟩ Caeserni damnatio
praedicatur. o stultitiamne dicam an inpudentiam sin-
gularem! audetisne cum ab ea muliere veniatis, facere
istorum hominum mentionem? audetisne excitare tanti
flagitii memoriam non extinctam illam quidem, sed
repressam vetustate? quo enim illi crimine peccato-
que perierunt? nempe quod eiusdem mulieris dolo-
rem et iniuriam [Vettiano] nefario sunt stupro per-
secuti. ergo ut audiretur Vetti nomen in causa, ut illa
vetus aeraria fabula referretur, idcirco Camurti et
Caeserni est causa renovata? qui quamquam lege de
vi certe non tenebantur, eo maleficio tamen erant in-
plicati, ut ex nullius legis laqueis eximendi videren-
72 tur. M. vero Caelius cur in hoc iudicium vocatur?
cui neque proprium quaestionis crimen obicitur nec

---

9 *inde* a Caeserni *usque ad 328, 13* infelici *codicis* A *testimonium adest*

1 quae res E 6 hac nunc *Ha.* hac enim Pπ hacine *Mue.* hac iam *Wrampelmeyer, Progr. Hannover 1872 p. XVI* 8 libidinosae V libidines et (-es et P^c *in ras.*) Pπ delecias P^1 9 M. *om.* V Camurti et *in* P *magnam partem in ras. ampliore* Camurii *Gar., sed cf. W. Schulze, Zur Geschichte der latein. Eigennamen 1904 p. 141* *add. Or.* (C. Aesernii *Lb.*) 10 stultitiamne Pπ stultitiam stultitiamne V 12 audetisne Pπ audetis V exercitare P^1 14 vetustatem PE 16 *del. AKl.* [nefario] *Schoe. p. 558* sunt stupro Vπ sunt stupro sunt P 18 aeraria V *(ut coni. Gar.)* afraria Pπ referretur V refeciretur P^1 reficeretur P^{c}π Camurti *om.* P^1 20 certe (-te *in ras.*) P eo maleficio tamen AV et malefacio Pπ 21 nullis *Kra. p. 119* eximendi A emittendi Pπ 23 proprium quae-

vero aliquod eiusmodi quod sit a lege seiunctum, cum vestra severitate coniunctum; cuius prima aetas dedita disciplinae fuit isque artibus quibus instituimur ad hunc usum forensem, ad capessendam rem publicam, ad honorem gloriam dignitatem; is autem fuit amicitiis maiorum natu quorum imitari industriam continentiamque maxime velitis, is aequalium studiis ut eundem quem optumi ac nobilissumi petere cursum laudis videretur. cum autem paulum iam roboris 73
accessisset aetati, in Africam profectus est Q. Pompeio pro consule contubernalis, castissimo homini atque omnis offici diligentissumo. in qua provincia cum res erant et possessiones paternae, tum etiam usus quidam provincialis **** non sine causa a maioribus huic aetati tributus. dẹcessit illinc Pompei iudicio probatissumus, ut ipsius testimonio cognoscetis. voluit vetere instituto et eorum adulescentium exemplo, qui post in civitate summi viri et clarissimi cives extiterunt, industriam suam a populo Romano ex ali-

---

11 contubernalis ... diligentissimo B

stionis crimen $P\pi$ proprium crimen quaestionis V *(fort. recte)* proprium quidem crimen quaestionis A; *unde* pr. quoddam cr. qu. *coni. Ha.*

1 aliquod P aliquid AGE cum AV et cum (et cum ... coniunctum *om.* P^1) $P\pi$ 2 cuius ... forensem *Anon. RL 73, 6* dedita disciplinae A d. disciplinis *Anon.* P^cGE d. ad disciplinis P^1 disciplinae debita V 3 isque (-ae P^1) AP^1 iis P^cG his E instituimur PGE instruimur (stru- A) AV instrituimur *(sic) Anom. i. alterum ex altero correctum* 5 is PE his A usus G hoc (*pro* autem) E 6 quorum ⟨eum⟩ *Mdv. Adv. III 1884 p. 144* 7 continentiam A velitis is *Mdv. l. l.* vellet his V velit is P velitis GE, *cf. Schönb. p. 63* aequalium studiis PGE studiis aequalium AV 8 obtumi ac nobilis si (si *del.* P^c) petere P 11 procōs. PG homini AC viro PGE

13 erant PGE erat AV 14 ausus GE *lacunam statuit Vo.* ⟨parabatur⟩ *excidisse suspicatur Wa.* 15 decessit AV discessit P discedens G discite E 16 probatissumus *ex* probati sumus P^c 17 veteri P et V *om.* $P\pi$ 18 in *om.* P^1 carissimi P^1 viri et *post* clarissimi *iteratum* V 19 suam a *ex* summa P^c

31 qua inlustri accusatione cognosci. vellem alio potius
74 eum cupiditas gloriae detulisset; sed abit huius tem-
pus querellae. accusavit C. Antonium collegam meum,
cui misero praeclari in rem publicam benefici memo-
ria nihil profuit, nocuit opinio malefici cogitati. po-
stea nemini umquam concessit aequalium, plus ut in
foro, plus ut in negotiis versaretur causisque amico-
rum, plus ut valeret inter suos gratia. quae nisi vigi-
lantes homines, nisi sobrii, nisi industrii consequi non
75 possunt, omnia labore et diligentia est consecutus. in
hoc flexu quasi aetatis — nihil enim occultabo fretus
humanitate ac sapientia vestra — fama adulescentis
paululum haesit ad metas notitia nova mulieris et infe-
lici vicinitate et insolentia voluptatum, quae cum in-
clusae diutius et prima aetate compressae et constric-
tae fuerunt, subito se non numquam profundunt at-
que eiciunt universae. qua ex vita vel dicam quo ex
sermone — nequaquam enim tantum erat quantum
homines loquebantur — verum ex eo quicquid erat
emersit totumque se erexit atque extulit, tantumque
abest ab illius familiaritatis infamia, ut eiusdem nunc
76 ab sese inimicitias odiumque propulset. atque ut iste
interpositus sermo deliciarum desidiaeque moreretur
— fecit me invito mehercule et multum repugnante,

---

3 accusavit ... cogitati B 8 quae nisi ... consecutus B 12 fama ... metas B

2 sed abit P^{c}A sed habiit P^{1} sedaret V hoc GE temporis querellam V 3 C. *om.* C 4 cui* mi*sero P 6 umquam A *om.* PGE plus foro pius in negotio A 9 hominis A industri PE 11 fluxu GE *post* aetatis *rasura in* P 13 paululum C paulum PGE nova PGE novae V nova eius *Cl.* et (*ante* infelici) *om.* A 17 eiciunt PGE eiciuntur V qua ex vita GE xubita P (*natum ex* ..x ^{u}bita) quo ex errore *Bae. p. 54* 18 enim PGE *an* autem? 19 quicquit *ex* quit P^{c} 20 erexit *Karsten, Spicil. crit. 1881 p. 15* eiecit PGE 22 atque odium G propulisset GE 24 invito mehercule V mehercule invito PGE repugnante me V

sed tamen fecit — nomen amici mei de ambitu detulit; quem absolutum insequitur, revocat; nemini nostrum obtemperat, est violentior quam vellem. Sed ego non loquor de sapientia quae non cadit in hanc aetatem; de impetu animi loquor, de cupiditate vincendi, de ardore mentis ad gloriam. quae studia in his iam aetatibus nostris contractiora esse debent, in adulescentia vero tamquam in herbis significant quae virtutis maturitas et quantae fruges industriae sint futurae. etenim semper magno ingenio adulescentes refrenandi potius a gloria quam incitandi fuerunt; amputanda plura sunt illi aetati, siquidem ecflorescit ingenii laudibus, quam inserenda. quare sicui nimium 77
efferbuisse videtur huius vel in suscipiendis vel in gerendis inimicitiis vis ferocitas pertinacia, siquem etiam minimorum horum aliquid offendit, si purpurae genus, si amicorum catervae, si splendor, si nitor, iam ista deferbuerint, iam aetas omnia, iam res, iam dies mitigarit.

Conservate igitur rei publicae iudices civem ⟨stu- 32
diosum⟩ bonarum artium, bonarum partium, bonorum virorum. promitto hoc vobis et rei publicae spondeo,

---

6 quae studia ... inserenda B

6 in his iam P iam in his GE 7 debeant E 8 significant C significat PE significatur G 11 ad gloriam C *(ex v. 6)* 12 aetatis P^1 et florescit (et *eras. in* P) P^1V florescit GE 14 efferbuisse E effervuisse P^1 effervisse P^cG *(cf. 43 p. 308, 17)* 15 pertinacia V *om.* PGE 16 minorum *(sc. de plebe hominum) Ern. at* minima *ad elegantiam sequentibus descriptam pertinent* 17 atervae P^1 18 ista *om.* P^1 deferbuerint *Ha.* defervuerint P deferverint G deseruerint VE 19 iam res iam V *(intellego* res *pluraliter)* iam ista (ia- *et* ista *in ras. paulo ampliore* P) PGE iam usus iam *Ravius (cl. Mur. 65* te ... iam usus flectet, dies leniet, aetas mitigabit). *tamen cum* usus *parum commode post aetatem commemoretur, vide ne* ista *ex antecedentibus temere repetitum sit, ita ut cum Mdv. Op.*^{2} *p. 330 scribendum sit* iam aetas omnia, iam dies mitigarit 20 conservat P^1 ⟨studiosum⟩ *hic AKl. post* virorum *Mue. mala clausula*

simodo nos ipsi rei publicae satisfecimus, numquam hunc a nostris rationibus seiunctum fore. quod cum fretus nostra familiaritate promitto, tum quod durissi-
78 mis se ipse legibus iam obligavit. non enim potest qui hominem consularem, quod ab eo rem publicam violatam esse diceret, in iudicium vocarit, ipse esse in re publica civis turbulentus; non potest qui ambitu ne absolutum quidem patiatur esse absolutum, ipse inpune unquam esse largitor. habet a Marco Caelio res publica iudices duas accusationes vel obsides periculi vel pignora voluntatis. quare oro optestorque vos iudices, ut qua in civitate paucis his diebus Sex. Clodius absolutus est, quem vos per biennium aut ministrum seditionis aut ducem vidistis, qui aedis sacras, qui censum populi Romani, qui memoriam publicam suis manibus incendit, hominem sine re, sine fide, sine spe, sine sede, sine fortunis, ore lingua manu vita omni inquinatum, qui Catuli monumentum adflixit, meam domum diruit, mei fratris incendit, qui in Palatio atque in urbis oculis servitia ad caedem et

---

13 aut ministrum ... Caelium libidini B

1 satisfecerimus E 2 quot cum P 3 se durissimis V 4 iam *om.* V 5 quod PGE cum V *cf. Schoenb. p. 66* 6 esse V *om.* PGE in iudicium *om.* GE esse (e P^1) PGE *om.* V 7 civis si V (*unde fort. recte* ς civis esse) 8 patiatur V *(ut coni. Wesenberg)* datur PG^1E dat G^c absolutum esse V 9 a *in ras.* P 12 paucis *in ras.* P diebus his GE 13 coelius P celius GE est V *(ut coni. Bai.)* sit PGE *(quod item potest defendi)* 14 seditionum E 16 hominem ... inquinatum *post 14* vidistis *transposuit Gar. speciose quidem, sed enuntiatum* quem ... vidistis *non minus commode ab altero relativo segregatur ac vide ne quinque membris* (aut ministrum, aut ducem, qui aedis sacras, qui ... p. R., qui memoriam incendit) *respondeant quodammodo quinque notiones* sine *praepositione significatae, deinde quattuor notionibus* ore ... vita omni *quattuor membra sequentia. quamquam elatus odio Cicero non curavit ut singula ad singula accurate accommodata essent*

inflammandam urbem incitavit: in hac civitate ne patiamini illum absolutum muliebri gratia, M. Caelium lubidini muliebri condonatum, ne eadem mulier cum suo coniuge et [fratre] turpissimum latronem eripuisse et honestissimum adulescentem oppressisse videatur. quodcum huius vobis adulescentiam proposueritis. 79
constituitote ante oculos etiam huius miseri senectutem, qui hoc unico filio nititur, in huius spe requiescit, huius unius casum pertimescit; quem vos supplicem vestrae misericordiae, servum potestatis, abiectum non tam ad pedes quam ad mores sensusque vestros, vel recordatione parentum vestrorum, vel liberorum iucunditate sustentate, ut in alterius dolore vel pietati vel indulgentiae vestrae serviatis. nolite iudices aut hunc iam natura ipsa occidentem velle maturius extingui volnere vestro quam suo fato, aut hunc nunc primum florescentem firmata iam stirpe virtutis tamquam turbine aliquo aut subita tempestate pervertere. conservate parenti filium, parentem filio, 80
ne aut senectutem iam prope desperatam contempsisse, aut adulescentiam plenam spei maxumae non modo non aluisse, verum etiam perculisse atque ad-

---

7 constituitote ... sustentate B 14 nolite ... capietis B

1 inflammandam PGE ad flammandam C ad infl. *Ba. p. 310 non male* civitatem G hac PGE ea C; *non diiudico utrum praeferendum sit. certe 70 p. 326, 6 in simili enuntiato pronomen* hic *extat* 2 *et* 3 muliebri GE muliebris P mulieris V 4 fratre PGE fratre si V *(i. scilicet?)* fratre ⟨et⟩ *Ba. p. 310 del. Schoe. p. 558 qui* fratre *post* coniuge *languere non sine causa dicit. quis significaretur non poterat esse dubium commemorato Sex. Clodio* 9 vos *om.* C 11 ad ⟨a⟩mores *Bae. p. 54* 12 vel GE uti P 13 alterutrius *Abramius* 15 ipsa natura V naturam P^1 16 quam V quamquam PGE fato G facto E falso P 18 [aut ... tempestate] *Oetl. p. 16 deleta clausula* 21 spes B, *cf. Sest. 28 p. 178, 2* 22 aluisse vos sed etiam *(praeter* al- *scripta partim in ras. partim s. v. a* P^c vos *s. v.* G^c aluis servos E) PGE aluisse eum verum etiam C; eum *interpolatum, cum* adulescentiam *perperam ad antecedentia referretur, alendi notio cur non sit apta uon video.* adlevasse *vel*

flixisse videamini. quem si nobis, si suis, si rei publicae conservatis, addictum deditum obstrictum vobis ac liberis vestris habebitis, omniumque huius nervorum ac laborum vos potissimum iudices fructus uberes diuturnosque capietis.

---

adiuvisse *Mue.* perculisse *ex* periculis ** P perfluxisse atque perpulsisse C

1 suis *in ras.* P 2 *cf. Mart. Cap. 505 RL 471, 19* spe quoque animi perturbantur, cum beneficia et obsequia promittuntur, ut cum fidem Milonis Pompeio pollicetur et: Caelii in omni vita servitium obstrictum vobis ac liberis vestris habebitis 3 vestris PGE servis B (*quod natum videtur ex* v̄ris) servum vestris *Cl. cl. Mart. vel collocatione verborum intolerabili* *subscr.* M. TULLI CICERONIS PRO CAELIO EXPLICIT P EXPLICIT PRO CELIO G
